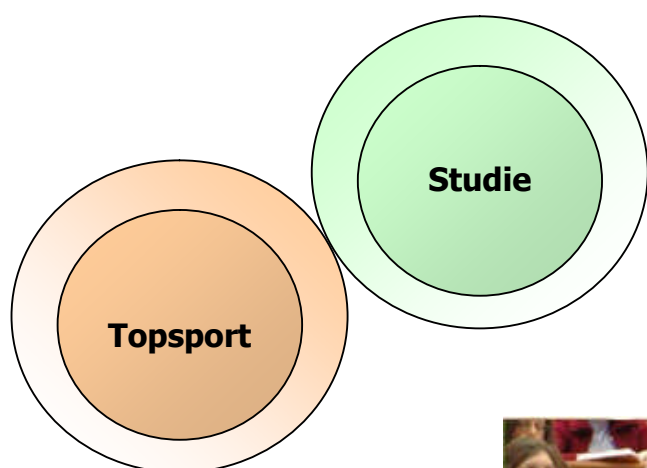

Het spanningsveld rondom de combinatie van topsport en studie

Een onderzoek naar de knelpunten, behoeften, belangen, betekenisgeving en (on)mogelijkheden om het Utrechts hoger onderwijs topsportvriendelijker te maken

Afstudeeronderzoek
Utrechtse School voor Bestuurs- &
Organisatiewetenschap

Master Sportbeleid & Sportmanagement

Utrecht, 10 augustus 2009

Auteur: Marion Nijhof
Studentnummer: 3208915

1^e begeleider: Prof. Dr. Maarten van Bottenburg
2^e begeleider: Dr. Inge Claringbould

Opdrachtgever: Gemeente Utrecht, Afdeling Sport

Voorwoord

Voor u ligt mijn onderzoeksrapport over het spanningsveld rondom het combineren van topsport en studie in het Utrechts hoger onderwijs. De gemeente Utrecht heeft de ambitie uitgesproken om topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden in haar stad. Op het voortgezet onderwijs zijn er speciale faciliteiten voor topsporters op LOOT-scholen (Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport). In de beleidsnotitie 2007-2010 "Sport in het hart" heeft de gemeente Utrecht het vervolg onderwijs in de stad uitgedaagd het topsportvriendelijk onderwijs uit te bouwen. Door middel van dit onderzoek krijgt de gemeente Utrecht inzicht in het spanningsveld rondom de combinatie van topsport en studie in het hoger onderwijs in Utrecht. Het gaat hierbij om de knelpunten die de combinatie van topsport en studie oplevert, de (on)mogelijkheden die er volgens de betrokken groepen en organisaties zijn om deze combinatie te vergemakkelijken, de betekenissen die daarbij aan topsport en studie worden toegekend en de belangen die daarmee zijn verbonden. Door middel van dit onderzoek kan de gemeente Utrecht bepalen hoe zij (samen met de Utrechtse onderwijsinstellingen) deze ambitie concreet kan gaan uitvoeren en het Utrechts topsportvriendelijk hoger onderwijs kan optimaliseren.

Dit onderzoek naar de combinatie van topsport en studie vond ik erg interessant. Als ex-topsporter ken ik de problematiek. Ik vond het interessant om het probleem vanuit meerdere perspectieven en doelgroepen te bestuderen. Het afnemen van interviews en het combineren van het theoretisch en empirisch onderzoek was zeer leuk en leerzaam. Ik hoop dat dit onderzoeksrapport een bijdrage kan leveren aan het optimaliseren van het topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht.

Dit onderzoek is tevens de afsluiting van mijn masterstudie Sportbeleid & Sportmanagement en mijn stage bij de gemeente Utrecht, Afdeling Sport. In de afgelopen twee jaren heb ik aan de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap een leerzame tijd gehad. Ook tijdens mijn stage heb ik veel geleerd en heb ik leuke werkzaamheden mogen uitvoeren samen met aardige en lieve collega's. Vanuit deze positie wil ik de medewerkers van de Afdeling Sport van de gemeente Utrecht bedanken voor de leuke, leerzame en gezellige tijd die ik bij hun werkzaam ben geweest. In het bijzonder wil ik Richard Makkinga, Davina de Vos, Hermien van der Wal en Joke Brouwer bedanken voor de fijne begeleiding en leerzame momenten. Ook wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om mijn afstudeerbegeleider vanuit de Universiteit Utrecht, Prof. Dr. Maarten van Bottenburg, te bedanken. Ik heb veel goede en fijne feedback van hem gekregen en vond het altijd erg leuk en leerzaam om met hem mijn onderzoek te bespreken.

Ten slotte wil ik de mensen uit mijn directe omgeving bedanken voor hun steun en hulp tijdens het schrijven van deze scriptie.

Veel plezier gewenst bij het lezen van dit onderzoeksrapport.

Marion Nijhof
10 augustus 2009

Samenvatting

De gemeente Utrecht heeft de ambitie topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden. Naast de faciliteiten van LOOT-scholen van het Leidsche Rijn College en Vianova College daagt de gemeente Utrecht het vervolg onderwijs in de stad uit om het topsportvriendelijk onderwijs verder uit te bouwen. De gemeente Utrecht heeft dit onderzoek uit laten voeren om inzicht te krijgen in het spanningsveld rondom topsport en studie in het hoger onderwijs in Utrecht. Het gaat hierbij om de knelpunten die de combinatie van topsport en studie oplevert, de (on)mogelijkheden die er volgens de betrokken groepen en organisaties (topsporters, onderwijsinstellingen, gemeente Utrecht en de VSU) zijn om deze combinatie te vergemakkelijken, de betekenissen die daarbij aan topsport en studie worden toegekend en de belangen die daarmee zijn verbonden.

Uit het literatuur- en empirisch onderzoek blijkt dat het combineren van een topsportcarrière en het volgen van een studie moeilijk is. De leeftijd waar talenten zich ontplooiën tot topsporters valt samen met de leeftijd wanneer jongeren gaan studeren. Een studerende topsporter wordt beïnvloed door de omgeving en de transities die hij in zijn leven doormaakt als topsporter, student en daarbuiten. Van Bottenburg (2009) geeft aan: "Enerzijds vullen topsport en onderwijs elkaar aan: op beide gebieden ontwikkelen jonge mensen hun competenties en krijgen talenten de kans om zich te ontplooiën en zich met anderen te meten. Anderzijds concurreren topsport en onderwijs met elkaar: beide vragen om een zekere overgave aan het regime dat voor beide systemen is ingericht. Deze regimes stellen dwingende eisen aan de talenten waaraan zij in hun levensfase tegelijkertijd moeten beantwoorden, maar die in de praktijk steeds moeilijker zijn te combineren (Van Bottenburg 2009, p. 73)."

Het empirisch onderzoek laat ook zien dat de combinatie van topsport en studie moeilijk te maken is. Het creëren van topsportvriendelijk onderwijs blijkt meer een issue te zijn vanuit de sport, dan vanuit het onderwijs. Het spanningsveld wordt gecreëerd door de diverse perspectieven en eenzijdige benaderingen van dit probleem door de verschillende partijen. Het onderwijs en de sport hebben verschillende prioriteiten en ideeën binnen deze combinatie. Bij topsporters staat hun topsportcarrière op de eerste plaats en hun studie op de tweede plaats. Hierbij komt ook de externe druk vanuit de sportwereld dat topsporters steeds meer full time moeten gaan trainen. Zij zijn daarbij van mening dat het onderwijs zich behoort aan te passen. Daarentegen verwachten de onderwijsinstellingen (de docenten en medewerkers) dat de sporters, ondanks hun topsportcarrière, toch een minimale inzet tonen voor hun studie. Zij willen dat er zo min mogelijk uitzonderingsgevallen worden gecreëerd. Hierdoor ontstaat een spanningsveld in de huidige situatie, maar ook een verschil in perspectief voor de (on)mogelijkheden om dit in de toekomst te optimaliseren.

De knelpunten en behoeften van topsporters om de topsport en studie te kunnen combineren bleken in dit onderzoek divers te zijn. Er zijn verschillen tussen teamsporters en individuele sporters, maar ook zijn er verschillen tussen de diverse sporttakken. Daarnaast blijken de (on)mogelijkheden om topsport en studie te combineren afhankelijk te zijn van de opleiding en de bijbehorende onderwijsvorm. Binnen deze diversiteit is echter wel een aantal gezamenlijke knelpunten te herkennen. Deze zijn te lezen in de tabel op de volgende pagina.

Knelpunten uit literatuuronderzoek	Knelpunten uit empirisch onderzoek
1. Er is geen uniformiteit en duidelijkheid. Topsporters zijn vaak afhankelijk van de medewerking en welwillendheid van de onderwijsinstellingen en vooral docenten. Vaak wordt veel beloofd, maar is de praktijk minder makkelijk. Assertiviteit en zelfstandigheid van topsporters is belangrijk om faciliteiten te regelen.	1. Er is geen uniformiteit en duidelijkheid. Er is onvoldoende draagvlak onder de medewerkers van de onderwijsinstellingen waardoor de mate waarin het topsportbeleid wordt toegepast verschillend is per faculteit en zelfs per docent. Topsporters moeten zelf assertief zijn en veel kunnen regelen. (topsporters en studiebegeleiders)
2. Er is onvoldoende begeleiding en duidelijkheid bij de keuze van opleidingen met topsportvriendelijk onderwijsaanbod. Opleidingen die slecht te combineren zijn zouden nationaal geregistreerd moeten worden.	2. Er zijn studies die moeilijk te combineren zijn met een topsportcarrière in verband met bijvoorbeeld practica of stages/co-schappen. (topsportcoördinatoren en VSU)
3. De reisafstand tussen wonen, studeren en trainen kan te ver zijn.	3. De eisen aan studenten worden steeds hoger. Steeds meer opleidingen maken gebruik van aanwezigheidsplichten en stellen hogere eisen door middel van het Bindend Negatief Studieadvies. (topsportcoördinatoren en VSU)
4. Er is geen sprake van een goed doorlopende leerlijn.	4. Er zijn een aantal studies met decentrale selectie. Bij de opleiding fysiotherapie zijn er uitzonderingssituaties voor topsporters. Dit zou ook gewenst zijn bij andere studies met decentrale selectie. (topsportcoördinatoren en VSU)
5. Er is onvoldoende financiële ruimte voor individuele begeleiding en extra onderwijs capaciteit. Naar schatting doet de helft van de topsporters langer dan vier jaar over hun studie en zorgt zodoende voor een kostenpost voor onderwijsinstellingen.	5. Studie- en topsportactiviteiten zijn lastig te plannen. Door lange afwezigheid en het verschuiven van vakken wordt vaak studievertraging opgelopen. (topsporters)
	6. Een aantal topsporters ervaart overbelasting en druk vanuit het onderwijs en/of sport. Bij de een is dat incidenteel en bij anderen is dat een continu aanwezige druk.
	7. Een aantal topsporters is niet tevreden over de begeleiding van de studiebegeleiders of vindt dat deze niet goed bereikbaar zijn.
	8. Bij het verplaatsen van tentamens wordt vaak te makkelijk verwezen naar het herkansingstentamen, ook al is deze pas een paar maanden later.

De onderwijsinstellingen zouden het topsportklimaat op hun onderwijsinstellingen kunnen verbeteren door bovengenoemde knelpunten aan te pakken. Daarnaast hebben de informanten nog een aantal behoeften aangegeven waardoor het topsportklimaat zou kunnen optimaliseren:

- Meer uren en financiën voor de topsportcoördinator (van de Hogeschool Utrecht), deze werkt nu een dag per week aan topsport en zou graag anderhalve dag per week aan topsport willen besteden (topsportcoördinator HU);
- Een verbeterde samenwerking met partners zoals de gemeente (topsportcoördinatoren) en de sportsector (studiebegeleiders);
- Het creëren van draagvlak onder docenten en medewerkers waarbij uitleg kan worden gegeven van prestatie- en motivatiesystemen (topsporters en studiebegeleiders);
- Een standaardisering van de procedure bij een Bindend Negatief Studieadvies voor topsporters (topsportcoördinatoren en VSU);

- Het verduidelijken en standaardiseren van het topsportbeleid van de onderwijsinstellingen, zodat de topsporters niet meer afhankelijk zijn van de goodwill en medewerking van docenten en medewerkers (topsporters en studiebegeleiders);
- Een organisatorische verbetering binnen de onderwijsinstellingen door studiebegeleiders meer uren te geven kunnen zij meer persoonlijk contact hebben met de sporters en hen helpen om alle zaken te regelen. Tevens kunnen zij meer draagvlak creëren onder docenten en ondersteuning bij het topsportbeleid en de regels van de examencommissie. (topsporters) Daarbij geeft een studiebegeleider nog aan dat er goed nagedacht moet worden over de competenties van een studiebegeleider;
- Het zorgen voor huisvesting tegen sociale woningbouwprijzen of topsportstudentenhuisen (topsporters).

Topsporters ervaren druk en overbelasting vanuit hun omgeving (onderwijs, sportwereld en ouders) om zowel de topsport als de studie de volle aandacht te geven. Deze externe druk samen met een perfectionistische instelling en de intrinsieke motivatie bij topsporters om alles goed te willen doen, terwijl de eisen die zowel topsport als onderwijs stellen juist zijn opgeschroefd zorgen er voor dat de combinatie van topsport en studie steeds moeilijker te combineren zijn. Als zodanig kan er gemakkelijk een onverenigbare druk worden uitgeoefend van twee kanten (onderwijs en topsport), waardoor de topsporter het gevoel krijgt het nooit helemaal goed te kunnen doen en altijd een partij zal moeten teleurstellen. Dit gevoel dat de topsporter de sport- en studiesituatie niet meer naar eigen hand kan zetten en te kort te schieten, kan een belangrijke veroorzaker zijn van stress, overbelasting en in sommige gevallen zelfs van drop outs.

Deze druk en overbelasting kunnen volgens de informanten uit het onderzoek worden verminderd door ten eerste een beter topsportbeleid van onderwijsinstellingen en ten tweede door betere samenwerking en afstemming tussen het onderwijs, de sportwereld en andere partners zoals de gemeente. De belangen van de diverse partijen hoeven immers niet met elkaar te botsen. Zij kunnen elkaar versterken. Topsporters willen graag een mooie topsportcarrière en daarnaast zich maatschappelijk ontwikkelen. De onderwijsinstellingen en de gemeente Utrecht kunnen door middel van deze topsporters publiciteit behalen voor hun onderwijsinstelling of de stad in het algemeen en daarbij nieuwe topsporters en/of (topsport)studenten aantrekken. De gemeente Utrecht en de onderwijsinstellingen kunnen door het aanbieden van een goede combinatie van topsport en onderwijs het topsportklimaat in de stad verbeteren. Door het verbeterde topsportklimaat wordt gestreefd naar betere topsportprestaties, waarmee een (veronderstelde) bijdrage geleverd kan worden aan de lokale trots en (inter)nationale uitstraling van de stad en/of onderwijsinstelling.

Het is echter ook goed dat de diverse partijen zich bewust zijn dat niet alles aangepast kan worden. Veel informanten gaven aan dat er eigenlijk geen ideale combinatie is voor topsport en studie. Een aantal geïnterviewde medewerkers van de HU en UU gaven daarbij aan dat er misschien wel gekeken moet worden naar een grens voor topsporters om bijvoorbeeld een minimum aantal studiepunten te behalen of om een bepaald aantal uren aanwezig te moeten zijn. Het is daarbij goed het spanningsveld rondom topsport en studie in de gaten te blijven houden om te weten of de combinatie van topsport en studie niet te veel onder druk komt te liggen door de hoge eisen vanuit beide kanten. Sommige topsporters en studiebegeleiders geven aan dat niet naar een ideale combinatie moet worden gestreefd, maar naar een (eventueel tijdelijke) keuze voor ofwel studie ofwel topsport.

De invloed die de gemeente Utrecht kan uitoefenen op de onafhankelijke onderwijsinstellingen is beperkt. De gemeente zal dan ook realistisch moeten zijn in haar eigen ambities. Een goede afstemming van topsport en studie is primair een taak van de onderwijsinstellingen, topsporters en topsportorganisaties. De gemeente kan slechts een bescheiden (faciliterende) rol spelen om dit proces te bevorderen. Door overleg en samenwerking kan de gemeente Utrecht de onderwijsinstellingen stimuleren het onderwijs topsportvriendelijker te maken. Hierbij kan gedacht worden aan huisvesting van (studerende) topsporters, financiële ondersteuning van onderwijsinstellingen zodat topsportcoördinatoren en studiebegeleiders meer uren kunnen besteden aan het opzetten en uitvoeren van goed topsportbeleid, financiële ondersteuning voor topsporters bijvoorbeeld in de vorm van een topsportstudiebeurs, gratis openbaar vervoer en het zorgen voor topsportvriendelijke stageplaatsen bij de gemeente Utrecht en andere Utrechtse bedrijven en organisaties.

Inhoudsopgave

1. Inleiding op het onderzoek.....	1
1.1 De aanleiding van het onderzoek.....	1
1.2 De context van het onderzoek.....	1
1.3 De sportambities van de gemeente Utrecht.....	2
1.3.1 De missie en ambities van de afdeling Sport.....	2
1.3.2 De topsportambities van de afdeling Sport.....	3
1.3.3 De ambitie om topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden.....	4
1.4 De relevantie van het onderzoek.....	5
1.4.1 De maatschappelijke relevantie.....	5
1.4.2 De wetenschappelijke relevantie.....	6
1.5 De opbouw van het rapport.....	6
2. Het onderzoek.....	7
2.1 Inleiding.....	7
2.2 De doelstelling.....	7
2.3 De vraagstelling.....	7
2.3.1 De hoofdvraag.....	7
2.3.2 De deelvragen.....	7
2.4 De operationalisatie.....	8
2.5 De onderzoeksdoelgroepen.....	8
2.6 Het onderzoeksperspectief.....	9
2.7 De dataverzameling.....	9
2.8 De data analyse.....	11
2.9 De betrouwbaarheid en validiteit.....	11
2.9.1 De betrouwbaarheid.....	11
2.9.2 De validiteit.....	12
3. Theoretisch kader.....	14
3.1 Inleiding.....	14
3.2 De beïnvloedingsfactoren van een topsportklimaat.....	14
3.3 De invloed van het Nederlandse topsportbeleid.....	16
3.3.1 Het belang van goed topsportbeleid.....	16
3.3.2 De Nederlandse topsportstructuur.....	16
3.3.3 Het Nederlandse topsportbeleid.....	17
3.4 Het beleid rondom topsport en onderwijs.....	21
3.4.1 De factoren die invloed hebben op de topsportbeoefening van jonge topsporters.....	21
3.4.2 De faciliteiten van het topsportvriendelijk onderwijs.....	23
3.4.3 De belangen van het topsportvriendelijk onderwijs.....	23
3.4.4 De huidige stand van zaken van het topsportvriendelijk onderwijs in Nederland.....	24
3.4.5 De Centra voor Topsport en Onderwijs en de Nationale Trainings Centra.....	25
3.5 Conclusie.....	26
4. De onderzoeksresultaten.....	28
4.1 Inleiding.....	28
4.2 Het beleid rondom topsport en onderwijs in Utrecht.....	28
4.2.1 De Gemeente Utrecht.....	28
4.2.2 De Vereniging Sport Utrecht.....	31
4.2.3 De Hogeschool Utrecht.....	32
4.2.4 De Universiteit Utrecht.....	33
4.2.5 Samenwerkingsverbanden.....	34

4.3 De ervaringen met het topsportvriendelijk onderwijs in Utrecht.....	35
4.3.1 De doorlopende leerlijn van het voortgezet naar vervolg onderwijs.....	35
4.3.2 De ervaringen op concernniveau.....	37
4.3.3 De ervaringen op uitvoerend niveau.....	41
4.4 De behoeften voor het optimaliseren van het topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht.....	52
4.4.1 De behoeften op concernniveau.....	52
4.4.2 De behoeften van studiebegeleiders.....	52
4.4.3 De behoeften van topsporters.....	54
4.5 De topsportcarrière versus de maatschappelijke carrière.....	55
4.5.1 Het belang van een maatschappelijke carrière.....	55
4.5.2 Het grensvlak tussen topsport en studie.....	56
4.5.3 Samenwerking en afstemming.....	57
4.6 De belangen van topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht.....	59
4.6.1 De belangen van de onderwijsinstellingen.....	59
4.6.2 De belangen van de gemeente Utrecht en de VSU.....	60
4.7 De rolverdeling.....	61
4.7.1 De rol van de gemeente Utrecht.....	61
4.7.2 De rol van de VSU.....	62
4.7.3 De rol van de onderwijsinstellingen.....	62
5. De discussie.....	63
5.1 Inleiding.....	63
5.2 De diverse perspectieven op de combinatie topsport en onderwijs.....	63
5.3 Het beleid rondom topsport en onderwijs.....	65
5.3.1 Het gemeentelijk beleid.....	65
5.3.2 Het beleid van de onderwijsinstellingen.....	65
5.3.3 Het beleid vanuit de sportwereld.....	66
5.4 De overbelasting en druk.....	66
5.4.1 De overbelasting en druk op topsporters.....	66
5.4.2 De druk op het onderwijs.....	67
5.5 Het bepalen van grenzen.....	67
5.6 De samenwerking tussen de onderwijs- en sportwereld.....	68
5.7 De belangen en rolverdeling.....	70
6. De conclusie en aanbevelingen.....	70
6.1 Inleiding.....	70
6.2 De conclusie.....	70
6.2.1 Het spanningsveld rondom topsport en studie.....	70
6.2.2 De topsporters.....	71
6.2.3 Het Utrechts hoger onderwijs.....	71
6.2.4 De belangen van topsporters en onderwijsinstellingen.....	72
6.2.5 De gemeente Utrecht.....	73
6.2.6 De invloed van topsportbeleid op het Utrechts hoger onderwijs.....	74
6.3 De aanbevelingen.....	75
Afkortingslijst.....	77
Literatuurlijst.....	78
Bijlagen.....	79
Bijlage 1: Topiclijsten per onderzoeksdoelgroep.....	79
Bijlage 2: Het spliss-model.....	82
Bijlage 3: De definitie van een topsporter.....	84

1. Inleiding op het onderzoek

1.1 De aanleiding van het onderzoek

Dit onderzoeksrapport gaat over het spanningsveld rondom topsport en studie in het hoger onderwijs te Utrecht. Dit onderzoek heeft zich gericht op de knelpunten die de combinatie van topsport en studie oplevert en de mogelijkheden om deze combinatie te vergemakkelijken.

Utrecht is een stad die zich in het verleden voornamelijk heeft gepositioneerd op het gebied van breedtesport. De afgelopen jaren is er echter ook steeds meer aandacht gekomen voor de positie van de topsport in de stad. In de beleidsnotitie 2007-2010 "sport in het hart" geeft de gemeente Utrecht aan het sportprofiel te willen versterken door zich te positioneren als "het podium voor talent".

Om daadwerkelijk het podium voor talent te kunnen zijn, zijn bepaalde faciliteiten voor deze talenten noodzakelijk. Om topsporttalenten binnen de stad Utrecht te krijgen en/of te behouden is het bijvoorbeeld belangrijk om goed topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden. Ook het belang van een maatschappelijke carrière van topsporters is hierbij een belangrijk aandachtspunt. De gemeente Utrecht wil daarom inzicht krijgen in het spanningsveld rondom topsport en studie in het hoger onderwijs in Utrecht. Het gaat hierbij om de ervaringen en knelpunten van het huidige topsportvriendelijk onderwijs en de behoeften, belangen en mogelijkheden om deze combinatie van topsport en studie te optimaliseren. Dit is dan ook de reden van dit onderzoek.

Deze ontwikkeling om het topsportniveau in de stad Utrecht te verhogen door middel van goede faciliteiten komt overeen met de ontwikkelingen in Nederland. Nationaal wordt veel geïnvesteerd in topsport met als doel Nederland bij de mondiale top 10 te laten behoren. Er zijn echter ook tegengeluiden van mensen die vinden dat er extreem veel aandacht en voorrang gegeven wordt aan topsport en dat dit ten koste gaat van andere zaken. Ook op individueel niveau veroorzaakt dit druk bij topsporters om te moeten presteren en prioriteiten te moeten stellen.

In dit onderzoek wordt dan ook breed gekeken naar ontwikkelingen en beïnvloedingsfactoren van een goed topsportklimaat en topsportbeleid. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de ontwikkelingen en het beleid rondom topsportvriendelijk onderwijs in Nederland en specifiek in Utrecht. Om een goed inzicht te krijgen in de specifieke situatie van het topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht zijn interviews afgenomen onder topsportcoördinatoren en studiebegeleiders van onderwijsinstellingen, topsporters en medewerkers van de Vereniging Sport Utrecht (VSU) en de gemeente Utrecht.

1.2 De context van het onderzoek

Het Ministerie van VWS (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) hecht belang aan een goed topsportklimaat in Nederland met een goede ondersteuningsinfrastructuur voor talenten en topsporters, dit blijkt uit de nota "Samen voor sport (2006-2010)". Deze ondersteuningsinfrastructuur is een voorwaarde voor goede prestaties en het bereiken van het doel van Nederland om bij de mondiale top tien op het gebied van topsport te behoren.

Een belangrijk element van een goed topsportklimaat is aandacht voor samenwerking en afstemming tussen onderwijs en topsport. Sport en studie komen immers in dezelfde levensfase tot wasdom. Bovendien hebben ontwikkelingen in de sportcarrière van (potentiële) topsporters consequenties voor en moeten samengaan met hun studie. Hier is per definitie sprake van een spanningsveld. "Enerzijds vullen topsport en onderwijs elkaar aan: op beide gebieden ontwikkelen jonge mensen hun competenties en krijgen talenten de kans om zich te ontplooien en zich met anderen te meten. Anderzijds concurreren topsport en onderwijs met elkaar: beide vragen om een zekere overgave aan het regime dat voor beide systemen is ingericht. Deze regimes stellen dwingende eisen aan de talenten waaraan zij in hun levensfase tegelijkertijd moeten beantwoorden, maar die in de praktijk steeds moeilijker zijn te combineren (Van Bottenburg 2009, p. 73)."

Voor (potentiële) topsporters wordt het steeds moeilijker om topsport en studie te combineren. De druk voor de topsporters vanuit de sportwereld wordt steeds groter om zich te specialiseren en prioriteiten te stellen. Onder de (potentiële) topsporters groeit de drang en dwang om in deze tweestrijd voorrang te verlenen aan het topsportregime. Uit de onderzoeksresultaten van de tweede topsportklimaatmeting (Van Bottenburg 2009) komen hiervoor de volgende redenen naar voren:

1. De druk vanuit de sport neemt toe om te leven als een topsporter en daarvoor zoveel mogelijk andere zaken opzij te zetten.
2. Door de commercialisering van de sport gloort het perspectief van een veelverdienende celebrity. Dat het bereiken van de internationale top en de status van celebrity maar voor weinigen is weggelegd wordt niet altijd voldoende erkend.
3. Topsport wordt onder de bevolking in toenemende mate gezien als een prestigieus en nastrevenswaardig beroep.

Talenten worden steeds jonger in talentontwikkelingsprogramma's geplaatst en van hen wordt verwacht dat zij meer gaan trainen en bewuste keuzes voor hun topsportloopbaan maken. In het Masterplan Talentontwikkeling van NOC*NSF (2006-2010) staat beschreven: "In de fase waarin de omvang van trainings- en wedstrijdprogramma's sterk toe moet nemen om de aansluiting op het internationale niveau te krijgen of te behouden, zorgt een aantal factoren dat te maken heeft met de infrastructuur voor de uitval van een deel van de talenten. Voorbeelden hiervan zijn de combinatie van sport en studie, de toenemende reistijden en de beschikbaarheid van voorzieningen (Masterplan Talentontwikkeling, 2006, p. 7)."

Tegelijkertijd verwachten onderwijsinstellingen dat scholieren en studenten zich inzetten voor hun opleiding. Zo stellen steeds meer opleidingen verplichte college-uren vast. Een voorbeeld hiervan is de universitaire studie rechten, waar een paar jaar geleden veel vrijheid was om colleges te volgen. Tegenwoordig worden hier steeds meer verplichte contacturen vastgesteld. Hier uit blijkt dat beide systemen van het topsportregime en studieregime steeds minder mogelijkheden bieden om studie en topsport flexibel te combineren. Beide regimes strijden bij de studerende topsporters om voorrang.

De spanning tussen de eisen die het topsport- en schoolregime stellen vergt extra aandacht. Uit de tweede topsportklimaatmeting bleek dat huidige topsporters hier ook voor pleiten. Zij geven in dit onderzoek aan dat begeleiding bij het maken van keuzes voor de toekomst belangrijk is en dat daarbij niet alleen op sport gefocust moet worden, maar ook op de studie (Van Bottenburg 2009).

De keuze voor topsport in plaats van studie hoeft geen logische keuze te zijn.

Door (potentiële) topsporters goed te begeleiden en goede faciliteiten te bieden is het voor hen aantrekkelijk om zich naast hun topsportcarrière maatschappelijk te ontwikkelen. Door zich persoonlijk te ontwikkelen hebben zij vervolgens betere kansen op de arbeidsmarkt.

Concreet betekent dit dat (potentiële) topsporters in ieder geval de mogelijkheid geboden moet worden om ook goed onderwijs te volgen. Hier zijn echter geen landelijke regels voor vastgelegd en iedere onderwijsinstelling volgt hierin dan ook haar eigen weg.

De gemeente Utrecht wil graag meer inzicht krijgen in de weg die Utrechtse onderwijsinstellingen in het hoger onderwijs (HBO- en Universitair niveau) volgen en welke mogelijkheden er zijn om deze weg verder te optimaliseren.

1.3 De sportambities van de gemeente Utrecht

1.3.1 De missie en ambities van de afdeling Sport

De missie van de gemeente Utrecht afdeling Sport luidt:

"Utrecht is een dynamische sportstad waar iedereen meedoet op zijn of haar niveau (beleidsnotitie 2007-2010 Sport in het hart, p. 3)."

Om deze missie te bereiken heeft de gemeente Utrecht tien ambities opgesteld verdeeld onder de drie pijlers van de afdeling Sport:

1. Breedtesport
 - Het bieden van aantrekkelijk sportaanbod voor leerlingen, zowel onder als na schooltijd.
 - Het faciliteren van vitale sportverenigingen.
 - Het organiseren van Utrechtse Sportdagen (Sport Experience Utrecht).
 - Het optimaliseren van de wisselwerking tussen top- en breedtesport.
2. Topsport
 - Het optimaal ondersteunen van de kernsporten.
 - Het opzetten van een gevarieerd en aansprekend aanbod van (top)sportevenementen in Utrecht.
 - Het bieden van topsportvriendelijk onderwijs.
3. Sportaccommodaties
 - Het ontwikkelen van voldoende basisaccommodaties in elke wijk.
 - Het ontwikkelen van geclusterde multifunctionele sportaccommodaties met een flexibele inrichting, divers aanbod en veel gebruiksmogelijkheden.
 - Het ontwikkelen van topsportaccommodaties voor alle kernsporten voor trainingen en wedstrijden.

Tijdens dit onderzoek gaat het om de ambitie om topsportvriendelijk onderwijs in de stad aan te bieden. Een gedetailleerdere omschrijving van alle ambities is te vinden in de beleidsnotitie 2007-2010 "Sport in het hart". De topsportambities worden hieronder verder uitgelegd.

1.3.2 De topsportambities van de afdeling Sport

In de beleidsnota 2007-2010 "Sport in het hart" profileert de gemeente Utrecht zich als een sportstad met een groeiend aantal goed presterende topsporters, hoogwaardige (top)sportaccommodaties en aansprekende (inter)nationale topsportevenementen. De gemeente Utrecht geeft tevens in deze nota aan dat zij dit sportieve profiel verder wil gaan versterken door Utrecht te positioneren als: hét podium voor talent. Daarvoor wil de gemeente zich richten op de drie topsportambities die in paragraaf 1.3.1 zijn genoemd en hieronder verder worden omschreven:

- Het optimaal ondersteunen van kernsporten
Utrecht heeft in 2006 tien kernsporten en bijbehorende kernsportverenigingen aangewezen die zij met geconcentreerde inzet van ondersteuning en topsportmiddelen wil versterken. De verwachting is dat dit meer resultaat zal hebben dan bij een versnipperde inzet van deze ondersteuning en middelen over alle sporttakken in Utrecht. Sportverenigingen die voldoen aan de kernsportcriteria krijgen een kernsportstatus en krijgen meer aandacht en ondersteuning van de Vereniging Sport Utrecht (VSU) en de gemeente Utrecht bij haar verdere professionalisering. Deze ondersteuning wordt uitgevoerd door het topsportloket van de VSU.
- Het opzetten van een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van (top)sportevenementen
Door de centrale ligging, het uitstekende sportklimaat, een dynamisch bedrijfsleven en aantrekkelijke (top)sportaccommodaties is Utrecht een belangrijke (top)sportevenementenstad. In de sportnota wordt aangegeven dat Utrecht deze positie wil behouden en graag nog verder wil uitbouwen. Op de meerjarenkalender staan jaarlijks terugkerende evenementen als de Utrecht Marathon, de Ronde van Midden Nederland en het Paasworsteltoernooi van de Halter.
De gemeente verwacht dat er per kernsport minimaal één keer per vier jaar een topsportevenement op minimaal NK-niveau wordt georganiseerd in Utrecht.
Daarnaast richt de gemeente zich op het binnenhalen van grote evenementen. Deze grote evenementen kunnen bijdragen aan de profilering van Utrecht als evenementenstad. In november 2008 is het European Youth Olympic Festival van 2013 aan Utrecht toegewezen.

- Het bieden van topsportvriendelijk onderwijs
Utrecht met haar relatief jonge bevolking staat bol van het jeugdig talent. Om hier meer uit te halen gaat de gemeente Utrecht een actievere rol innemen bij de ontwikkeling van talenten. Ieder sportief talent moet zich desgewenst kunnen ontwikkelen tot een topsporter. Hiervoor zijn goede faciliteiten van groot belang. Op het gebied van topsportvriendelijk onderwijs heeft de gemeente Utrecht twee LOOT-scholen (Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport): het Leidsche Rijn College en het ViaNova College. Op deze voortgezet onderwijsinstellingen krijgen toptalenten en aanstormende talenten de kans een topsportcarrière te combineren met hun schoolcarrière.

In de beleidsnota “Sport in het hart” worden de ROC’s, de Hogeschool Utrecht en de Universiteit Utrecht uitgedaagd hun faciliteiten voor talentvolle studenten uit te bouwen, zodat hen maximale ondersteuning kan worden geboden topsport te beoefenen in combinatie met het volgen van een opleiding die hen voorbereidt op een maatschappelijke carrière.

1.3.3 De ambitie om topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden

1.3.3.1 Het voortgezet onderwijs

Utrecht wil “het podium voor talent” zijn. Daarvoor zijn goede faciliteiten noodzakelijk waaronder de mogelijkheid om een topsportcarrière te kunnen combineren met een maatschappelijke carrière. Op het voortgezet onderwijs in Utrecht wordt hier al aangewerkt door middel van de twee LOOT-scholen (Leidsche Rijn College en Vianova College). Deze twee scholen behoren tot de in 1991 opgerichte Stichting LOOT: Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport. In 2008 waren er 24 LOOT-scholen in Nederland. LOOT-scholen bieden toptalenten in de leeftijd van 12 t/m 18 jaar mogelijkheden en faciliteiten om topsport en onderwijs te kunnen combineren. Dit gebeurt door middel van een flexibel lesrooster dat ruimte geeft voor trainingen en wedstrijden, (gedeeltelijke) vrijstelling van bepaalde vakken, uitstel of vermindering van huiswerk, voorzieningen om achterstanden weg te werken die zijn veroorzaakt door afwezigheid in verband met trainingen en wedstrijden, uitstel of aanpassingen van toetsen, gespreid examen over twee jaar, begeleiding van een studie- en sportcoördinator en bemiddeling bij het gebruik van sportaccommodaties.

Ondanks dit mooie systeem voor topsporters signaleerden Blom en Duijvestijn (2008) in hun studie een aantal knelpunten ten aanzien van het LOOT onderwijs. Zo stellen zij onder meer dat:

- meer flexibiliteit rond roosters en examens noodzakelijk is voor jonge topsporters om te kunnen voldoen aan wedstrijd- en trainingsfaciliteiten;
- topsportleerlingen gezien hun wedstrijd- en trainingsschema’s aangepaste lesroosters nodig hebben. Dit betekent maatwerk, wat voor scholen lastig kan zijn. Ook het inhalen van gemiste lessen brengt vaak organisatorische problemen met zich mee;
- beleid en faciliteiten van LOOT-scholen niet uniform zijn. Er worden slechts minimale eisen aan LOOT-scholen gesteld, waardoor de intensiteit van begeleiding en de aard van de aangeboden voorzieningen tussen de LOOT-scholen sterk kan verschillen. Bovendien worden de toelatingscriteria voor het LOOT-onderwijs niet altijd even streng en consequent toegepast, waardoor ook regionale sporttalenten gebruikmaken van het LOOT-onderwijs, waardoor er minder tijd en geld overblijft voor leerlingen met een officiële topsportstatus;
- er volgens de Stichting LOOT en de LOOT-scholen nauwelijks sprake is van een doorlopende leerlijn voor topsportleerlingen. Dit komt mede door het ontbreken van een landelijke structuur van onderwijs en topsport in het vervolgonderwijs, waardoor er onvoldoende zicht is op de mogelijkheden en faciliteiten voor topsportleerlingen in het vervolgonderwijs.

In 2008 heeft de gemeente Utrecht een onderzoek laten uitvoeren naar de groeimogelijkheden van één van haar LOOT-scholen: het Leidsche Rijn College. De aanleiding hiervoor was de daling van het aantal LOOT leerlingen. Adviezen die in dit onderzoek worden gegeven zijn onder andere meer gestructureerde samenwerkingsverbanden zoeken met (top)sportverenigingen en zorgen voor een meer sportminded schoolbeleid en -directie. In dit onderzoek wordt door de verschillende partijen zoals de schooldirectie, de docenten en talenten veel belang gehecht aan de pr-waarde van LOOT-onderwijs. Aangezien het voornamelijk gaat om een imago- en identiteitsonderzoek wordt er in dit onderzoek geen aandacht besteed aan ervaringen, knelpunten, behoeften, belangen en mogelijkheden om het LOOT-onderwijs te optimaliseren.

1.3.3.2 Het vervolg onderwijs

In het vervolg onderwijs is er minder sprake van gestandaardiseerde faciliteiten voor topsporters. In het vervolg onderwijs heeft iedere onderwijsinstelling haar eigen regels en volgen daarbij hun eigen weg. In januari 2008 is de pilot «MBO-LOOT» gestart. Tevens is er in 2008 een onderzoek gestart naar de haalbaarheid en wenselijkheid van de invoering van een LOOT-model voor het MBO. Het ROC Midden Nederland die in Utrecht gevestigd is doet niet mee aan deze pilot.

Naar de mogelijkheden voor gestandaardiseerde landelijke regelingen voor topsporters in het hoger onderwijs is nog geen onderzoek uitgevoerd. Uit het onderzoek van Blom en Duijvenstijn (2008) komen wel knelpunten naar voren die betrekking hebben op het topsportvriendelijk hoger onderwijs.

Knelpunten op HBO-niveau:

- er is geen uniformiteit en duidelijkheid en topsporters zijn vaak afhankelijk van de medewerking en welwillendheid van de onderwijsinstelling en vooral docenten. Daar zitten grote verschillen tussen. Vaak wordt veel beloofd, maar is de praktijk minder makkelijk. Tevens is assertiviteit en zelfstandigheid van de topsporter belangrijk om faciliteiten te regelen bij de hogeschool of docenten;
- er is onvoldoende begeleiding en duidelijkheid bij de keuze van een opleiding met een topsportvriendelijk onderwijsaanbod. Opleidingen die slecht te combineren zijn zouden nationaal geregistreerd moeten worden;
- er is onvoldoende financiële ruimte voor individuele begeleiding en extra onderwijscapaciteit. Studenten krijgen slechts vier jaar studiefinanciering en ook onderwijsinstellingen krijgen voor slechts vier jaar geld voor de studenten. Naar schatting doet de helft van de topsporters langer dan vier jaar over hun studie en zorgt dit voor een flinke kostenpost voor de onderwijsinstellingen;
- de reisafstand tussen wonen, studeren en trainen kan te ver zijn;
- er is geen sprake van een doorlopende leerlijn.

Knelpunten op WO-niveau:

- er zijn geen landelijke regels rondom vrijstellingen. Daarom zijn topsportstudenten afhankelijk van de universiteiten, faculteiten en docenten;
- sommige studies met veel practica en stages zoals geneeskunde zijn niet flexibel voor topsporters. Dit kan de studiekeuzemogelijkheid van topsporters beperken;
- de reistijd en afstand tussen sport en studie is vaak te groot. Veel topsporters kijken eerst waar goede trainingsmogelijkheden zijn en zoeken op die locatie vervolgens een opleiding.

De gemeente Utrecht zal niet kunnen zorgen voor een landelijke structuur en standaardisering van regels voor topsporters in het hoger onderwijs. Zij kan echter wel bekijken hoe het topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht geregeld wordt, hoe het spanningsveld rondom topsport en onderwijs knelpunten veroorzaakt en hoe deze knelpunten voorkomen kunnen worden zodat het topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht geoptimaliseerd kan worden.

1.4 De relevantie van het onderzoek

1.4.1 De maatschappelijke relevantie

In paragraaf 1.3 is te lezen dat de gemeente Utrecht zich wil positioneren als “Hét podium voor talent” en daarvoor haar ambities nastreeft op het gebied van de ondersteuning van kernsporten en het opzetten van een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van (top)sportevenementen. Net als landelijk het geval is, zijn er op het gebied van topsportvriendelijk onderwijs in de gemeente Utrecht wel samenwerkingsafspraken met de LOOT-scholen op het voortgezet onderwijs, maar nog niet of onvoldoende in het vervolg onderwijs (MBO-, HBO- en Universitaire onderwijsinstellingen).

Als Utrecht “Hét podium voor talent” wil zijn dan zal zij deze talenten ook de faciliteiten moeten bieden om zich verder te kunnen ontwikkelen. Eén van de belangrijkste faciliteiten voor talenten en topsporters is het topsportvriendelijk onderwijs. De gemeente Utrecht wil daarom graag inzicht krijgen in de mogelijkheden om het topsportvriendelijk vervolg onderwijs uit te kunnen bouwen. Dit onderzoeksrapport geeft een beeld van het spanningsveld rondom topsport en onderwijs in het hoger onderwijs (HBO- en Universitair niveau) in Utrecht en de mogelijkheden om deze combinatie verder te optimaliseren. Aangezien de tijdsduur van dit afstudeeronderzoek beperkt was, is er voor gekozen het topsportvriendelijk onderwijs op MBO niveau niet mee te nemen in dit onderzoek. Een eerste reden om het MBO niet te onderzoeken is dat het MBO een ander type onderwijsstelsel heeft. Dit vraagt om een zelfstandig (vervolg)onderzoek.

Ten tweede is uit de tweede topsportklimaatmeting van Van Bottenburg (2009) gebleken dat slechts 14% van de (ondervraagde) studerende topsporters een MBO opleiding volgt ten opzichte van 69% van de topsporters met een HBO- (34%) en WO-opleiding (35%). Ondanks de beperking tot het hoger onderwijs heeft dit onderzoek dus wel betekenis voor een meerderheid van de studerende topsporters.

1.4.2 De wetenschappelijke relevantie

Zoals eerder omschreven gaat dit onderzoek in op het spanningsveld rondom topsport en onderwijs. In wetenschappelijk opzicht is het interessant te kijken naar de toenemende waarde van topsport in onze samenleving, de druk die dit voor topsporters met zich mee brengt en de betekenis hiervan voor de combinatie van topsport en studie; vanuit het perspectief van zowel de topsporter als de onderwijsinstellingen. Daarmee sluit het onderzoek aan op wetenschappelijke literatuur over (1) de algemene invloed van het topsportbeleid op het topsportklimaat en (2) de problematiek die samenhangt met de toenemende prestatiedruk in de topsport in een levensfase waarin topsporters via studie de basis leggen voor hun maatschappelijke carrière.

Dit onderzoek gaat in op verschillende actoren die onderdeel uitmaken van deze problematiek en de beschreven spanning wensen op te lossen.

1.5 De opbouw van het rapport

Hoofdstuk 2 staat in het teken van de aanpak van het onderzoek. De doelstelling en vraagstelling worden hier uitgewerkt en opgesplitst in deelvragen. De onderzoeksdoelgroep wordt toegelicht en ten slotte wordt de wijze van dataverzameling en data-analyse beschreven.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op bestaande theoretische perspectieven. Hierbij staat de vraag centraal hoe het Nederlandse topsportklimaat wordt en kan worden beïnvloed door het beleid (in het bijzonder met betrekking tot de combinatie van topsport en onderwijs). Er wordt ingegaan op beïnvloedingsfactoren van het topsportklimaat, de invloed van het Nederlandse topsportbeleid en specifiek het beleid rondom topsport en onderwijs in Nederland.

Het vierde hoofdstuk gaat in op de data die tijdens de interviews naar voren is gekomen. Hierbij gaat het om de ervaringen, behoeften, belangen, betekenisgeving en mogelijkheden van topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht gezien vanuit de verschillende belanghebbenden.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 de koppeling gelegd tussen de besproken literatuur uit hoofdstuk 3 en de onderzoeksresultaten uit hoofdstuk 4. In hoofdstuk 6 worden de conclusies en de aanbevelingen van dit onderzoek gepresenteerd. Ten slotte zijn achter in het rapport de afkortingslijst, literatuurlijst en bijlagen te vinden.

2. Het onderzoek

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanpak van het onderzoek beschreven. Als eerste wordt de probleemstelling van het onderzoek uitgewerkt door middel van de doelstelling, vraagstelling en deelvragen. Tevens worden de begrippen uit de probleemstelling geoperationaliseerd. Hierna worden de onderzoeksdoelgroepen en het onderzoeksperspectief van dit onderzoek beschreven. Vervolgens wordt in paragraaf 2.7 en 2.8 aandacht besteed aan de wijze waarop de data is verzameld en geanalyseerd. Ten slotte worden nog de kwaliteitscriteria van dit onderzoek beschreven.

2.2 De doelstelling

Het doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in het spanningsveld rondom topsport en studie in het hoger onderwijs te Utrecht. Het gaat hierbij om de knelpunten die de combinatie van topsport en studie oplevert, de mogelijkheden die er volgens de betrokken groepen en organisaties (topsporters, onderwijsinstellingen en gemeente) zijn om deze combinatie te vergemakkelijken, de betekenissen die daarbij aan topsport en studie worden toegekend en de belangen die daarmee zijn verbonden.

2.3 De vraagstelling

2.3.1 De hoofdvraag

De vraagstelling die tijdens dit onderzoek is gehanteerd luidt als volgt:

Met welke knelpunten worden topsporters, onderwijsinstellingen en de gemeente Utrecht geconfronteerd bij het afstemmen van de eisen die het topsportregime en het onderwijsregime stellen, welke betekenissen worden hierbij door de verschillende actoren toegekend aan topsport en studie, welke belangen zijn daarmee verbonden en welke mogelijkheden zien zij voor het optimaliseren van de afstemming tussen beide regimes?

2.3.2 De deelvragen

Om de hierboven beschreven hoofdvraag te beantwoorden is gebruik gemaakt van de volgende deelvragen:

1. Welk spanningsveld is er rondom het combineren van topsport en studie?
2. Welke betekenissen geven topsporters aan de combinatie van topsport en studie en welke belangen en behoeften hebben ze om hun topsportcarrière te kunnen combineren met een HBO- of Universitaire opleiding?
3. Welke betekenissen geven Utrechtse HBO- en Universitaire onderwijsinstellingen aan de combinatie van topsport en studie, welke belangen hebben ze bij het aanbieden van topsportvriendelijk onderwijs en welke mogelijkheden zien ze om dit te optimaliseren?
4. In welk opzicht kunnen de belangen van topsporters en onderwijsinstellingen botsen en hoe kan dit worden voorkomen?
5. Welke betekenissen geeft de gemeente Utrecht aan de combinatie van topsport en studie, welke belangen heeft zij bij topsportvriendelijk onderwijs in Utrecht en welke mogelijkheden ziet zij om invloed uit te kunnen oefenen op het optimaliseren van het Utrechts topsportvriendelijk hoger onderwijs?
6. In hoeverre kan het hoger onderwijs in Utrecht voor topsporters worden geoptimaliseerd door middel van topsportbeleid?

2.4 Operationalisatie

In de doelstelling en vraagstelling zijn begrippen genoemd, die hieronder worden uitgelegd:

- **Topsporters**
Binnen de sport in Nederland wordt de volgende definitie van topsporter gehanteerd: “Je bent topsporter als je internationaal op het hoogste senioreniveau (EK’s, WK’s en Olympische Spelen) meedoet, binnen een erkend topsportonderdeel”. Nederlandse topsporters worden door NOC*NSF ingedeeld in topsporters met een A-status (beste 8 van de wereld) of B-status (beste 16 van de wereld) voor senioren en een HP-status voor talenten. In 2008 zijn er in Nederland 712 topsporters, waarvan 500 sporters met een A-status, 190 met een B-status en 22 met een HP-status. Meer informatie over deze definiëring en statussen is te lezen op www.nocnsf.nl.
De onderwijsinstellingen in dit onderzoek geven in hun topsportbeleid een bredere definiëring voor de groep topsporters en talenten. Zij willen de topsportfaciliteiten ook aanbieden aan talenten die de volgende NOC*NSF status hebben: internationaal talent (IT-status), nationaal talent (NT-status) en beloften. Dit zijn talenten die op nationaal en internationaal niveau sporten of in Jong Oranje zitten.
- **Betekenisgeving**
Het begrip betekenisgeving staat centraal in het boek *Sensemaking in organizations* van Weick (1995). Hij beschrijft het begrip betekenisgeving als een activiteit of proces waarbij realiteit vorm krijgt door terug te kijken op situaties waarvan men zelf en de gecreëerde betekenissen onderdeel waren. Zodra men zich bewust wordt van bepaalde zaken is er sprake van betekenisgeving.
Bij dit onderzoek gaat het om de betekenissen die de geïnterviewden geven aan de combinatie van topsport en studie. Deze hebben te maken met de betekenissen die zij aan topsport en studeren in het algemeen toekennen.

2.5 De onderzoeksdoelgroepen

Om antwoord te krijgen op de vraagstelling in paragraaf 2.3 is onderzoek gedaan onder vier belanghebbende doelgroepen:

1. **Topsporters**
Zoals omschreven in paragraaf 2.3 gaat het tijdens dit onderzoek om talenten en topsporters met een A-, B-, HP-, IT-, NT- of belofte status in Utrecht.
2. **Utrechtse onderwijsinstellingen met HBO- en universitaire opleidingen**
Dit onderzoek is uitgevoerd onder de twee grootste onderwijsinstellingen van Utrecht, namelijk de Hogeschool Utrecht (HU) en Universiteit Utrecht (UU). Zij hebben het grootste opleidingsaanbod in Utrecht en kunnen daardoor een goed beeld geven van de problematiek rondom topsportvriendelijk hoger onderwijs. Deze onderzoeksdoelgroep is op twee niveaus onderzocht. Ten eerste is op beide onderwijsinstellingen onderzoek gedaan op het (overkoepelend) concernniveau waar het beleid wordt bepaald (beleidsontwikkeling en –formulering). Vervolgens is nagegaan hoe dit beleid op facultatief niveau wordt uitgevoerd (beleidstoepassing en –uitvoering).
3. **De gemeente Utrecht**
De gemeente Utrecht is verantwoordelijk voor het topsportbeleid in de stad Utrecht. De gemeente Utrecht wil een actievere rol gaan spelen in de ontwikkeling van talenten: “Elk sporttalent moet zich desgewenst kunnen ontwikkelen tot een topsporter. Talenterkenning, talentontwikkeling en topsportbeoefening vormen een integraal onderdeel van het Utrechtse sportbeleid (beleidsnotitie 2007-2010 Sport in het hart, p. 23).” In de beleidsnotitie van de gemeente Utrecht staat vermeld dat de gemeente Utrecht de ROC’s, Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht uitdaagt om de faciliteiten voor talentvolle studenten uit te bouwen, zodat hen maximale ondersteuning wordt geboden om topsport te beoefenen in combinatie met het volgen van een opleiding die hen kan voorbereiden op een maatschappelijke carrière. Afhankelijk van het perspectief en de belangen die de gemeente toekent aan topsport, studeren en de combinatie daarvan in haar stad kan zij de Utrechtse onderwijsinstellingen sturen (stimuleren of afremmen) bij de mogelijkheden voor topsportvriendelijk onderwijs.

4. De Vereniging Sport Utrecht

De afgelopen jaren zijn de krachten rondom ondersteuning van topsport in Utrecht gebundeld in het topsportloket van de Vereniging Sport Utrecht (VSU). De VSU werkt beleidsadviserend en –uitvoerend voor de stad Utrecht. Op basis van een contractsubsidie van de gemeente Utrecht worden ten aanzien van de taken jaarlijks prioriteiten aangegeven. In samenwerking met NOC*NSF en Sportservice Midden Nederland is het topsportloket van de VSU uitgegroeid tot het Olympisch Netwerk Utrecht. Dit houdt in dat het topsportloket ook topsporters uit de provincie Utrecht begeleidt en ondersteunt. Daarmee is het loket uitgegroeid tot hét service- en adviescentrum voor topsport in Utrecht.

De begeleiding en ondersteuning is zeer breed en varieert van het helpen aan goede adressen voor krachttraining, voedingsadvies en mentale training tot het helpen bij maatschappelijke onderwerpen zoals het zoeken van een baan.

2.6 Het onderzoeksperspectief

Het probleem dat in dit onderzoeksrapport wordt besproken is een beleidsprobleem, aangezien uit de literatuur blijkt dat topsporters en onderwijsinstellingen worstelen met de combinatie van topsport en studie er op dit gebied in Utrecht weinig tot geen beleid lijkt te bestaan. Er is sprake van een toegepast onderzoek, omdat er onderzoek is gedaan en advies wordt gegeven over de specifieke situatie in de stad Utrecht.

Het is een interpretatief, beschrijvend en kwalitatief onderzoek geworden, waarbij het gaat om inzicht te krijgen in en het begrijpen van de ervaringen en overwegingen van de mensen die direct bij het spanningsveld rondom topsport en studie in Utrecht betrokken zijn. De betekenissen die de onderzoeksdoelgroepen toekennen aan topsport en studie zitten in de interacties, processen, ervaringen en individuele-, institutionele- en culturele geloofsystemen van deze personen. De hoeveelheid en mate van ervaren problemen kunnen invloed hebben op de betekenissen die door informanten worden toegekend.

Vanuit de topsport en vanuit de onderwijsinstellingen wordt er druk uitgeoefend op studerende topsporters. In dit onderzoek gaat het over de wijze waarop topsporters met deze druk omgaan, welke knelpunten hierdoor ontstaan en hoe deze knelpunten kunnen worden voorkomen zodat topsporters en onderwijsinstellingen beter inzicht hebben in de mogelijkheden en onmogelijkheden om topsporters met onderwijs te combineren en hoe die combinatie kan worden verbeterd.

Iedere belanghebbende interpreteert de situatie van het Utrechts topsportvriendelijk hoger onderwijs op zijn of haar eigen manier en binnen de eigen sociale en institutionele context. In het onderzoek is intersubjectief gezocht naar de verschillende en gemeenschappelijke betekenissen, belangen, behoeften en mogelijkheden van de verschillende actoren.

2.7 De dataverzameling

De dataverzameling tijdens dit onderzoek heeft plaatsgevonden door gebruikmaking van verschillende bronnen. Ten eerste is door literatuurstudie een theoretisch kader geplaatst rondom het thema topsportvriendelijk onderwijs. Deze literatuurstudie bestaat uit 15 wetenschappelijke bronnen en is voornamelijk gericht op het topsportklimaat, topsportbeleid en het spanningsveld van topsport en studie. Tevens is er door middel van documentenanalyse onderzoek gedaan naar het topsportbeleid van NOC*NSF, Ministerie van VWS, gemeente Utrecht, De Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht.

Vervolgens is op 16 maart 2009 een observatie uitgevoerd tijdens een voorlichtingsbijeenkomst van de VSU voor topsportende examenkandidaten van het voortgezet onderwijs. Tijdens deze voorlichtingsbijeenkomst kregen deze sporters informatie over de mogelijkheden bij het combineren van topsport en studie op de verschillende onderwijsinstellingen.

Ten slotte is er empirisch onderzoek gedaan door middel van het afnemen van semi gestructureerde interviews onder de verschillende onderzoeksdoelgroepen. Bij interviews konden de informanten in vrijheid spreken zonder beïnvloed te worden door andere personen zoals dit het geval is bij focusgroepen. Tevens is er voor interviews gekozen, omdat er binnen de diverse onderzoeksdoelgroepen verschillen zullen zijn voor wat betreft behoeften, belangen en mogelijkheden. Interviews zijn geschikt om individuele betekenissen, zoals het verschil in mening tussen topsporters en topsportbeleidsmakers en –uitvoerders in kaart te brengen.

De interviews zijn semi gestructureerd afgenomen, dit houdt in dat er geen van te voren vastgestelde vragenlijst was. De interviews kregen vorm door middel van een zogenaamde topiclijst. Doordat dit geen vaste vragenlijst was kon er dieper worden ingegaan op de specifieke antwoorden van de informant.

De topics die tijdens het interview met de informant zijn besproken zijn onder andere:

- de huidige ervaringen met de combinatie van topsport en onderwijs;
- de behoeften om het hoger onderwijs topsportvriendelijker te maken;
- de belangen om het hoger onderwijs topsportvriendelijker te maken;
- de grenzen en mogelijkheden waarmee en de wijze waarop het hoger onderwijs topsportvriendelijker kan worden gemaakt.

Een specifieke topiclijst per onderzoeksdoelgroep is te vinden in bijlage 1 van dit rapport. De topiclijsten zijn tot stand gekomen op basis van het theoretisch kader, de doelstelling en vraagstelling van dit onderzoek en de eigen ideeën van de onderzoeker.

De verdeling van de interviews heeft als volgt plaatsgevonden:

- één interview met een persoon die gaat over het overkoepelend topsportbeleid bij de Hogeschool Utrecht;
- één interview met een persoon die gaat over het overkoepelend topsportbeleid van de Universiteit Utrecht;
- twee interviews met personen die topsporters op facultair niveau ondersteunen op de Hogeschool Utrecht (studieloopbaanbegeleiders bij fysiotherapie en educatie);
- drie interviews met personen die topsporters op facultair niveau ondersteunen op de Universiteit Utrecht (studieadviseurs bij geneeskunde, rechten en wiskunde);
- acht interviews onder topsporters die een HBO- (drie) of Universitaire opleiding (vijf) volgen aan de Hogeschool Utrecht of Universiteit Utrecht. Studies die zij volgen zijn: fysiotherapie, lerarenopleiding, rechten, geneeskunde en wiskunde. De sporten die zij beoefenen zijn: atletiek, hockey, judo, schaatsen, sportklimmen, voetbal, waterpolo en wielrennen. Tijdens het onderzoek is gekozen voor een zeer diverse groep topsporters met verschillende sportachtergronden (bijvoorbeeld teamsporter of individuele sporter) en verschillende studieachtergronden (bijvoorbeeld student op een grote of kleine faculteit). Één van de geïnterviewde topsporters was een Paralympische sporter en de rest waren valide topsporters. Tevens hadden twee geïnterviewde topsporters in het afgelopen half jaar besloten te stoppen met hun topsportcarrière.
- twee interviews bij de gemeente Utrecht, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Afdeling Sport;
- één interview bij de gemeente Utrecht, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Afdeling Onderwijs;
- één interview met een medewerker van de VSU.

Als eerste is een interview afgenomen met een medewerker topsport van de VSU. Zij kon een eerste beeld geven van het Utrechts topsportvriendelijk onderwijs. Vervolgens zijn als tweede de interviews afgenomen bij medewerkers van de Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht die informatie konden geven over het overkoepelende topsportbeleid van hun onderwijsinstelling (topsportcoördinatoren). De derde groep geïnterviewden bestond uit de topsporters die een opleiding volgen op de Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht. Als vierde zijn vervolgens de medewerkers van de Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht geïnterviewd die het topsportbeleid uitvoeren op facultair niveau. Ten slotte zijn als laatste drie medewerkers van de gemeente Utrecht geïnterviewd op de Afdeling Sport en de Afdeling Onderwijs.

De interviews met topsporters zijn afgenomen op een locatie naar keuze van de sporter dit gebeurde meestal bij informanten thuis of op de faculteit. De interviews met de onderwijsinstellingen werden afgenomen op de eigen locatie van de onderwijsinstelling. Ten slotte zijn de interviews met de gemeente Utrecht en de VSU afgenomen op het kantoor van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Utrecht aan de Kaatstraat.

De locaties waren dus per informant verschillend. Bij ieder interview is echter gezorgd voor een rustige ruimte waar de informant in vrijheid kon spreken en niet kon worden afgeleid of beïnvloed. Bij aanvang van ieder interview is de informant op de hoogte gesteld dat zijn of haar anonimiteit tijdens het interview en het analyseren van de data zou worden gewaarborgd. Geen van de informanten hadden bezwaar tegen het opnemen van het gesprek op een memorecorder. Interviews hadden een gemiddelde duur van 45 minuten.

2.8 De data analyse

Bij de data analyse is alle informatie geordend die tijdens het onderzoek is gezien, gehoord en gelezen. De interviews zijn opgenomen met een memorecorder en vervolgens letterlijk uitgewerkt. De uitgewerkte interviews zijn grondig nagelezen en er is gekeken welke zaken opvallen ten aanzien van de onderzoeksvraag. De analyse van de interviews heeft plaatsgevonden per topic. De betekenisvolle en relevante fragmenten uit de teksten zijn gecodeerd en per code geordend.

Bij interpretatief onderzoek wordt er vanuit gegaan dat het menselijk gedrag wordt gevormd door de betekenissen die mensen geven aan de wereld (Henn et al., 2006). Tijdens dit onderzoek zijn de ervaringen en de betekenissen die de onderzoeksdoelgroepen geven aan topsport en studie en de belangen en mogelijkheden om dit te optimaliseren naast elkaar gezet en vergeleken. Op deze manier konden de verschillen en overeenkomsten worden geanalyseerd.

Uiteindelijk konden aan de hand van deze data uitspraken worden gedaan over de mogelijkheden om het Utrechts topsportvriendelijk hoger onderwijs te optimaliseren, rekening houdend met de belangen van alle doelgroepen.

Voor deze methodologie van dataverzameling en data analyse is gekozen omdat in dit onderzoek vooral onderzocht is welke ervaringen, betekenissen, behoeften, belangen en mogelijkheden de diverse doelgroepen hebben en hoe deze zich onderling tot elkaar verhouden.

Daarbij is het belangrijk te beseffen dat er niet één waarheid is die voor iedereen geldt, een ieder heeft zijn of haar eigen waarheid.

2.9 De betrouwbaarheid en validiteit

2.9.1 De betrouwbaarheid

Tijdens dit onderzoek is gebruik gemaakt van interviews. Door goede randvoorwaarden te bieden is getracht de betrouwbaarheid van informanten hoog te houden. De ervaringen, gevoelens en meningen van de informanten zijn belangrijk. Een leidraad hierbij is dat een antwoord betrouwbaar is als de informant deze vraag een volgende keer hetzelfde zou beantwoorden.

Desondanks kan het bij het afnemen van interviews voorkomen dat de informanten zich niet altijd bewust zijn van hun eigen gedrag. Over het algemeen hebben mensen een globaal beeld van hun eigen gedrag en zullen zij op zoek gaan naar voorbeelden om dit gedrag te bevestigen. Hierbij hebben mensen vaak een selectief geheugen en noemen zij voornamelijk zaken en gebeurtenissen die zij zich willen herinneren (Baarda e.a. 2001). Aangezien het in dit onderzoek voornamelijk om ervaringen, behoeften, betekenissen, belangen en mogelijkheden gaat is de kans klein dat de betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten beïnvloed is door dit onbewust gedrag.

De betrouwbaarheid van dit onderzoek is vergroot door de interviews vanuit een interpretatieve benadering te analyseren en zoveel mogelijk recht te doen aan de verhalen (en werkelijkheden) van de geïnterviewden. Tevens is door het interviewen van meerdere doelgroepen, een eenduidige topiclijst en het vergelijken van de antwoorden gezorgd voor betrouwbare onderzoeksresultaten.

Daarnaast is het bij interviews belangrijk om rekening te houden met sociaal wenselijke antwoorden van informanten. Over het algemeen willen mensen zich van hun beste kant laten zien. Dit kan van invloed zijn op de antwoorden die de informant geeft. Als interviewer kun je dit echter niet weten en ook niet beoordelen (Baarda et al, 2001).

Tijdens dit onderzoek is gelet op sociaal wenselijke antwoorden rondom de positieve waardering van topsport en studie. Informanten willen graag laten zien dat zij (op beide gebieden) succesvol zijn, terwijl dit in werkelijkheid wellicht anders is. Deze sociaal wenselijke antwoorden zijn ondervangen door op dit onderwerp door te vragen of door een dergelijke kwestie later in het interview opnieuw ter sprake te brengen. Tevens is de kans op sociaal wenselijke antwoorden ook nog geminimaliseerd door interviews af te nemen in plaats van het ondervragen van focusgroepen.

Ten slotte is dit probleem ook beperkt door de anonimiteit van de informant te garanderen en door de informant zelf een locatie te laten kiezen waar hij of zij zich op zijn/haar gemak voelt en vrij uit kon spreken.

2.9.2 De validiteit

2.9.2.1 De externe validiteit

De externe validiteit heeft te maken met de mate waarin de resultaten van een empirisch onderzoek te veralgemeniseren zijn. Door interviews af te nemen op meerdere onderwijsinstellingen en niveaus en door het interviewen van topsporters van de verschillende opleidingen kon een goed beeld geschetst worden van de problematiek rondom topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht en vanuit de visies van de diverse belanghebbenden.

Desondanks blijft het lastig om algemene uitspraken te doen over de diepere achtergronden van de onderzochte problematiek en de relaties te leggen met de betekenissen die vanuit verschillende invalshoeken aan de combinatie van topsport en studie worden gegeven. Dit komt door de verschillen die tussen opleidingen binnen onderwijsinstellingen aanwezig zijn en de diversiteit tussen de topsporters.

2.9.2.2 De interne validiteit

Het gaat hier om een empirisch onderzoek waarbij niet werd gekeken naar feiten, maar naar ervaringen en meningen. Deze ervaringen en meningen zijn altijd voor interpretatie vatbaar.

Als onderzoeker sta je altijd onder invloed van je eigen ervaringen, meningen, verwachtingen en kennis. Deze neem je als onderzoeker mee in je onderzoek. Tijdens dit onderzoek was het voor mij belangrijk me bewust te zijn van mijn achtergrond als ex-topsporter en mijn eigen ervaringen bij het combineren van een topsportcarrière met een MBO en HBO studie (1999-2006) en het oriënteren op de combinatie met een masterstudie aan de Universiteit Utrecht (2006).

Mijn eigen ervaringen bij het combineren van topsport en onderwijs hebben zich afgespeeld op een MBO en HBO onderwijsinstelling die beiden geen specifiek topsportbeleid hadden. Door goed persoonlijk contact met de studieadviseur en docenten konden oplossingen voor knelpunten redelijk makkelijk worden geregeld. Hiervoor was echter wel de goodwill van de studieadviseur en docenten nodig. Een goede inzet voor de studie en het topsportniveau en naamsbekendheid als topsporter was daarbij wel belangrijk. Door de mogelijke oplossingen die de onderwijsinstelling mij kon bieden waren topsport en studie te combineren. Het zorgde wel voor een volle planning van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat. Ik ging steeds meer trainen om betere topsportprestaties neer te zetten, maar ik wilde ook niet te veel studievertraging oplopen en daarbij waren goede studieresultaten van belang om goodwill te verkrijgen/behouden van de studieadviseur en docenten. Onbewust heb ik onder druk gelegen van het topsport- en studieregime. De gedrevenheid en prestatiegerichtheid die veel topsporters in zich hebben was ook bij mij aanwezig. Op dat moment zoek je de beste balans die mogelijk is en waarbij soms het ene ten koste moet gaan van het ander. Ik heb uiteindelijk mijn MBO opleiding in de normale 3 jaar afgerond en mijn HBO opleiding in 5 jaar (in plaats van 4 jaar).

Op het moment dat ik ging studeren aan de Universiteit Utrecht ben ik gestopt met mijn topsportcarrière. Vanuit de opleiding die ik wilde volgen werd aangegeven dat dit een studie is waarbij topsport en studie moeilijk te combineren zou zijn, doordat hier ook sprake was van een tweejarige stage. Voor mij is dit zeker geen hoofdreden geweest voor mijn beslissing om te stoppen met mijn topsportcarrière, maar het was wel een factor die invloed had op mijn beslissing om wel of niet te zullen stoppen met topsport.

Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek herkende ik veel van mijn eigen ervaringen. Bij het lezen van de literatuur herkende ik fasen en factoren die werden beschreven rondom topsporters. Ook ging ik mij nu eigenlijk pas beseffen dat ik onder druk stond van het topsport- en studieregime. In die jaren wist ik dat ik hard moest werken om op beide vlakken goed te presteren en soms was dit zwaar en ging het ene ten koste van het ander. Desondanks zag ik dit toen niet als een te hoge druk die een drop out kon veroorzaken.

De verhalen die ik tijdens interviews heb gehoord bij topsporters waren zeer herkenbaar.

Ik was tijdens het onderzoek benieuwd of topsporters op de Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht meer mogelijkheden zouden hebben om hun topsport en studie te combineren doordat hun onderwijsinstellingen een topsportbeleid hebben of dat het beter zou zijn als er weinig beleid is waardoor je (net als bij mij) veel maatwerk kan regelen.

Tijdens het onderzoek wist ik door mijn eigen topsportachtergrond met welke zaken een topsporter te maken kan krijgen. Doordat ik kennis van zaken heb ontstonden tijdens het interviewen soepele gesprekken waarbij het vertrouwen van de informant verkregen werd.

Anderzijds was ik mij echter ook bewust van mijn objectiviteit als onderzoeker. Het ging immers om de ervaringen, behoeften, betekenisgeving, belangen en mogelijkheden van de informanten en ik was er alert op dat ik niet mijn eigen invullingen zou geven aan de topics.

Ik vertelde de informanten bij aanvang wel dat ik ex-topsporter ben, maar ik heb er bewust voor gekozen om tijdens het interview geen gebruik te maken van voorbeelden of iets dergelijks uit mijn eigen ervaringen met de combinatie van topsport en studie. Ik wilde de antwoorden van de informanten hiermee niet beïnvloeden. Ik wilde dat de informant zijn of haar eigen mening zou geven en conclusies zou trekken.

Ondanks mijn eigen ervaringen en meningen heb ik zo objectief mogelijk gehandeld tijdens dit onderzoek. Ik verwacht dan ook dat dit geen afbreuk heeft gedaan aan de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek.

3. Theoretisch kader

3.1 Inleiding

Tijdens dit onderzoek staat het spanningsveld rondom topsport en onderwijs in Utrecht centraal. Hierbij wordt ingegaan op de knelpunten die de combinatie van topsport en studie opleveren, de mogelijkheden die er volgens de betrokken groepen en organisaties zijn om deze combinatie te optimaliseren, de betekenissen die daarbij aan topsport en studie worden toegekend en de belangen die daarmee zijn verbonden.

Om het spanningsveld rondom topsport en studie te begrijpen is het goed om breder te kijken. In wetenschappelijk opzicht is het interessant te kijken naar de toenemende waarde van topsport in onze samenleving, de druk die dit voor topsporters met zich mee brengt en de betekenis hiervan voor de combinatie van topsport en studie; vanuit het perspectief van zowel de topsporter als de onderwijsinstellingen. Daarmee sluit het onderzoek aan op wetenschappelijke literatuur over (1) de algemene invloed van het topsportbeleid op het topsportklimaat en (2) de problematiek die samenhangt met de toenemende prestatiedruk in de topsport in een levensfase waarin topsporters via studie de basis leggen voor hun maatschappelijke carrière.

Ten eerste zal in dit hoofdstuk worden beschreven welke factoren invloed hebben op het topsportklimaat van een land (paragraaf 3.2) en welke invloed het Nederlandse topsportbeleid heeft (paragraaf 3.3). Vervolgens zal in paragraaf 3.4 een verdiepingsslag worden gemaakt op het beleid rondom topsport en onderwijs en de beïnvloedingsfactoren en druk die topsporters daarbij individueel ervaren.

3.2 De beïnvloedingsfactoren van een topsportklimaat

Sinds 1994 voert de Nederlandse Rijksoverheid gericht (politiek) topsportbeleid met als doel het topsportklimaat in Nederland te optimaliseren. Door middel van het optimaliseren van het topsportklimaat en de topsportprestaties streeft de overheid naar een maatschappelijk belang. Volgens de Nota Tijd voor sport van het ministerie van VWS staat topsport symbool voor ambities, stimuleert het saamhorigheidsgevoel, brengt mensen letterlijk en figuurlijk in beweging, geldt voor bron van ontspanning en bevordert het Nederlandse imago in binnen- en buitenland.

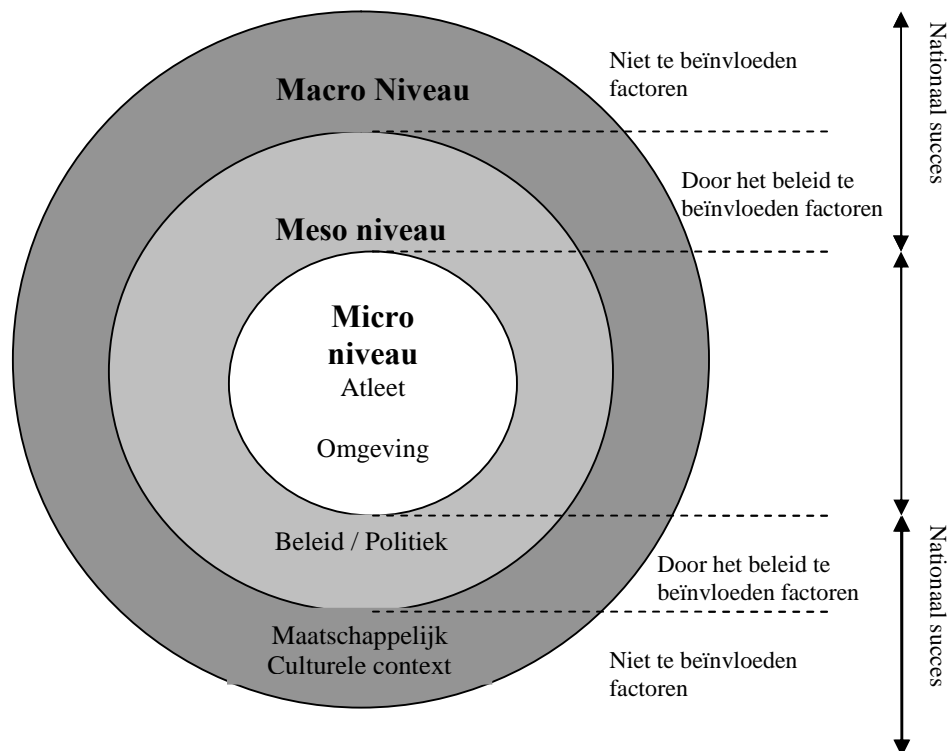
Een goed topsportklimaat is niet hetzelfde als een goed topsportbeleid. Er zijn andere factoren die invloed hebben op het topsportklimaat. Bij de topsportklimaatmetingen van Van Bottenburg is het topsportklimaat gedefinieerd als: “de gewogen gesteldheid van de beïnvloedbare maatschappelijke en sportorganisatorische omgeving die de omstandigheden bepaalt waarin sporters zich tot topsporters kunnen ontwikkelen en prestaties kunnen blijven leveren op het aangegeven hoogste niveau in hun tak van sport (Van Bottenburg 2000 in Van Bottenburg 2009, p. 13).”

“Topsportprestaties zijn een product van vele complexe interagerende genetische kwaliteiten van een mens, de fysieke omstandigheden en de sociale en culturele condities rondom de topsporter (Knop en De Bosscher, 2002, p. 25).” Dit kan verduidelijkt worden met het voorbeeld dat Van Bottenburg geeft in het boek *Op jacht naar goud* (2009): Zonder zijn individuele talent had Pieter van den Hoogenband nooit zijn imposante loopbaan kunnen opbouwen. Maar hij had dit evenmin kunnen doen zonder het netwerk van zwemverenigingen waarin hij zich tot wedstrijdschwimmer heeft ontwikkeld; zonder de accommodaties waarin hij heeft kunnen trainen; zonder de expertise en begeleiding van trainers, fysiotherapeuten en sportartsen; zonder de voorzieningen die NOC*NSF, de zwembond en de overheden in het leven hebben geroepen; zonder het bedrijfsleven die het voor hem aantrekkelijk genoeg maakte om voltijds te trainen en last but not least, zonder dat mensen ooit nationale en internationale zwemwedstrijden en Olympische Spelen zijn gaan organiseren.

Factoren die het topsportklimaat beïnvloeden kunnen worden gesitueerd op drie niveaus (Knop en De Bosscher, 2002):

1. Het macro niveau van de socio-economische en culturele context. Hierbij gaat het om de maatschappelijke, economische, culturele en fysieke omgeving. Voorbeeldfactoren zijn de bevolkingsomvang, economische welvaart, geografische ligging en klimatologische omstandigheden van een land.
2. Het meso niveau van het beleid en de politiek. Dit zijn de factoren die topsportprestaties kunnen beïnvloeden door gerichte initiatieven en investeringen.
3. Het microniveau van de topsporter en zijn omgeving. Hierbij gaat het om genetisch vastgelegde eigenschappen van de sporter, maar ook om zijn omgeving zoals zijn familie, onderwijsinstelling, vrienden en coach.

Knop en De Bosscher (2002) hebben deze niveaus verduidelijkt met het onderstaande interactiemodel van prestatiebepalende factoren:

(Knop en De Bosscher, 2002, p. 26)

De drie niveaus kunnen niet van elkaar gescheiden worden. Er is een soort hiërarchie tussen de niveaus waarbij de factoren op macroniveau invloed hebben op het mesoniveau en deze vervolgens invloed hebben op de sporter en zijn omgeving (het microniveau).

58% van de verschillen in het topsportsucces tussen afzonderlijke landen kan worden verklaard op grond van macrofactoren, in het bijzonder het bruto binnenlands product (28,2%), de bevolkingsomvang (23,1%) en het communisme in een land (6,6%) (Bosscher 2007 in Van Bottenburg 2009). Deze macrofactoren vallen echter grotendeels of geheel buiten de invloed van het topsportbeleid. Bovendien groeit de consensus onder onderzoekers dat de macrofactoren minder goede voorspellers zijn van de afzonderlijke landenprestaties naarmate het topsportbeleid in de verschillende landen strategischer wordt gericht op de mesovariabelen (Van Bottenburg 2006).

Australië is een goed voorbeeld van een land dat erin is geslaagd om zijn topsportsucces significant te vergroten terwijl de macrovariabelen slechts lichte verschuivingen ondergingen. Uit onderzoek bleek een vrijwel lineaire relatie tussen de stijgende bedragen die Australië tussen 1976 en 1996 in topsport investeerde en het toenemende aantal medailles dat dit land won. "Dit verband moet echter worden gerelativeerd nu steeds meer landen in topsport investeren. De stelling 'more Money in equals more medals out' is mede afhankelijk van de investeringen die concurrerende landen doen en de wijze waarop zij hun topsportklimaat uitvoeren. Tegelijkertijd biedt een gunstig klimaat nooit een garantie op succes, gegeven de individuele- en wedstrijdafhankelijke factoren die uiteindelijk beslissend zijn voor winst of verlies (Van Bottenburg, 2008 p. 258)."

3.3 De invloed van het Nederlands topsportbeleid

3.3.1 Het belang van goed topsportbeleid

Door een toegenomen belangstelling die topsport heeft gekregen is de plaats van topsport in de samenleving in de afgelopen twintig jaar sterk gewijzigd, evenals de omstandigheden waaronder de topsport plaatsvindt. Het prestatieniveau en de concurrentiestrijd zijn sterk toegenomen. Tevens is de commercialisering, verzakelijking, professionalisering en globalisering steeds duidelijker aanwezig binnen de topsport. "Door de toegenomen vereisten wordt het internationaal steeds moeilijker om zich te onderscheiden van concurrerende landen. Niets kan meer aan het lot worden overgelaten en een efficiënt en effectief beleid wordt in deze context steeds belangrijker (Knop en de Bosscher, 2002, p. 25)."

Uit internationaal onderzoek blijkt dat topsportsucces maakbaar, of in ieder geval beïnvloedbaar, is (De Bosscher et al., 2008 in Stuiveling en De Brauw, 2008). Investeren in topsport is in Nederland en vele andere landen de normaalste zaak van de wereld. In de sportliteratuur wordt zelfs gesproken van een global sporting arms race. Er is een concurrentiestrijd ontstaan die de landen stimuleert een systematischer en strategischer sportbeleid uit te voeren om zich in de medaillewedloop van andere landen te onderscheiden. De achterliggende gedachte is dat dit positieve effecten zal hebben op de nationale trots en het internationale prestige (Van Bottenburg, 2008).

3.3.2 De Nederlandse topsportstructuur

In Nederland geldt een gemengd sportbeleid van de overheid (rijk, provincies en gemeenten) en particuliere organisaties (NOC*NSF, NKS, NCS, NCSU als koepelorganisaties en sportbonden en sportverenigingen). Sportbonden zijn de eerstverantwoordelijke organisaties voor de uitvoering van topsportprogramma's. NOC*NSF voert het programmamanagement uit. Bij de uitvoering van deze topsportprojecten zijn partners betrokken zoals NLcoach, Olympische Netwerken en Stichting LOOT.

Binnen de rijksoverheid zijn er verschillende departementen betrokken bij topsport. In de eerste plaats is dat het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Vooral door gerichte subsidiëring van een beperkt aantal sportprogramma's (zoals het programma "Coaches aan de top") probeert de overheid bij te dragen aan de ambities van de sportsector. Een voorbeeld van een ander beleidsterrein die met topsport te maken heeft is het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) die zorg draagt voor de toekenning van licenties aan de zogenaamde LOOT-scholen (Landelijk Overleg, Onderwijs en Topsport). Deze scholen bieden toptalenten van 12 t/m 18 jaar mogelijkheden en faciliteiten om (voortgezet) onderwijs en topsport te combineren.

De ondersteuning van provincies en gemeenten voor de topsport is relatief beperkt, maar groeiende. Bij de provincies gaat het vooral om financiële ondersteuning van de Olympische Netwerken. Deze Olympische Netwerken zijn samenwerkingsverbanden van lokale en regionale sportpartners die topsporters, verenigingen en coaches begeleiding en advies kunnen bieden op sporttechnisch, sportmedisch, organisatorisch en maatschappelijk gebied.

Op gemeentelijk niveau wordt vooral geïnvesteerd in de breedtesport. Afhankelijk van het gevoerde gemeentelijk beleid worden middelen ter beschikking gesteld aan de topsport. Vooral de grote gemeenten voeren een eigen topsportbeleid over zaken als de financiële ondersteuning van het Olympisch Netwerk, de aanleg van nieuwe (top)sportaccommodaties en het ondersteunen en verwerven van grote sportevenementen (Stuiveling en de Brauw, 2008).

3.3.3 Het Nederlandse topsportbeleid

In de afgelopen twintig jaar is het topsportbeleid in ons land sterk veranderd. Tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw werd topsport gezien als een bijzondere vorm van amateursport (een hobby en een individuele ontplooiingsmogelijkheid). De rijksoverheid, sportbonden en Nederlandse Sport Federatie (NSF) richtten zich voornamelijk op de versterking van de breedtesport. Halverwege de jaren negentig kwam een eigenstandig en planmatig topsportbeleid tot ontwikkeling. Staatssecretaris Erica Terpstra pleitte voor een verbetering van het topsportklimaat. Tegenwoordig geldt het beoefenen van topsport niet meer als een vorm van amateursport, maar als een primaire tijdsbesteding die vergelijkbaar is met een volledige baan.

Eind jaren negentig nam de belangstelling voor topsport en vervolgens ook de ambities op dit terrein toe. Met de behaalde prestaties in Sydney nog in het geheugen sprak NOC*NSF in 2001 de ambitie uit om Nederland een plaats te laten behalen en behouden bij de beste tien landen van de wereld. In 2005 schaarde ook het ministerie van VWS zich achter dit streven.

Eind jaren zeventig gaf de rijksoverheid aan dat de bevordering van topsport op geen enkele manier moest worden gezien als een poging om het nationaal prestige niveau op te vijzelen, tegenwoordig legitimeert het kabinet de toenemende investeringen juist door te wijzen op de (veronderstelde) bijdrage van de topsport op de nationale trots en internationale uitstraling (Van Bottenburg, 2009).

Bij de analyse van de keuzes die Nederland heeft gemaakt en de ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in het topsportbeleid, topsportklimaat en topsportsucces wordt er in de Rapportage Sport 2006 en 2008 gebruik gemaakt van het mape-model. In dit model wordt onderscheid gemaakt tussen de middelen, activiteiten, prestaties en effecten. De beleidsmiddelen (input) waarmee geïnvesteerd wordt in de beleidsactiviteiten (throughput) vormen samen de tien prestatiebepalende pijlers van een sportbeleid. Het doel van deze beleidsmiddelen en -activiteiten is om het topsportklimaat in eigen land dusdanig te beïnvloeden dat de internationale concurrentiepositie wordt verbeterd (output), terwijl deze verbetering weer een middel is om de achterliggende beleidsambities en –doelstellingen te realiseren (outcome). Dit zijn ambities en doelstellingen op sportief vlak (topsportsucces) en maatschappelijk gebied (sociale binding, nationale trots en internationale prestige) (Van Bottenburg 2008).

3.3.3.1 De beleidsmiddelen (input)

Bij het in kaart brengen van de middelen wordt onderscheid gemaakt tussen collectieve middelen en overige middelen. Onder de collectieve middelen rekenen we de gelden vanuit de rijksoverheid, het Fonds voor de topsporter en De Lotto die naar de topsport vloeien.

De rijksuitgaven zijn in de afgelopen drie olympische cycli toegenomen van 22 miljoen in de periode 1997-2000 tot 87 miljoen in de periode 2005-2008. Als percentage van de totale rijks sportbegroting nam het topsportbudget in deze olympische cycli toe van 16% (Sydney 2000) tot 24% (Beijing 2008). De totale collectieve middelen samen komen tot 95 miljoen in de periode van 1997 tot 173 miljoen in de periode 2005-2008. (Van Bottenburg 2008, p. 260).

Uit vergelijkbare trendgegevens van collectieve middelen in andere landen (België, Groot Britanië en Nieuw Zeeland) blijkt dat de uitgave aan collectieve middelen van 2003 tot 2007 groeide van 50% tot 75%. “Deze vergelijking, hoewel slechts beperkt tot drie landen, wekt de indruk dat het groeipercentage van de topsportinvesteringen in Nederland in recente jaren internationaal achterblijft (Van Bottenburg 2008, p. 261).”

Het Nederlandse topsportbeleid werd tot 2003 gekenmerkt door diversiteit. In vergelijking met andere landen werden de topsportgelden in Nederland verdeeld over meer atleten, sportbonden en sportdisciplines. Terwijl in Nederland in 2002 1250 topsporters ondersteuning kregen waren dit er in het Verenigd Koninkrijk 600 en in Noorwegen 95.

Sinds 2003 is Nederland ook afgestapt van deze diversiteit in het topsportbeleid. In 2003 is een nieuw reglement topsportonderdelen vastgesteld. Ook is het verdeelmodel van de basisbijdrage voor sportbonden aangescherpt. In 2008 heeft Nederland nog 772 topsporters (526 A-sporters, 220 B-sporters en 26 High Potential sporters).

In 2007 intensiverde staatssecretaris Bussemaker het topsportprogramma waarmee zij onder meer wil bereiken dat in 2010 20% meer talenten daadwerkelijk doorstromen naar de internationale top.

Naast de collectieve middelen maakt de sportsector gebruik van overige middelen, deze bestaan uit gelden vanuit het bedrijfsleven en de media in verband met sponsoring en tv-gelden. Tevens behoren ledenbijdragen van sportverenigingen aan de sportbonden hiertoe.

Uit het onderzoek van de Algemene Rekenkamer in 2008 bleek dat sportbonden in de periode van 2006-2008 gemiddeld 62,9 miljoen per jaar in topsport investeerden. Hiervan werd 45,3 miljoen gedekt uit private middelen: 6,7 miljoen uit performancegelden van NOC*NSF en 38,6 miljoen uit contributies, licenties, sponsorcontracten en eigen inkomsten (Stuiveling en De Brauw, 2008).

Over de topsportuitgaven van gemeenten en provincies is weinig bekend. "Aangenomen mag worden dat de grotere gemeenten hun uitgaven aan topsport in het afgelopen decennium flink hebben opgeschroefd. De grootste vier gemeenten investeerden in 2007 gezamenlijk meer dan 7 miljoen in topsport, waarvan 4 miljoen via de Stichting Topsport Rotterdam en Stichting Topsport Amsterdam. De topsportinvesteringen uit alleen publieke middelen (zonder sponsorbijdragen) lagen in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht tussen 5 en 6 miljoen. De grootste uitgavenpost van gemeenten op topsportgebied, de investeringen in topsportaccommodaties en de exploitatielasten daarvan, is hierin niet meegerekend (Van Bottenburg 2008, p. 262)."

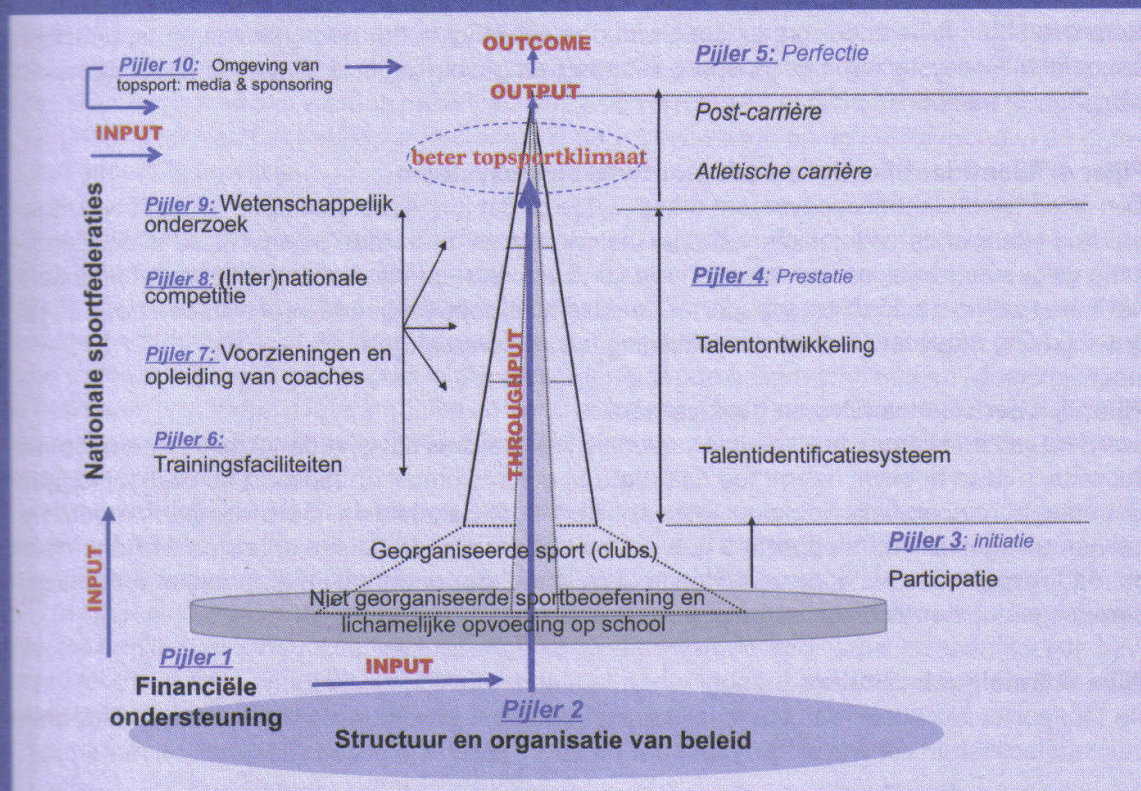
3.3.3.2 De beleidsactiviteiten (throughput)

Uit empirisch onderzoek blijkt dat er meer dan 100 succesbepalende factoren zijn die het topsportbeleid kunnen beïnvloeden. In het SPLISS-model zijn deze beleidsmatig te beïnvloeden factoren gegroepeerd en teruggebracht tot tien prestatiebepalende pijlers:

1. Financiële ondersteuning
2. Organisatie van het topsportbeleid
3. Sport- en topsportcultuur
4. Talentindicatie- en talentherkenningssysteem
5. Atletische carrière en post-carrière
6. Trainingsfaciliteiten
7. Voorzieningen en opleidingen van trainers
8. (Inter)nationale competitie
9. Research en development
10. Media en sponsoring

De pijlers van het SPLISS-model zijn in onderstaand figuur grafisch weergegeven. "De piramidale vorm symboliseert de afvalrace onder sporters van talent tot kampioen in diverse stadia. In elk stadium heeft de atleet op diverse vlakken ondersteuning nodig. Door deze factoren te beïnvloeden trachten sportorganisaties en overheden het topsportklimaat in hun land te verbeteren en daarmee de kans op nationaal topsportsucces te vergroten (Van Bottenburg 2009, p. 15)."

Figuur 2.1 SPLISS-model van beïnvloedbare pijlers van het topsportsucces van landen.

Bron: bewerking van De Bosscher et al. 2006.

(Van Bottenburg, 2009, p. 21)

Een gedetailleerdere toelichting per pijler is te vinden in bijlage 2 van dit rapport. Pijler 1 is in paragraaf 3.3.3.1 besproken. Gezien het onderwerp van dit rapport zullen pijler 4 en 5 hieronder worden besproken.

Pijler 4: Het talentidentificatie- en talentontwikkelingssysteem

Door een goed talentidentificatiesysteem krijgen jonge mensen optimaal de kans om hun talent in de vele takken van sport te ontdekken en ontplooien. Vervolgens vindt een periode plaats van gemiddeld tien jaar waarin een talent zich ontwikkelt tot topsporter. In deze fase van talentontwikkeling bepalen goede voorwaarden mede de kans op doorstroming naar de wereldtop.

Talentidentificatie in Nederland is gebaseerd op het piramidestelsel van de georganiseerde sport. Hierbij wordt verondersteld dat er in de pool van sporters vanzelf enkele talenten komen bovendien en dat clubs en trainers deze talenten er uit zullen halen en extra aandacht zullen geven gestimuleerd door het competitie- en selectiesysteem. De vijvers om talenten uit te halen zijn echter klein en buiten de sportverenigingen worden geen andere talentidentificatiesystemen ingezet bijvoorbeeld op scholen. Het is een uitdaging om de sportieve ontplooiingskansen te optimaliseren en daarbij rekening te houden met de belangen en perspectieven van talentvolle kinderen.

In Nederland komt steeds meer aandacht voor talentontwikkeling. Dit is ook noodzakelijk, want tijdens het topsportklimaatonderzoek van Van Bottenburg (2009) bleek dat ongeveer de helft van de topsporters aan gaf dat zij in de ontwikkeling als talent te laat extra aandacht hebben gekregen. Als aankomend talent gaat dat om extra aandacht van de sportvereniging en later van de sportbond. Het gaat daarbij om vaker en intensiever trainen, extra trainen in aparte groepen of extra conditie- en krachttrainingen. In 2008 werd het jaarlijks bedrag dat geormerkt is voor talentontwikkeling verhoogd tot 9,8 miljoen per jaar vanaf 2009. Het beleid richt zich op certificering en uitvoering van meerjarige opleidingsprogramma's van sportbonden. Enkele tientallen talenten zijn aangewezen als high potentials en kunnen daarmee aanspraak maken op bijzondere voorzieningen. Onder sportbonden loopt een experiment met specifieke talentcoaches.

Daarnaast zijn initiatieven genomen om de infrastructuur voor talentontwikkeling te verbeteren bijvoorbeeld door een uitbreiding en betere regionale spreiding van LOOT-scholen. Ten slotte is recentelijk het initiatief genomen om centra voor topsport en onderwijs (CTO's) en nationale trainings centra (NTC's) te ontwikkelen. "Met CTO's streven VWS en NOC*NSF een optimale combinatie na van fulltime trainen, studeren en wonen, door een clustering van deze activiteiten op één locatie. Voor locatiegebonden sporten streeft NOC*NSF sportspecifieke NTC's na met dezelfde kwaliteit (Van Bottenburg 2008, p. 265)." Zie paragraaf 3.4.4 voor meer informatie over de CTO's en NTC's.

Pijler 5: De atletische carrière en de post atletische carrière

Een deel van de talenten haalt de internationale top. De kans op internationaal succes neemt toe naarmate deze talenten zich maximaal op topsport kunnen toeleggen. Hiervoor zijn specifieke voorzieningen, faciliteiten en begeleiding noodzakelijk. Deze moeten er ook voor zorgen dat de topsporters een balans kunnen vinden tussen enerzijds de hoge eisen die de topsport stelt en anderzijds hun sociale leven, het onderwijs dat zij volgen en de voorbereidingen op het leven na hun topsportcarrière.

In Nederland wordt topsport steeds meer als een voltijds beroep uitgeoefend. Volgens van Bottenburg (2009) beoefenen 30% van de A-sporters en 13% van de B-sporters hun topsport als beroep. Van de topsporters die hun topsport combineren met ander betaald werk zien de meesten dit als een min of meer gedwongen keuze, vooral om financiële redenen. Het Stipendium is een inkomensregeling van het NOC*NSF voor topsporters met een A-status. Dankzij dit stipendium neemt het aantal topsporters dat ander betaald werk doet af. De mogelijkheden om topsport te combineren met studie of werk groeien. Daarentegen wordt de noodzaak hiertoe kleiner en neemt de druk vanuit het topsportregime toe om volledig te kiezen voor hun topsportloopbaan. Van Bottenburg (2009) geeft aan dat hierdoor meer en grotere 'sportego's' ontstaan, voor wie het relativeren van een eenzijdige topsportidentiteit lastiger zal zijn. Dit heeft ook invloed op het transitieproces wanneer de topsporter de topsportcarrière beëindigt en de topsportidentiteit aflegt. Het vinden van nieuwe uitdagingen is niet (altijd) makkelijk en zorgt bij sommigen voor een (langdurige) moeilijke periode. "Het is een uitdaging voor het topsportbeleid in Nederland om de sociaal-pedagogische verantwoordelijkheid te optimaliseren voor uitvallers en oud-topsporters en de kansen op het 'zwarte gat' te verkleinen."

Volgens Van Bottenburg (2009) zijn de verbeterde topsportcondities een uitdrukking van de toegenomen maatschappelijke prestige die topsporters krijgen. In de alledaagse individuele situatie ervaren veel van de topsporters deze reputatie nauwelijks. Dit kan zorgen voor gevoelens van onbegrip, miskennen en onderwaardering. Tevens worden de sporters geconfronteerd met een toenemende prestatiedruk. "De meeste topsporters waarderen het prestatiegerichte klimaat en hebben die hierbij behorende waarden verinnerlijkt. Maar er zijn ook topsporters die bezwaar maken tegen een te eenzijdige focus op prestaties en aandacht vragen voor degenen die om wat voor reden ook niet aan die verwachtingen (kunnen) voldoen (Van Bottenburg, 2009, p. 98)

3.3.3.3 De beleidsprestaties (output)

Uit het bovenstaande overzicht blijkt dat het Nederlandse topsportbeleid invloed heeft uitgeoefend op het topsportklimaat. Het gevoerde beleid in de afgelopen vijftien jaar heeft het topsportklimaat in Nederland sterk verbeterd. Dit bleek ook uit de onderzoeken van Van Bottenburg in 2002 en 2008. In 2002 gaf 59% en in 2008 68% van de Nederlandse topsporters, toptrainers en -coaches en topsportcoördinatoren aan dat het topsportklimaat in Nederland is verbeterd.

De financiële ondersteuning door middel van het stipendium zorgt er echter wel voor dat veel topsporters zich in een spagaat bevinden: dankzij het stipendium lukt het steeds meer sporters om voltijds topsport te beoefenen, maar mede daardoor verslechtert hun inkomenspositie doordat zij geen inkomen meer hebben uit ander betaald werk. Hierdoor kampen vooral oudere topsporters met financiële problemen juist doordat zij voltijds zijn gaan sporten. Een kwart van hen verdient minder dan 1000 per maand en de helft minder dan 1375 per maand. Dit zijn geen hoge bedragen voor een groep van gemiddeld 28 jaar waarvan 46% een HBO- of WO-opleiding heeft genoten (Van Bottenburg 2008). "Een sterkere differentiatie van het Stipendium naar leeftijd, leefsituatie of de duur van hun topsportcarrière kan voor topsporters een stimulans zijn om deze loopbaan langer voort te zetten (Van Bottenburg, 2009, p. 100)."

Tijdens het topsportklimaatonderzoek van Van Bottenburg in 2009 bleek tevens dat slechts vier op de tien topsporters en topsportcoördinatoren en vijf op de tien topcoaches de internationale concurrentiepositie van Nederland verbeterd vond. Dit betekent dus dat een meerderheid oordeelt dat de ontwikkeling van het topsportklimaat in Nederland in de afgelopen vier jaar niet heeft geleid tot een verbetering van de internationale concurrentiepositie. De positie van hun concurrenten zijn eveneens en zelfs nog meer verbeterd (Van Bottenburg 2008).

3.3.3.4 De beleidseffecten (outcome)

Om de ontwikkeling van het prestatieniveau te bepalen en internationaal te vergelijken zijn nationaal en internationaal meerdere indexen ontwikkeld. In de afgelopen vijftien jaar is voor Nederland een stijgende lijn te zien, maar op korte termijn is minder prestatieverbetering te zien.

Op de World Sport Nations Index die NOC*NSF heeft ontwikkeld stond Nederland op 1 juli 2008 op de negende plaats. Na de Olympische Spelen in Beijing stond Nederland in de Olympische Index (met dezelfde methodiek) op de vijftiende plaats.

Het Nederlandse topsportbeleid zet nog meer in op verdere verbetering van het Nederlandse topsportklimaat. Andere landen staan echter ook niet stil in deze medaillewedloop, daardoor is er weinig te zeggen over de internationale concurrentiepositie van de Nederlandse topsport op lange termijn (Van Bottenburg 2006).

3.4 Het beleid rondom topsport en onderwijs

In de vorige paragraaf kwam al naar voren dat er steeds meer wordt geïnvesteerd in talentontwikkeling en dat op dit gebied internationaal nog winst te behalen is. "Voor het programma talentontwikkeling is sinds 2007 en de vier jaar daarna een budget beschikbaar gesteld van € 19,2 miljoen. Een belangrijk element in de ondersteuning van toptalenten betreft de samenwerking en afstemming tussen sport en onderwijs. Ontwikkelingen in de sportcarrière van (potentiële) topsporters hebben consequenties voor en moeten samengaan met hun studie. (Blom en Duijvenstijn, 2008, p. 7)."

In deze paragraaf gaat het om de individuele leefsituatie van (potentiële) topsporters waarbij dieper in wordt gegaan op de combinatie van topsport en onderwijs.

3.4.1 De factoren die invloed hebben op de topsportbeoefening van jonge topsporters

In paragraaf 3.2 is een model opgenomen met factoren die invloed hebben op het topsportklimaat. Bij de factoren op microniveau wordt aangegeven dat de omgeving van de topsporter van belang is. In deze paragraaf is te zien met welke omgevingsfactoren jonge topsporters te maken hebben.

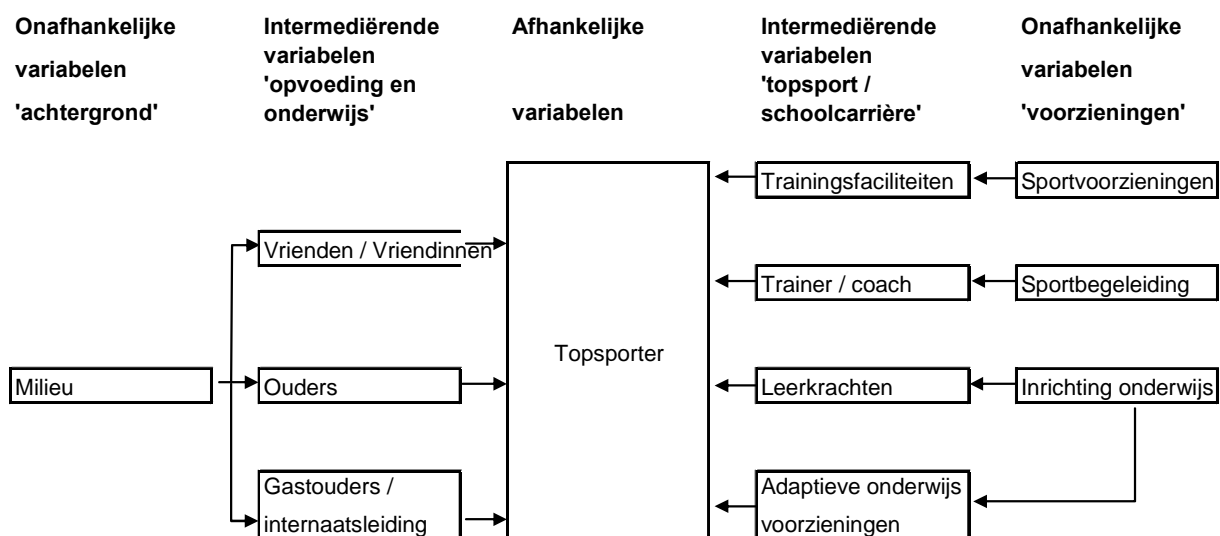
3.4.1.1 De topsporter en zijn omgeving

Om aan de top te komen en te blijven moeten (jonge) topsporters investeren op onder andere fysiek, sociaal en financieel vlak. Volgens Wylleman (2003) heeft de omgeving van de sporter en de transities die hij/zij doormaakt invloed op het verloop van de topsportcarrière. Bij transities gaat het om de overgang naar een nieuwe fase in het leven van de sporter zoals leeftijdsgebonden, sociale en emotionele gebeurtenissen en veranderingen. Voorbeelden van transities binnen de sport zijn de overgang van junior naar senior niveau, van regionaal naar nationaal niveau en van amateur naar professional niveau. Wylleman (2003) geeft echter aan dat er ook belangrijke niet sportgerelateerde transities zijn die invloed hebben op de sporter:

1. Transities in de psychologische ontwikkeling:
Tijdens het adolescentieproces van kind tot volwassene) zal de sporter zich psychologisch ontwikkelen. De interesses van de sporter kunnen in de loop van die jaren veranderen, dus ook de interesse en motivatie in topsport. De omgeving heeft ook invloed op de ontwikkeling van de identiteit van de sporter. De mate waarin de atleet een sportidentiteit ontwikkelt kan positieve en negatieve consequenties hebben. Zo zal een jonge topsporter die zich op de topsport richt, zich minder richten op andere carrières, opleiding en lifestyle.

2. **Transities in de sociale ontwikkeling:**
De relaties met andere personen zijn zeer belangrijk binnen een individueel leven. Het gaat hierbij om het opbouwen van een sociaal netwerk van ouders, familie, coach, vrienden enz. Uit veel onderzoeken blijkt dat ouders een grote mate van invloed hebben op de sportcarrière van hun kinderen. Ouders kunnen sturing geven op het vlak van interesse in een sport, discipline en motivatie. De coach is ook een belangrijke beïnvloeder van een sporter. Door een goede wijze van coaching (het geven van instructies en het stimuleren van de sporter) zorgt de coach voor een kleinere kans op een drop out van de sporter. Coaches hebben invloed op keuzes die een sporter maakt. Ook de kwaliteit van de relatie tussen ouders en coach heeft invloed op de ontwikkeling van een (jonge) sporter.
3. **Transities in opleidings- en beroepsontwikkeling:**
Hierbij gaat het om de overgang naar een nieuwe/vervolg opleiding zoals de overgang van het voortgezet- naar het vervolg onderwijs of de transitie van het leven als student naar werkende. Topsporters moeten regelmatig keuzes maken tussen studie/werk en hun topsport, dit zijn belangrijke transities.
4. **Transities op financieel niveau:**
Op financieel gebied kunnen er veranderingen ontstaan bijvoorbeeld door sponsorcontracten of bij uitgaven door extra investeringen in de sport. Jonge topsporters zijn daarbij afhankelijk van hun ouders, maar willen op latere leeftijd toch ook graag hun eigen financiën goed op orde hebben. De financiële mogelijkheden kunnen verschillen per sport en per niveau.

In onderstaand model van Bruinsma et al. (1991) zijn de belangrijkste personen in de omgeving van de sporter weergegeven zoals de ouders, de coach/trainer, de peer group en de onderwijsinstelling.

(Bruinsma et al, 1991, p. 37)

3.4.1.2 De motivatie van jeugdige topsporters

Jeugdige topsporters hebben een aantal belangrijke motivatieredenen om aan sport te doen. Ten eerste de prestatie-motivatie, deze bestaat uit de behoefte aan een begeerlijk geachte status/positie in de ogen van anderen en de behoefte om uit te blinken (anderen in aanleg en talent te overtreffen).

Ten tweede is er de affiliatiemotivatie. Hierbij gaat het om de behoefte aan vriendschap, gezelligheid en om ergens bij te horen. (Visscher en Gemser, 1997)

3.4.2 De faciliteiten van het topsportvriendelijk onderwijs

Volgens Bruinsma et al (1991) is maatwerk van groot belang bij topsportvriendelijk onderwijs, waarbij getracht wordt de individualiteit van de leerling te erkennen en te bevorderen door middel van een aantal middelaspecten op het gebied van differentiatie, flexibiliteit en didactische begeleiding.

Bij differentiatie gaat het voornamelijk om tempodifferentiatie per vak en individuele aanpassingen van het studietempo.

De middelaspecten op het gebied van flexibiliteit zijn een aangepast lesrooster om trainingen op bepaalde uren van de dag mogelijk te maken, eigen lessentabel samenstellen, studiespreiding over een aantal jaren met de mogelijkheid om in incidentele gevallen een bepaalde termijn te overschrijden, tentamenregeling afgestemd op trainingen, wedstrijden en met de mogelijkheid tot verandering van tentamendata, overgangsregelingen/leerjaar overschrijdende oplossingen bij individuele leerroutes, spreiding van tentamens en examens, vrijstelling van vakken die niet tot het examenpakket behoren, verminderde aanwezigheidsplicht en vrijgeven voor wedstrijden (Bruinsma et al, 1991).

Onder didactische begeleiding kan worden verstaan de studiebegeleiding door een mentor die helpt om een individuele leerroute uit te zetten en helpt bij de planning van studie, trainingen en wedstrijden, het volgen van lessen in kleine groepen, de lesstof ingedeeld in blokken en ten slotte het krijgen van individuele huiswerkbegeleiding.

Bij deze vorm van onderwijs is het begrip adaptiviteit van belang. Adaptiviteit is één van de meest kenmerkende eigenschappen van effectieve onderwijskundige zorg. Het beoogt het onderwijs aan te passen aan individuele verschillen tussen leerlingen, teneinde het leren van iedere individuele leerling te optimaliseren (Bruinsma et al, 1991). Het is onderwijs aangepast aan de individuele en specifieke pedagogische en didactische behoeften van de leerling.

3.4.3 De belangen van het topsportvriendelijk onderwijs

In het onderzoek naar topsportvriendelijk onderwijs door Bruinsma et al in 1991 werden de onderstaande voor- en nadelen gegeven van een topsportvriendelijk onderwijssysteem.

De belangrijkste voordelen voor de onderwijsinstellingen zijn:

- Een opleiding kan meeprofiteren van de (positieve) publiciteit die een topsporter krijgt.
- Een topsporter die zelf kiest voor een topsport-studie combinatie, zal zich ook optimaal inzetten voor deze combinatie.
- Een topsporter is gewend aan zelfdiscipline.

De belangrijkste voordelen voor de topsporters zijn:

- Medewerking van een opleiding in de topsport-studie combinatie geeft een grotere kans van slagen in zowel de topsport als de studie.
- Een afgeronde studie geeft meer mogelijkheden voor een goede maatschappelijke carrière.
- De oplossing van één studiejaar in twee kalenderjaren is praktisch makkelijk uitvoerbaar.
- Door goede prestaties in zowel topsport als studie is een opleiding dikwijls bereid tot (nog) meer faciliteiten.

De nadelen voor de onderwijsinstellingen zijn:

- Negatieve publiciteit die een topsporter krijgt kan ook negatief zijn voor de opleiding.
- Een topsporter vraagt doorgaans meer aandacht (= tijd = geld) dan een doorsnee student.
- Een topsporter is kwetsbaar omdat hij/zij aan twee kanten (sport en studie) onder druk staat.
- Een ernstige blessure kan een investering in een topsporter te niet doen.

De nadelen voor de topsporters zijn:

- De topsport-studie combinatie is zwaar en vereist veel discipline van de topsporter.
- Door tijdgebrek hebben veel topsporters geen goede arbeidsrustverhouding.
- De werkdruk bij een topsport-studie combinatie is hoog.

3.4.4 De huidige stand van zaken van het topsportvriendelijk onderwijs in Nederland

Volgens cijfers van NOC*NSF in 2008 telt Nederland 772 topsporters (senioren) en 1685 talenten (junioren). Het gaat hierbij om topsporters met een officiële status van NOC*NSF (zie bijlage 3 voor een definitie). In principe zijn speciale voorzieningen en faciliteiten ook alleen voor deze groep sporters bedoeld. De grote groep regionale talenten vallen hier dus buiten.

Onderzoek naar het topsportklimaat in Nederland (Van Bottenburg, 2009) laat zien dat topsport en studie, ondanks de genomen maatregelen, een lastige combinatie blijft. "Uit deze meting blijkt dat 35% van de sporters naast topsport een studie volgt. 56% van de studerende topsporters beoordeelt de medewerking vanuit het onderwijsinstituut voor de combinatie van topsport en studie als goed en 20% als slecht. Deze beoordeling is voor zover bekend de afgelopen tien jaar niet positiever geworden (Stuiveling en De Brauw, 2008, p. 37)."

In het voortgezet onderwijs vindt afstemming tussen scholen plaats in de vorm van het LOOT-systeem (Landelijk Overleg Onderwijs Topsport). De topsportbegeleiding binnen MBO, HBO en WO is in Nederland zeer divers ingevuld. Op sommige onderwijsinstellingen zijn topsportcoördinatoren aanwezig, op andere scholen maken sporters zelf individuele afspraken met docenten (Blom en Duijvenstijn, 2008).

Regelmatig wordt een slechte doorlopende leerlijn richting het vervolgonderwijs genoemd als een knelpunt binnen het topsportvriendelijk onderwijs. Dit komt mede door het ontbreken van een landelijke structuur van onderwijs en topsport in het vervolgonderwijs, waardoor er onvoldoende zicht is op de mogelijkheden en faciliteiten voor topsportleerlingen in het vervolgonderwijs (Blom en Duijvenstijn, 2008).

In Nederland zijn er 47 HBO-instellingen. Deze instellingen kennen geen landelijk overkoepelend topsportbeleid, maar op steeds meer instellingen wordt een eigen topsportbeleid ontwikkeld. Daarnaast kent Nederland een aantal hogescholen die zich specifiek richten op topsporters zoals de Johan Cruyff University (Hogeschool van Amsterdam) en de Randstad Topsport Academie (Hogeschool Rotterdam en Saxion Hogeschool Deventer). Deze hogescholen bieden opleidingen op maat waarbij de sportcarrière centraal staat.

Binnen het HBO is er geen wettelijk minimum aantal verplichte contacturen. De meeste HBO-opleidingen stellen aanwezigheid bij een aantal vakken verplicht. Het gaat daarbij vooral om praktijklessen, projectmatig werken en groepsopdrachten. Afhankelijk van de aard van de beroepssector is het per opleiding verschillend of de opleiding te combineren is met een topsportcarrière. Examens en toetsen kunnen door topsporters vaak vrij flexibel worden afgenomen. "Goed beschouwd zijn er dan ook geen harde belemmeringen om topsport te combineren met een HBO-studie (Blom en Duijvenstijn, 2008, p. 28)."

Toch worden er ook knelpunten ervaren door topsportstudenten op het HBO:

- Er is geen uniformiteit en duidelijkheid en topsporters zijn vaak afhankelijk van de medewerking en welwillendheid van de onderwijsinstelling en vooral docenten. Daar zitten grote verschillen tussen. Vaak wordt veel beloofd, maar is de praktijk minder makkelijk. Tevens is assertiviteit en zelfstandigheid van de topsporter belangrijk om faciliteiten te regelen bij de hogeschool of docenten.
- Er is onvoldoende begeleiding en duidelijkheid bij de keuze van een opleiding met een topsportvriendelijk onderwijsaanbod. Opleidingen die slecht te combineren zijn zouden nationaal geregistreerd moeten worden.
- Er is onvoldoende financiële ruimte voor individuele begeleiding en extra onderwijscapaciteit. Studenten krijgen slechts vier jaar studiefinanciering en ook onderwijsinstellingen krijgen voor slechts vier jaar geld voor de studenten. Naar schatting doet de helft van de topsporters langer dan vier jaar over hun studie en zorgt dit voor een flinke kostenpost voor de onderwijsinstellingen.
- De reisafstand tussen wonen, studeren en trainen kan te ver zijn.
- Er is geen sprake van een doorlopende leerlijn.

(Blom en Duijvenstijn, 2008)

Het wetenschappelijk onderwijs kent ook geen overkoepelend orgaan dat zich bezighoudt met de afstemming, coördinatie en controle van topsportbeleid. Alle 14 universiteiten voeren een eigen topsportbeleid, waartussen de verschillen vaak groot zijn. Faculteiten hebben de eindverantwoordelijkheid voor de toepassing en invulling van regelingen. (Blom en Duijvenstijn, 2008)

De situatie in het WO is vergelijkbaar met dat in het HBO. Ook bij universitaire opleidingen is het afhankelijk van de studie en de tak van sport of de combinatie van topsport en onderwijs mogelijk is. Ook op universitair niveau zijn er opleidingen (bijvoorbeeld geneeskunde) waarbij verplichte (praktijk)uren zijn.

Knelpunten binnen het WO zijn:

- Er zijn regels rondom vrijstellingen dus topsportstudenten zijn afhankelijk van de universiteiten, faculteiten en docenten.
- Sommige studies met veel practica en stages zoals geneeskunde zijn niet flexibel voor topsporters. Dit kan de studiekeuzemogelijkheid van topsporters beperken.
- De reistijd en afstand tussen sport en studie is vaak te groot. Veel topsporters kijken eerst waar goede trainingsmogelijkheden zijn en zoeken op die locatie vervolgens een opleiding.

(Blom en Duijvenstijn, 2008)

Uit het topsportklimaatonderzoek van Van Bottenburg (2003) blijkt dat 71% van de ondervraagde schoolgaande (potentiële) topsporters een onderwijsinstelling met speciale topsportfaciliteiten bezoekt. De overige 29% bezoekt een instelling zonder speciale topsportfaciliteiten.

Van de ondervraagde schoolgaande (potentiële) topsporters gaf 61% aan tevreden te zijn over de medewerking en faciliteiten van de onderwijsinstellingen. (Blom en Duijvenstijn, 2008, p. 8)

“Van de faciliteiten die onderwijsinstellingen bieden wordt door (potentiële) topsporters het meeste gebruik gemaakt van een flexibel les- en tentamenrooster (59%), verminderde aanwezigheidsplicht (47%) en individuele studiebegeleiding (41%). Ongeveer een derde van de topsporters maakt gebruik van studiespreiding en van speciale tentamen-, examen- en overgangsregelingen. Ook maakt 17% gebruik van sponsoring of financiële ondersteuning via de onderwijsinstelling (Blom en Duijvenstijn, 2008, p. 8).”

3.4.5 Centra voor Topsport en Onderwijs en Nationale TrainingsCentra

3.4.5.1 Algemeen

De verbetering van de landelijke (top)sport infrastructuur en de omgeving van de sporter is één van de belangrijke speerpunten van de sport (Masterplan Talentontwikkeling 2006-2010) en Ministerie van VWS (Nota Tijd voor sport en Beleidsbrief Kracht van sport, oktober 2007). Hiervoor is gewerkt aan de ontwikkeling van een aantal Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO) en Nationale TrainingsCentra (NTC's). CTO's en NTC's zijn locaties waar topsporters en talenten in een topsportomgeving optimaal en fulltime kunnen trainen. Sport staat hierbij op de eerste plaats en alle faciliteiten zijn aanwezig. Bij deze centra zijn onderwijs, training, huisvesting en andere voorzieningen op één locatie of zeer dichtbij elkaar gevestigd. Er worden onder andere voorzieningen aangeboden op het gebied van trainingsaccommodaties, onderwijs, medische begeleiding, huisvesting, fysieke trainingsfaciliteiten, mentale training en begeleiding, voedingsbegeleiding, prestatiediagnostiek, sociaal maatschappelijke begeleiding, allianties met de hele onderwijskolom, onderwijsbegeleiding en huisvesting (Maks en Van der Wetering, 2008).

Het totaal beschikbare bedrag voor CTO's en NTC's (VWS en Lotto) voor 2009-2012 betreft 12 miljoen.

Centralisatie van full time trainingsprogramma's biedt de volgende (schaal)voordelen:

- Kennisdeling;
- Centralisatie afspraken en samenwerking onderwijspartners uit de hele onderwijskolom;
- Inzet van diverse specialisten (fysieke training, prestatiediagnostiek, voeding, mentale begeleiding, (para)medici, maatschappelijke begeleiding etc.) volgens gestandaardiseerde kwaliteit en procedures;
- Bundeling van voorzieningen zoals sportaccommodaties, wonen, maaltijden en vervoer;
- Grootschalige uitstraling van topsportcultuur;
- Financiële efficiëntie.

(www.nocnsf.nl)

Bij een CTO maken minimaal zes takken van sport (met elf fulltimeprogramma's en 55 sporters van internationaal niveau) gebruik van de locatie en de nodige faciliteiten geclusterd bij elkaar. Hierdoor kan topkennis en ervaring worden uitgewisseld.

Kenmerkend voor een NTC is dat het gaat om programma's van bonden die niet geclusterd kunnen worden vanwege specifieke accommodatie eisen (bijvoorbeeld water, ijs en strand) of specifieke organisatie eisen. Het gaat daarbij om minimaal één bond met één fulltimeprogramma met topsporters en talenten op internationaal niveau.

De eisen waar CTO's en NTC's aan moeten voldoen zijn door experts uit de (top)sport geformuleerd waarbij de internationale standaard is gehanteerd. Deze eisen zijn terug te vinden in het Accreditatiesysteem topsportcentra op de website www.nocnsf.nl. NOC*NSF heeft een onafhankelijk extern bureau ingeschakeld voor de ontwikkeling en uitvoering van een accreditatiesysteem. Gezien het budget en de inhoudelijke overwegingen zoals de spreiding, omvang van de markt en clusteringdoelstellingen zijn er vier CTO's in Nederland opgezet (Maks en Van der Wetering, 2008).

3.4.5.2 De situatie in Utrecht

De gemeente Utrecht heeft in 2008 een verkennend onderzoek laten uitvoeren door het bureau BMC naar de mogelijkheden en kansen rondom deze nieuwe ontwikkelingen van CTO's, NTC's en RTC's voor de stad Utrecht. BMC heeft een quick scan uitgevoerd om de haalbaarheid van een CTO in Utrecht te onderzoeken aan de hand van de geformuleerde eisen voor CTO's, NTC's, en RTC's en de visies vanuit de diverse stakeholders. (Maks en Van der Wetering, 2008).

Uit de quick scan bleek dat sport steeds meer op de kaart wordt gezet in Utrecht en steeds meer geldt dit niet alleen voor de breedtesport, maar ook voor talentontwikkeling en topsport. Veel (betrokken) stakeholders juichen de aandacht hiervoor toe en zien een aantal interessante ontwikkelingen en kansen om op in te spelen. BMC adviseerde Utrecht zich niet alleen te richten op het organiseren van evenementen, maar ook talentontwikkeling en topsport prioriteit te geven om het topsportprofiel van de stad te versterken.

De quick Scan liet zien dat er onder de stakeholders (met name de Utrechtse stakeholders) voldoende draagvlak en potentie is ten aanzien van de organisatie en voorzieningen voor een CTO, NTC of RTC. Er zijn echter nog onvoldoende bonden/trainingsprogramma's om nu voor de status van een CTO te kiezen. "Utrecht heeft nog weinig topsportprofiel in vergelijking met steden als Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven. Utrecht werkt hier aan door de ambitie om evenementen te organiseren. Maar er is nog weinig historie in het hosten van topsporttrainingsprogramma's (Maks en Van der Wetering, 2008, p. 12)." Er kan niet worden verwacht dat op korte termijn aan de eisen van een CTO voldaan kan worden. Wel is de gemeente Utrecht in april 2009 gestart met het NTC Waterpolo dames. Vanaf september 2009 zal daarnaast ook het NTC Waterpolo voor mannen starten. Een andere unieke kans voor Utrecht die bij de Quickscan naar voren kwam is zich te onderscheiden als eerste regionaal talentcentrum van Nederland. Talentontwikkeling is van groot belang voor toekomstig structureel succes. Het concept van een RTC bouwt voort op bestaande ontwikkelingen in Utrecht en sluit aan op de mogelijke organisatie van het EJOF in 2013. (Maks en Van der Wetering, 2008)

3.5 Conclusie

Uit de geraadpleegde bronnen blijkt dat topsportsucces gedeeltelijk maakbaar en in ieder geval beïnvloedbaar is door de verbetering van het topsportklimaat via een goed topsportbeleid. Factoren op macro niveau (socio-economische en culturele factoren) zijn niet beïnvloedbaar. De factoren op meso niveau (beleids- en politieke factoren) en micro niveau (individuele- en omgevingsfactoren) zijn wel te beïnvloeden.

In Nederland wordt sinds 15 jaar een planmatig topsportbeleid uitgevoerd. Uit de onderzoeken van Van Bottenburg komt naar voren dat het topsportklimaat in Nederland door dit beleid is verbeterd. Andere landen investeren echter ook (nog meer) in topsport, waardoor het internationale prestatieniveau en de concurrentiestrijd sterk toe nemen. De toename van het aantal gewoonden medailles en kampioenschappen houdt hierdoor geen gelijke tred met de groei van de topsportinvesteringen.

De beleidsmiddelen en activiteiten (de tien prestatiebepalende pijlers van het spliss-model) worden steeds verder ontwikkeld. De twee pijlers die voor dit onderzoek van belang zijn, zijn talentidentificatie en -ontwikkeling (pijler 4) en de atletische carrière en de post atletische carrière (pijler 5).

Sinds twee jaar begint talentontwikkeling een steeds belangrijker rol te krijgen in het Nederlands topsportbeleid. Een element van deze talentontwikkeling is de samenwerking en afstemming tussen topsport en studie. Er zijn initiatieven om de infrastructuur voor talentontwikkeling te verbeteren. Een voorbeeld van een initiatief is het opzetten van de Centra voor Topsport en Onderwijs en Nationale TrainingsCentra. Hier worden topsport, studeren en wonen geclusterd op één locatie. Utrecht is momenteel de locatie voor het NTC Waterpolo en zal in de toekomst wellicht meer NTC's en RTC's gaan hosten.

Een deel van de talenten haalt de internationale top. De topsportfaciliteiten voor deze topsporters verbeteren. Hierdoor krijgen topsporters steeds vaker de mogelijkheid om topsport als een voltijds beroep uit te oefenen. Dit zorgt echter ook voor moeilijke en tegenstrijdige keuzes voor de topsporters die zich ook maatschappelijk willen ontwikkelen. Het is dan ook noodzakelijk dat er voorzieningen, faciliteiten en begeleiding aanwezig is, zodat de topsporters een balans kunnen vinden tussen enerzijds de hoge eisen van de topsport en anderzijds hun sociale leven, het onderwijs dat zij volgen en de voorbereiding op het leven na hun topsportcarrière. Een belangrijk onderdeel hiervan zijn de mogelijkheden om topsport en studie te kunnen combineren.

Een belangrijke conclusie die uit deze literatuurstudie kan worden getrokken en die de gemeente Utrecht ook lokaal ervaart is dat op het voortgezet onderwijs in Nederland een redelijk tot goede ondersteuning is ontwikkeld voor jonge topsporters door middel van het LOOT-onderwijs. In het vervolg onderwijs is echter minder duidelijkheid en uniformiteit door een gebrek aan een landelijke structuur en/of een gebrek aan gestandaardiseerde regels. Hierdoor is onvoldoende zicht op de mogelijkheden en faciliteiten voor jonge topsporters. Dit veroorzaakt regelmatig knelpunten in de doorlopende leerlijn van jonge topsporters.

De gemeente Utrecht zal geen landelijke structuur voor onderwijs en studie kunnen opzetten. Zij kan echter wel trachten inzicht te krijgen in het spanningsveld rondom topsport en studie in Utrecht. Door de mogelijkheden en onmogelijkheden voor topsportvriendelijk hoger onderwijs te kennen kan de gemeente met haar partners bepalen welke voorzieningen en begeleiding nodig zijn om deze balans voor Utrechtse topsporters te optimaliseren.

Uit de geraadpleegde bronnen van deze literatuurstudie zijn duidelijke knelpunten naar voren gekomen van het topsportvriendelijk onderwijs in Nederland. Deze zullen in het vervolg van dit onderzoek worden meegenomen en worden vergeleken met de ervaringen, behoeften en betekenissen van de informanten. Over de belangen van topsportvriendelijk onderwijs van de verschillende actoren is weinig informatie te vinden in de literatuur. Het belang van de rijksoverheid en de sportsector is dat zij met talentontwikkeling (waaronder beleid rondom topsport en onderwijs) een plek bij de mondiale top tien willen behalen en behouden. Blom en Duivenstijn (2008) en Bruinsma et al. (1991) geven aan dat sommige onderwijsinstellingen hun topsportvriendelijk onderwijsaanbod gebruiken bij hun profilering. Er wordt echter niet verder op de belangen van betrokken partijen ingegaan. In het vervolg van dit onderzoek zal daarom dieper worden ingegaan op deze belangen, betekenisgeving en de (on)mogelijkheden van topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht.

4. De onderzoeksresultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de resultaten uit de interviews van dit onderzoek te lezen. Er zijn 19 interviews afgenomen onder topsporters, medewerkers op uitvoerend (facultair) en overkoepelend (concern) niveau van de Hogeschool Utrecht en de Universiteit Utrecht en medewerkers van de gemeente Utrecht en de Vereniging Sport Utrecht (VSU). Om de tekst goed leesbaar te houden worden de studieadviseurs van de Universiteit Utrecht (UU) en de studieloopbaanbegeleiders van de Hogeschool Utrecht (HU) studiebegeleiders genoemd. De topsportdecaan van de UU en de topsportcoördinator van de HU worden hier beiden topsportcoördinator genoemd, zodat de antwoorden beter anoniem kunnen worden weergegeven.

Allereerst zal in paragraaf 4.2 in worden gegaan op het beleid rondom topsport en onderwijs in Utrecht. Hierbij zal soms verwezen worden naar de documentenanalyse van het topsportbeleid van de beide onderwijsinstellingen. Vervolgens worden in paragraaf 4.3 de ervaringen met het huidige topsportvriendelijk hoger onderwijs beschreven en is in paragraaf 4.4 te lezen welke behoeften er zijn om dit te optimaliseren. In paragraaf 4.5 wordt ingegaan op de positie die de topsport- en maatschappelijke carrière ten opzichte van elkaar hebben. Ten slotte geeft paragraaf 4.6 inzicht in de belangen van het topsportvriendelijk hoger onderwijs en is in paragraaf 4.7 te lezen welke rolverdeling en verantwoordelijkheden de onderzoeksdoelgroepen elkaar toedichten.

4.2 Het beleid rondom topsport en onderwijs in Utrecht

4.2.1 De gemeente Utrecht

4.2.1.1 De Afdeling Sport

In hoofdstuk 1 zijn de missie en (topsport)ambities van de gemeente Utrecht te lezen. In dit hoofdstuk zal in worden gegaan op de ideeën en visies achter deze ambities.

De stad Utrecht gebruikt bij haar stadspromotie het thema "het podium voor talent". Utrecht is van oudsher de stad van kennis. Door de grootste universiteit van Nederland en veel andere onderwijsinstellingen heeft de gemeente veel talent in huis en dat wil zij ook zichtbaar maken. Maar ook andere afdelingen zoals de Afdeling Sport zetten in op talent. Een belangrijk onderdeel van het topsportbeleid van de Afdeling Sport is talentontwikkeling.

Sinds de beleidsnota 2007-2010 "Sport in het hart" staat topsport serieus op de agenda van de gemeente Utrecht. Een informant van de Afdeling Sport vertelt:

"In de afgelopen collegeperioden en beleidsperioden was het vooral hapsnapbeleid. We hebben toen in 2007 gezegd: als je topsport serieus neemt dan kan het niet zijn dat je alleen één keer in de zoveel jaar een groot evenement binnen haalt. Je moet zorgen dat de hele keten in orde is. Dat begint bij de breedtesport. Vervolgens vanuit die breedtesport heb je dan een aantal kernsporten in de stad die op hoger niveau presteren. Ook doordat deze sporten historisch gezien al langer aandacht kregen op het gebied van verenigingsbeleid, accommodatiebeleid en evenementenbeleid."

De interesse voor topsport is de afgelopen tijd ook gegroeid, zowel bij de gemeenteraad als bij bestuurders. Onlangs stond er een artikel in de krant waarin wethouder Harm Jansen zegt:

"De tijd is rijp om voor topsport te gaan."

Tevens is er rond de lobby van de start van de Tour de France draagvlak en kennis opgebouwd bij het bedrijfsleven. Ten slotte heeft de provincie ook steeds meer interesse in sport. Onlangs heeft de provincie Utrecht een projectaanvraag van de VSU voor een topsportproject gehonoreerd. Een informant van de Afdeling Sport licht toe:

“Het is een goed moment om nu te zeggen: we gaan voor topsport! Maar we moeten ook zeker rekening houden met factoren die tegen kunnen werken zoals de economische crisis, maar toch ook of partners zoals de provincie en de Universiteit Utrecht structureel mee willen werken op bestuurlijk en uitvoerend niveau. Als wij in Utrecht topsport op de kaart willen zetten dan is samenwerking met onder andere onderwijsinstellingen noodzakelijk.”

De Afdeling Sport vindt topsport belangrijk voor de stad, omdat zij van mening is dat dit een positieve invloed heeft op de breedtesport. Zij hecht veel waarde aan de wisselwerking tussen top- en breedtesport. Daarnaast wordt topsport gezien als een belangrijk middel voor stadspromotie. Het motto is: talent moet je koesteren, tot bloei brengen en proberen te behouden. Volgens één van de informanten van de Afdeling Sport is dit Ook zeer belangrijk in de sport:

“Als je talenten niet goed faciliteert is de kans aanwezig dat de talenten niet tot bloei komen of dat zij over de stadsgrenzen heen kijken naar plaatsen waar zij zich beter kunnen ontwikkelen waardoor ze vroeg of laat de stad Utrecht zullen verlaten.”

De gemeente Utrecht is niet verantwoordelijk voor het topsportvriendelijk hoger onderwijs in haar stad, maar heeft het in 2007 wel tot één van haar ambities gemaakt. Deze ontwikkeling weerspiegelt het klimaat in Nederland om ook betere randvoorwaardelijke voorzieningen, faciliteiten en begeleiding op te zetten (zie paragraaf 3.3.3.2). Eén van de informanten van de gemeente Utrecht geeft aan:

“Ik denk dat we een goede verbindende schakel kunnen zijn. Wij hebben relaties met sportbonden en met de onderwijsinstellingen.”

Desondanks geeft een andere informant van de gemeente aan dat op dit gebied nog niet veel is gedaan:

“We zijn de afgelopen tijd ingesprongen op de ontwikkelingen van het rijk rondom de talentcentra. Dat hebben we gebruikt om talentontwikkeling verder op de kaart te brengen en concreet vorm te geven. Dus als ik eerlijk ben hebben we nog niet echt een beleidslijn en actieplan bedacht voor het topsportvriendelijk onderwijs. We zijn daarvoor nog zoekende. Het enige is dat er momenteel een bestuurlijk overleg met de Universiteit Utrecht wordt gepland en ik vind dat samenwerking op bestuurlijk niveau moet beginnen, dus wellicht is dit een goede stap. Daarna kunnen we het op ambtelijk niveau oppakken.”

De Afdeling Sport van de gemeente Utrecht houdt de ontwikkelingen in Nederland in de gaten. Ten eerste wordt goed gekeken naar de plannen rondom het Olympisch plan 2028 en ten tweede zijn ze ingesprongen op de ontwikkelingen rondom de CTO's en NTC's. Utrecht is sinds april 2009 het NTC Waterpolo (zie paragraaf 3.4.5.2). Een informant van de Afdeling Sport legt uit:

“Het is goed om te bepalen hoe je je als stad daar in ziet. Je zult als stad naar buiten moeten brengen hoe je daar in mee denkt te kunnen doen, want anders loop je achter de feiten aan. We zijn nog wel zoekende en op dit moment wordt daarvoor een topsportvisie opgesteld. Maar we zijn daarbij echt afhankelijk van onze partners. Als je ook kijkt naar het NTC: zonder het onderwijs ben je er gewoon niet en is het plaatje niet compleet. De maatschappelijke carrière van de sporters is immers ook belangrijk.”

Het NTC Waterpolo heeft samenwerkingsafspraken met het onderwijs in Utrecht gemaakt. Dit zorgt volgens een informant van de Afdeling Sport echter niet voor nieuwe faciliteiten binnen het topsportvriendelijk onderwijs:

“Het is niet zo zeer dat ze zaken anders moeten doen. Het is dat ze zich beseffen dat er meer tijd in geïnvesteerd moet worden om met de sporters te zoeken naar de mogelijkheden in verband met een full time trainingsprogramma. Het is dus meer de bestaande faciliteiten en begeleiding naar een hoger niveau tillen.”

Hiervoor zijn gesprekken gevoerd tussen de gemeente Utrecht, de VSU en de onderwijsinstellingen. De informant van de Afdeling Sport vervolgt:

“De onderwijsinstellingen waren positief, maar we willen ook nog een contract met hun ondertekenen. Dit is in verband met de accreditatie van het NTC. Het zal eigenlijk een formalisering zijn van de bestaande regelingen. Ik verwacht daarom geen weerstand, maar aan de andere kant is het ook weer anders of iets zwart op wit staat of niet.”

Volgens een informant zien de onderwijsinstellingen (top)sport niet als thema voor de stad. Zij zouden Utrecht meer zien als stad van kennis en cultuur, maar niet zo zeer als (top)sportstad. De enige samenwerking met de Universiteit Utrecht die eerder al wel heeft plaatsgevonden is het binnenhalen van het EYOF. De Universiteit Utrecht was hierbij zeer belangrijk op het gebied van de huisvesting. In de komende jaren moet deze samenwerking nog verder worden vorm gegeven.

4.2.1.2 De Afdeling Onderwijs

Aangezien dit onderzoek gaat over het topsportvriendelijk onderwijs is er tijdens dit onderzoek ook een interview afgenomen met een informant van de Afdeling Onderwijs bij de gemeente Utrecht. Gedurende het interview bleek dat de Afdeling Onderwijs niet betrokken is bij zaken rondom topsportvriendelijk onderwijs in de stad.

De Afdeling Onderwijs werkt samen met de Utrechtse onderwijsagenda. Dit is een partnerorganisatie waar alle betrokken partijen zijn aangesloten die met onderwijs of jeugd in de stad te maken hebben. Dit zijn alle onderwijsinstellingen, maar ook bijvoorbeeld welzijnsorganisaties. De Utrechtse onderwijsagenda streeft naar kwaliteit in het onderwijs. Hiertoe behoort onder andere het opzetten van brede scholen die meer aanbieden dan alleen onderwijs bijvoorbeeld naschoolse culturele- of sportactiviteiten.

Andere speerpunten van de Afdeling Onderwijs zijn kwalitatieve huisvesting, zorg in het onderwijs en het zorgen voor goed gekwalificeerde docenten.

De informant van de Afdeling Onderwijs geeft aan dat zij niet betrokken zijn bij het LOOT-onderwijs of andere vormen van topsportvriendelijk onderwijs. Het enige is dat ze weet dat er een LOOT-school is in Leidsche Rijn. Ook op andere vlakken zoals op muzikaal of cultureel vlak is niets bekend over speciale faciliteiten voor talenten.

De Afdeling Onderwijs heeft weinig contact met de Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht. Bij vergaderingen van de Utrechtse Onderwijsagenda zijn zij aanwezig, maar dan gaat het meer om vakinhoudelijke zaken met bijvoorbeeld de pabo voor het afleveren van stagiaires of om lectoraten die hulp kunnen bieden.

De Afdeling Onderwijs heeft geen eenduidig standpunt over het topsportvriendelijk onderwijs, hier is nog nooit over gesproken en over nagedacht. Voor het onderwijs is het aanbieden van topsportvriendelijk onderwijs veel minder een issue dan voor de (top)sportwereld. De informant geeft aan dat zij het persoonlijk wel belangrijk vindt dat talenten zich kunnen ontplooiën en dat je daarvoor flexibel moet zijn in je onderwijsaanbod. Een voorbeeld dat de informant aan geeft is het langafstandsonderwijs door middel van een blackboardsysteem.

De informant van de Afdeling Onderwijs geeft aan dat een integrale aanpak goed kan zijn:

“De naam zegt het al topsportvriendelijk onderwijs. Het is een onderwerp waar de Afdeling Sport en Afdeling Onderwijs bij betrokken zou kunnen worden om er een succes van te maken. Het moet niet eenzijdig worden benaderd.”

De informant vindt het moeilijk aan te geven welke rol de Afdeling Onderwijs zou kunnen spelen. Het creëren van draagvlak bij het onderwijsnetwerk zou een mogelijkheid kunnen zijn. Dit netwerk kan gebruikt worden als klankbord. Tevens zou de Afdeling Onderwijs met haar deskundigheid op beleidsniveau kunnen ondersteunen.

4.2.2 De Vereniging Sport Utrecht

De Vereniging Sport Utrecht (= Olympisch Netwerk Midden Nederland) begeleidt 62 A-, B- en HP-sporters (in maart 2009). In een na-olympisch jaar is dit aantal sporters met een status lager in verband met sporters die hun status op de Olympische Spelen zijn kwijt geraakt of zijn gestopt met hun topsportcarrière. Tevens begeleidt de VSU 220 aanstormende talenten met een talentstatus van NOC*NSF (IT-, NT- en belofte status) en 250 regionale talenten. Deze laatste groep talenten krijgt minder intensieve begeleiding. Zij krijgen een topsportpas en moeten zelf bij de VSU komen als ze hulp nodig hebben.

De VSU begeleidt sporters uit de gehele regio. Het precieze aantal topsporters dat woont, traint en/of studeert in de stad Utrecht is niet bekend. De Hogeschool Utrecht en de Universiteit Utrecht geven beide aan dat zij ongeveer 150 topsporters hebben, waarvan er 20 met een A-, B- of HP-status.

Iedere topsporter met een A-, B- of HP-status of door NOC*NSF een status als aanstormend talent hebben een intake gesprek bij de VSU waarin wordt uitgelegd van welke faciliteiten zij gebruik kunnen maken. De informant bij de VSU vertelt:

“Dat is heel breed van krachttraining, ondersteuning door een voedingsdeskundige, mentale trainingen tot kortingen bij sportwinkels. Daarnaast begeleiden wij ook op maatschappelijk gebied bijvoorbeeld bij het zoeken van een opleiding of een baan.”

De informant van de VSU geeft aan dat zij de maatschappelijke carrière van de sporters ook zeer belangrijk vindt:

“Slechts 2% van de talenten breekt uiteindelijk door. Wij adviseren talenten dan ook zeker om niet alles alleen maar op hun sport te gooien, want anders sta je later misschien zuur te kijken.”

Voor topsporters die twijfelen over hun maatschappelijke carrière kan de VSU doorverwijzen naar één van haar partners, Randstad. Randstad biedt voor topsporters loopbaanbegeleiding, dit houdt in dat zij kunnen helpen bij studiekeuze en het zoeken naar werk. Daarnaast kunnen A-, B- en HP-sporters gaan studeren aan de Open Universiteit. Aangezien de Open Universiteit werkt met zelfstudie is deze manier van onderwijs voor sommige topsporters die veel dagen per jaar in het buitenland zitten een betere manier van studeren dan een reguliere opleiding. Tijdens dit onderzoek zijn geen topsporters geïnterviewd die gebruik hebben gemaakt van de faciliteiten van Randstad of de Open Universiteit.

Als sporters twijfels hebben over bepaalde studiekeuzes brengt de VSU hen in contact met de topsportdecaan van de Universiteit Utrecht (UU) of de topsportcoördinator van de Hogeschool Utrecht (HU). Bij interesse naar economische studies verwijst de VSU ook door naar de Johan Cruyff opleidingen of de Randstad Topsport Academie.

De begeleiding en ondersteuning van topsporters en talenten wordt verschillend ervaren. Er zijn sporters die regelmatig contact houden met de medewerkers van de VSU en ook gesprekken voeren over sportieve en maatschappelijke zaken. Er zijn ook sporters die geen contact hebben met de VSU. Zo gaf één van de geïnterviewde sporters aan:

“Ik heb één keertje contact gehad met de VSU en ik heb wel eens mijn prestaties doorgegeven. Maar ik kreeg zo weinig respons dat ik nu helemaal geen contact meer met hun heb. Daarbij red ik mij prima en weet ik ook niet wat ik bij hun nog extra kan krijgen.”

Naast deze begeleiding en ondersteuning van topsporters heeft de VSU de afgelopen jaren een platform opgezet voor topsportvriendelijk onderwijs in Utrecht. De informant van de VSU vertelt:

“In het begin ging dit vooral om het voortgezet onderwijs, maar sinds 3 jaar heb ik dit verder uitgebouwd met het vervolg onderwijs. Ik merk ook dat de doorstroom van voortgezet naar vervolg onderwijs hiermee echt verbeterd is. Eerder gingen we een keertje langs om te horen hoe het ging, maar tegenwoordig met deze overlegstructuur gaan we echt met elkaar om tafel.”

De beide informanten op concernniveau van de onderwijsinstellingen zijn ook zeer tevreden over dit platform en de samenwerking met de VSU.

4.2.3 De Hogeschool Utrecht

De Hogeschool Utrecht vermeldt op haar website dat zij al meer dan 25 jaar een actief topsportbeleid voert en een breed scala aan faciliteiten biedt aan studenten die hun studie willen combineren met topsport. Op de website van de HU staat dat zij topsportvriendelijk is en de volgende faciliteiten aanbiedt:

- begeleiding bij het plannen van de studie;
- uitstel of verplaatsing van tentamens (indien mogelijk);
- contact en samenwerking met coaches, trainers, sportbonden, Olympische Steunpunten en de afdeling Individuele Begeleiding van NOC*NSF;
- mogelijkheid gebruik te maken van sportmedische fitnessaccommodatie;
- bemiddeling bij sportmedische begeleiding;
- vergoeding van (een deel van de) extra kosten die het beoefenen van topsport voor de student met zich meebrengt;
- financiële ondersteuning als je studievertraging oploopt ten gevolge van sporten op topniveau.

(www.hu.nl)

De HU geeft aan dat topsporters in aanmerking komen voor deze faciliteiten als zij een topsportstatus hebben van NOC*NSF (A-, B- of HP-status). Dit houdt in dat zij internationaal op het hoogste niveau sport beoefenen (Europese-, Wereld Kampioenschappen en Olympische Spelen). Bij studenten die op nationaal niveau presteren, in Jong Oranje zitten of worden gezien als aanstormend talent, wordt per individu bepaald of zij voor de faciliteiten van de HU in aanmerking komen (www.hu.nl). In de praktijk komt dit, volgens de topsportcoördinator, er op neer dat de topsporters en talenten die een status hebben van NOC*NSF (IT-, NT- of belofte status) ook een topsportstatus krijgen binnen de HU:

“Bij ons komen ook veel aanstormende talenten die wij voor onze topsportregeling in aanmerking laten komen. Wij willen hen de kans geven om zich te ontwikkelen tot topsporter. Maar dat bepalen we per individu.”

De topsportcoördinator geeft over de faciliteiten aan:

“Sporters met een A-, B- of HP-status hebben vaak wel goede faciliteiten en maken daardoor minder gebruik van onze (centrale) faciliteiten. Die faciliteiten van ons worden meer door de groep sporters daaronder gebruikt bijvoorbeeld door middel van een kleine kostenvergoeding van een trainingskamp. Wat wel gebeurt is dat de sporters met een A-, B- of HP-status langer over hun studie doen en daarom gebruik maken van het fonds om een paar maand extra studiekosten vergoed te krijgen.”

De HU heeft één topsportcoördinator die op overkoepelend concernniveau het topsportbeleid regelt. Tijdens het interview gaf deze topsportcoördinator aan dat zij hier 1 dag per week aan mag besteden. Door de vele (neven)werkzaamheden is het lastig om al haar taken goed uit te voeren:

“Die ene dag in de week is eigenlijk onvoldoende. Als het alleen om de contacten met de topsporters, SLB'ers en topsportdecanen gaat dan zou het wel kunnen, maar er komt nog zoveel meer bij kijken zoals de organisatie van ons topsportsymposium, de toewijzingen van subsidies, de contacten onderhouden met partners bv. rondom het NTC Waterpolo en daarnaast ook nog bijvoorbeeld het EJOE. We kijken graag of we kunnen meehelpen in de organisatie. Als ik alles goed zou willen doen zou ik eigenlijk anderhalve dag in de week nodig hebben voor topsport.”

Onder de topsportcoördinator zijn er op facultair niveau topsportdecanen en studieloopbaanbegeleiders (slb'er). De topsportdecanen kunnen ondersteuning bieden bij studie overstijgende zaken zoals de mogelijkheden bij studievertraging of de overstap naar een andere studie. De slb'ers helpen topsporters bij studiespecifieke zaken zoals de planning. Zij begeleiden studenten die studievertraging of tegen problemen oplopen. Bij topsporters gaat het dan vaak om lessen of toetsen die zij niet altijd kunnen doen op het vereiste tijdstip. Uit de interviews bleek dat de topsporters voornamelijk op de hoogte zijn van de aanwezigheid en functie van de slb'er en niet van de topsportdecaan. Zo vertelt een topsporter:

“Ik heb contact met mijn SLB'er en anders ga ik naar de topsportcoördinator. Ik zou niet weten wie er hier op de faculteit topsportdecaan is en wat die voor mij zou kunnen betekenen.”

Naast de hiervoor genoemde faciliteiten van de HU biedt de opleiding fysiotherapie en de faculteit economie en management extra mogelijkheden voor topsporters door middel van een topsportklassensysteem. Bij de faculteit economie en management houdt dit in dat er in het eerste basisjaar een topsportklas wordt gevormd. De topsportcoördinator vertelt hierover:

“Het bleek dat er bij economie en management vrij veel topsporters zaten en toen hebben we gekeken of het niet handig was om deze bij elkaar te plaatsen. En daardoor kun je ze toch ook makkelijker vanaf het begin volgen.”

Bij de opleiding fysiotherapie wordt ieder jaar bij de decentrale selectie (loting) een uitzondering gemaakt voor ongeveer 25 topsporters. Zij worden onafhankelijk van hun cijfers geselecteerd voor deze opleiding en hoeven dus niet in het lotingsproces mee te draaien. Dit is een speciale regeling die de opleiding fysiotherapie van de Hogeschool Utrecht heeft afgesproken met de IB-Groep. Een reden om dit bij deze studie te doen is het grote aantal topsporters dat geïnteresseerd is in deze studierichting. Volgens de studieloopbaanbegeleider van deze opleiding is:

“Het voordeel van het topsportklassensysteem is dat er één klas is met speciale topsportvoorzieningen zoals een aangepast lesrooster.”

De slb'er van de opleiding fysiotherapie is gemiddeld 4 uur per week bezig met het begeleiden van de topsporters. Zij is een groot sportfan en oud-topsporter. Zij geeft zelfs aan soms bij haar studenten te gaan kijken naar sportwedstrijden. De ervaringen met deze faciliteiten zijn te lezen in paragraaf 4.3.

De topsportcoördinator bij de HU geeft aan dat er wellicht in de toekomst nog meer topsportklassen bij andere opleidingen worden opgezet. Hier zijn echter nog geen concrete plannen voor.

In paragraaf 4.3 is te lezen hoe de faciliteiten van de HU worden ervaren.

4.2.4 De Universiteit Utrecht

De topsportregeling van de UU vermeldt: “De Universiteit Utrecht koestert sportief én intelligent talent. Studenttopsporters krijgen daarom faciliteiten op maat (Topsportregeling Universiteit Utrecht, p. 1).” Er wordt onderscheid gemaakt tussen faciliteiten op facultair en centraal niveau.

De facultaire faciliteiten zijn:

- aanpassing van je studieprogramma;
- dispensatie van studievoortgangsregelingen van de Universiteit Utrecht;
- extra faciliteiten of tentamenvoorzieningen.

(Topsportregeling Universiteit Utrecht)

De centrale faciliteiten zijn:

- financiële ondersteuning:
 1. vergoeding van (een deel van de) kosten voor trainingsstages en wedstrijden in het buitenland;
 2. onkostenvergoeding bij studievertraging ontstaan door topsport;
 3. sponsoring van materialen;
- hulp bij het zoeken naar professionele begeleiding;
- gratis gebruik van de fitnessruimte in Sportcentrum Olympos van de Universiteit Utrecht.

(Topsportregeling Universiteit Utrecht)

De UU houdt dezelfde eisen aan als de HU voor topsporters die in aanmerking willen komen voor deze topsportfaciliteiten. Ook hier behoort een topsporter een A-, B- of HP-status te hebben. Sporters uit Jong Oranje en aanstormende talenten kunnen ook gebruik maken van de genoemde faciliteiten.

Bij de UU is er één topsportdecaan die het overkoepelend topsportbeleid implementeert. De topsportdecaan geeft in het interview aan dat zij gemiddeld een halve dag per week bezig is met werkzaamheden rondom het topsportbeleid:

“In drukkeren perioden zoals bij aanvang van de studie of na de eerste tentamenperiode kan het zijn dat ik 1 dag in de week aan topsport besteed, maar in andere rustigere periodes kunnen het ook maar een paar uurtjes zijn. Maar ik vind het zo wel voldoende uren. Als het noodzakelijk is mag ik ook meer dan 1 dag per week aan topsport besteden, daar zit niet echt een maximum op.”

De topsportdecaan voert onder andere de intake gesprekken met de studenten die denken dat zij recht hebben op een topsportstatus binnen de UU en handelt de subsidieaanvragen af. De topsportdecaan van de UU besteedt minder uren aan topsport dan de topsportcoördinator op de HU. Desondanks is zij tevreden met het aantal uren. Het verschil bij deze functies is dat de topsportdecaan van de UU meer beleidsmatig bezig is en minder contacten heeft met studieadviseurs en topsporters. Na het intakegesprek gaan de topsporters naar de studieadviseurs die hen verder begeleiden. Topsporters en studieadviseurs nemen vervolgens alleen nog contact met haar op als er problemen zijn. Dit terwijl de topsportcoördinator op de HU meer structureel contact heeft met studieloopbaanbegeleiders en soms sporters.

Onder de topsportdecaan heeft iedere faculteit eigen studieadviseurs. Deze studieadviseurs geven voorlichting en begeleiden studenten in bijzondere situaties zoals studenten met een beperking of studenten die hun studie met topsport combineren. Het aantal uur dat deze studieadviseurs aan topsporters besteden is verschillend. Eén van de geïnterviewden gaf aan dat zij 2 uur per week bezig is met de begeleiding van topsporters, terwijl een andere studieadviseur hier ongeveer 1 dag per jaar voor rekent. Bij de UU zijn er op facultair niveau geen topsportdecanen zoals dit bij de HU het geval is. Per faculteit van de UU zijn de faciliteiten verschillend. Volgens de topsportdecaan (op centraal niveau) is dit afhankelijk van de studie:

“Een week practicum missen is nu eenmaal iets heel anders dan een week onderwijs missen.”

Ook kunnen de mogelijkheden afhankelijk zijn van de grootte van de faculteit. Bij een kleine opleiding is het bijvoorbeeld moeilijker om bij een andere werkgroep ingedeeld te worden dan bij een grote opleiding met veel werkgroepen op verschillende tijdstippen. Eén van de studieadviseurs zei hierover:

“We proberen voor de problemen van topsporters oplossingen te vinden. Helaas kan niet altijd alles, maar we proberen binnen de bestaande mogelijkheden en regelgeving oplossingen te vinden. Een voorbeeld is dat topsporters die een tentamen niet hebben kunnen maken in verband met topsportactiviteiten wel de herkansing mogen maken, terwijl een reguliere student die het tentamen niet heeft gemaakt een 0 krijgt en daarom geen herkansingsmogelijkheid krijgt. Als er geen oplossingen zijn binnen de bestaande mogelijkheden dan vragen we heel af en toe uitzonderingen aan bij de examencommissie.”

De studieadviseurs vinden allemaal dat zij weinig tijd hoeven te besteden aan topsporters:

“Het kost mij niet heel veel tijd om de topsporters te begeleiden. Ik denk niet dat dit komt doordat wij niet topsportvriendelijk zijn, maar er doen zich bij ons gewoon weinig problemen voor.”

4.2.5 Samenwerkingsverbanden

De Hogeschool Utrecht, de Universiteit Utrecht en de VSU werken steeds meer samen. Tijdens het onderzoek gaf één van de informanten aan waarom de samenwerking tussen de beide onderwijsinstellingen belangrijk is:

“We willen dat de faciliteiten op de HU en UU ongeveer hetzelfde zijn, zodat mensen uit hetzelfde team die verschillende opleidingen doen wel dezelfde faciliteiten krijgen. Ik denk dat die samenwerking nog beter kan dan het nu gebeurt.”

Ook de samenwerking tussen de VSU en de onderwijsinstellingen is volgens de informanten in de afgelopen jaren verbeterd. De medewerker van de VSU zit zo'n drie tot vier keer per jaar om tafel met de Utrechtse onderwijsinstellingen. Daarnaast zijn er ook regelmatig één op één gesprekken tussen de medewerker van de VSU en de topsportcoördinator (HU) en de topsportdecaan (UU). De informant van de VSU vertelt:

*“Wat we tijdens deze overleggen bespreken is verschillend. Soms een casus, soms voorlichting over een onderwerp bijvoorbeeld de onlangs veranderende statussen van NOC*NSF, maar soms ook echt gewoon specifiek over een bepaalde sporter zo van: is die sporter bij jullie lang geweest voor een gesprek?”*

Eén van de belangrijke onderwerpen die de VSU en de HU en UU hebben aangepakt is de doorstroming van topsporters/talenten van het voortgezet onderwijs naar het vervolg onderwijs. Eerder wist men van de ander niet wie waar over ging en hoe elkaar te bereiken. Ondertussen is er door de VSU een goede overlegstructuur opgezet en bespreken voortgezet onderwijs en vervolg onderwijs samen welke problemen en behoeften er zijn bij de doorstroming. Tevens organiseren de VSU en de onderwijsinstellingen samen jaarlijks een informatiebijeenkomst voor topsporters die in het examenjaar zitten van het voortgezet onderwijs. De ervaringen met deze doorstroming is in de volgende paragraaf te lezen.

4.3 De ervaringen met het topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht

In deze paragraaf worden de ervaringen van de informanten besproken met het topsportvriendelijk onderwijs. Aangezien veel ervaringen op de HU en UU aan elkaar gelijk zijn zijn de ervaringen bij beide onderwijsinstellingen samen verwerkt. De genoemde ervaringen gelden dus voor beide onderwijsinstellingen, behalve indien anders wordt vermeld.

Aangezien uit de literatuurstudie bleek dat de doorlopende leerlijn een belangrijk knelpunt is wordt dit in een aparte subparagraaf besproken (4.3.1). Vervolgens worden de ervaringen besproken die studerende topsporters hebben met het beleid in het hoger onderwijs op concernniveau (4.3.2) en op uitvoerend niveau (4.3.3).

4.3.1 De doorlopende leerlijn van voortgezet naar vervolg onderwijs

4.3.1.1 De invloed en begeleiding van de omgeving

Uit de literatuurstudie bleek dat er in de omgeving van talenten een aantal personen invloed hebben op de sporter. In deze paragraaf de belangrijkste personen en organisaties die in de interviews naar voren kwamen.

De ouders

Het grootste deel van de geïnterviewde studenten geeft aan zelf gezocht te hebben naar de geschikte opleiding. Sommige sporters geven aan dat de ouders wel een rol hebben gespeeld bij hun studiekeuze, vaak is samen met hen gezocht naar een topsportvriendelijke opleiding om zo studie en topsport te kunnen combineren. Eén van de topsporters zei hierover:

“Ik heb geen begeleiding gehad vanuit de sport bij het zoeken van een goede topsportvriendelijke opleiding. Ik heb dit samen met mijn ouders uitgezocht. Ik ben ook samen met hun op gesprek geweest bij twee opleidingen.”

Trainers/sportbonden/NOC*NSF

De rol van NOC*NSF, de sportbonden of trainers bij de studiekeuze is niet genoemd tijdens de interviews. Het enige dat is genoemd door een sporter die graag in Utrecht geneeskunde wilde studeren en werd ingeloot bij geneeskunde in Amsterdam, is dat zij de voorzitter van haar sportbond heeft gevraagd een brief te schrijven met het verzoek om haar over te plaatsen naar geneeskunde in Utrecht. Dat verzoek is destijds gehonoreerd.

Vereniging Sport Utrecht

Talenten en topsporters uit de regio Utrecht worden begeleid en ondersteund door de VSU. De medewerker van de VSU geeft aan dat zij tijdens gesprekken met sporters regelmatig informeert naar hun school- en studieprestaties:

“We willen weten hoe het loopt en hoe de cijfers zijn. Dat hoort in zo'n gesprek en vinden we belangrijk.”

De VSU kan bij studiekeuzes adviseren wat handig is en welke contactpersoon kan worden benaderd met vragen over een onderwijsinstelling of opleiding.

Tijdens het interviewen bleek dat de informanten geen ervaringen hebben met de begeleiding van de VSU op maatschappelijk gebied. Redenen waarom zij deze begeleiding niet ervaren/noemden kunnen wellicht zijn dat zij begeleiding kregen vanuit NOC*NSF en/of sportbond en daardoor minder vanuit het Olympisch Netwerk. Een andere reden zou ook kunnen zijn dat deze maatschappelijke begeleiding van de laatste jaren is en de informanten al langer geleden hun studiekeuze hebben gemaakt. Ten slotte zou het ook nog kunnen zijn dat de VSU wel informeert tijdens gesprekken naar de opleiding van de topsporters, maar dat de sporters zich hier niet bewust van zijn. De resultaten geven hier geen goed beeld van.

Ook studenten die van oorsprong uit andere regio's komen geven aan geen begeleiding gehad te hebben vanuit Olympische Netwerken (vroeger Olympische Steunpunten).

4.3.1.2 De voorlichtingsbijeenkomst voor examenkandidaten

Ieder jaar organiseert de VSU samen met de onderwijsinstellingen een voorlichtingsbijeenkomst voor talenten die in het examenjaar zitten van het voortgezet onderwijs. Tijdens deze voorlichtingsbijeenkomst kunnen onderwijsinstellingen uit Utrecht, maar ook speciale onderwijsinstellingen voor topsporters zich positioneren.

Als observatie is tijdens dit onderzoek een bezoek gebracht aan de voorlichtingsbijeenkomst op 16 maart 2009. Tijdens de voorlichtingsbijeenkomst presenteerden de volgende onderwijsinstellingen hun topsportvriendelijke opleidingen: ROC Midden Nederland, Hogeschool Utrecht, Universiteit Utrecht, Johan Cruyff College, Johan Cruyff University en de Randstad Topsport Academie.

Het was een goed georganiseerde avond die door zo'n 30 tot 40 talenten en ouders werd bezocht. Uit de presentaties bleek duidelijk verschil tussen de reguliere onderwijsinstellingen en de speciaal op topsportgerichte onderwijsinstellingen zoals de Johan Cruyff University. Ondanks dat de reguliere onderwijsinstellingen duidelijk aangaven dat zij topsportvriendelijke faciliteiten aanbieden lag bij deze onderwijsinstellingen meer nadruk op het belang om ook een studie te volgen. Terwijl bij de specifieke topsportgerichte onderwijsinstelling meer nadruk ligt op de topsport. De HU en UU vertelden in hun presentatie:

“Wij bieden studenten faciliteiten om hun studie te kunnen combineren met hun topsportcarrière.”

Dit terwijl de speciaal topsportgerichte opleidingen aangaven:

“Wij bieden topsporters de mogelijkheid naast hun topsportcarrière een opleiding te volgen.”

Ondanks dat deze voorlichtingsbijeenkomst van 2009 goed bezocht werd en goed georganiseerd over kwam op de onderzoeker bleek slechts één van de geïnterviewde topsporters ooit deze voorlichtingsbijeenkomst te hebben bijgewoond. Deze sporter was zeer positief over de bijeenkomst. Zij had direct contact kunnen leggen met de topsportcoördinator van de UU. De topsportcoördinator had haar vervolgens geholpen bij de definitieve studiekeuze en geadviseerd over de opleidingen:

“Ik ben bewust naar die voorlichtingsbijeenkomst geweest om te horen welke mogelijkheden er zouden zijn in verband met mijn topsport. Ik zat er toen over te denken of ik rechten of psychologie zou gaan studeren. Toen is mij wel gezegd dat het bij psychologie soms wel lastig was om dingen te regelen. Dat heeft toen bij mij wel de doorslag gegeven om rechten te gaan studeren.”

De informanten van de VSU en van de onderwijsinstellingen op concernniveau geven aan dat zij bij studieadviezen aan topsporters regelmatig advies geven over welke studies wel of niet goed te combineren zijn met hun topsportactiviteiten. Zij geven daarbij echter wel vaak aan dat de studenten desondanks toch meestal kiezen voor de studie waar hun voorkeur ligt, ook al wordt het lastig om die studie te combineren:

“Diergeneeskunde is een studie die moeilijk te combineren is met topsport. Er zijn lange collegedagen en practica zijn moeilijk in te halen. Ik heb die studie al wel eens bij iemand afgeraden, maar zij koos er toch voor om deze studie te gaan volgen, desnoods maar met studievertraging.”

4.3.1.3 De redenen om voor Utrecht te kiezen

De redenen die topsporters tijdens dit onderzoek geven voor hun keuze om te gaan studeren in Utrecht zijn divers. Een waterpoloster geeft aan dat zij graag in Utrecht wilde studeren, omdat de trainingen van de nationale selectie in Zeist zijn. Een groot aantal sporters geeft aan dat de centrale ligging een belangrijke reden was om voor Utrecht te kiezen. Een aantal sporters koos voor de dichtstbijzijnde Hogeschool of Universiteit, maar anderen kozen bewust voor de HU of UU. Dit zie je onder andere bij de opleiding fysiotherapie van de HU. De aantrekkingskracht van deze sportvriendelijke opleiding is groot op topsporters in heel Nederland. Aankomende studenten nemen al ruim een half jaar voor aanvang van hun studie contact op met de opleiding. Beide geïnterviewde studenten van deze opleiding gaven aan bij meer fysiotherapie opleidingen in Nederland te hebben rondgekeken, maar de faciliteiten in Utrecht het beste te vinden:

“Toen ik hier ging studeren had ik al wel de keuze gemaakt dat ik de beste wilde zijn in mijn sport. Ik heb toen bij verschillende fysiotherapieopleidingen gekeken. In Amsterdam heb je ook een speciale fysiotherapieklas met een topsportregeling. Maar die was minder aantrekkelijk dan in Utrecht. Er werden minder faciliteiten geboden dan hier. En hier krijg ik naar mijn inziens gewoon meer begeleiding dan in Amsterdam. In Amsterdam was het ook zo dat als je je tentamen niet kan halen wegens een trainingsstage of wedstrijd dan werd je gewoon opgegeven voor de herkansing. Als je dan de herkansing niet haalde dan moest je het een andere keer proberen. Hier wordt daar veel flexibeler mee omgegaan. Het probleem pakken ze gewoon aan en de toets kun je op een ander moment doen. Amsterdam was op dat moment wel dichtbij mijn woonplaats waar ik bij mijn ouders woonde, maar door de goede topsportregeling heb ik er toch voor gekozen om hier in Utrecht te gaan studeren.”

Uit deze argumenten blijkt dat er vanuit verschillende perspectieven naar topsport en onderwijs en hun combinatie wordt gekeken. De ene topsporter stelt zijn of haar sport voorop en zoekt een studie waar de topsport goed kan worden ingepast, terwijl de ander aangeeft dat de studie minstens zo belangrijk is en de topsport hieraan ondergeschikt kan worden gemaakt. Deze verschillende perspectieven zullen ook in de volgende paragrafen naar voren komen.

4.3.2 De ervaringen op concernniveau

4.3.2.1 De algemene ervaringen

Op overkoepelend concernniveau zijn de geïnterviewden positief over het huidige topsportbeleid van de HU en UU. Bij beide onderwijsinstellingen wordt centraal vastgesteld of de topsporters een topsportverklaring/topsportstatus krijgen waarmee zij recht hebben op de topsportfaciliteiten. Tijdens het intakegesprek worden de topsporters op de hoogte gesteld van alle topsportfaciliteiten die er zijn en wie hun studiebegeleider is voor specifieke vragen over de studie. De sporters behoren volgens hen dus op de hoogte te zijn van alle aangeboden faciliteiten.

De informanten op concernniveau geven aan dat de faciliteiten die worden geboden door de onderwijsinstellingen ook voldoende zijn. Eén van de geïnterviewden geeft zelfs aan dat er eigenlijk nog wel meer gebruik gemaakt zou mogen worden van de subsidieregeling. Eén van de informanten geeft ook aan:

“Ik denk dat wij een hele uitgebreide regeling hebben als ik het vergelijk met andere hogescholen en universiteiten in Nederland. Ik heb ook het idee dat we het goed doen. Dat merk je bijvoorbeeld als er een golf van dezelfde sporters binnen komt en die het dan hebben van horen zeggen. Dus ik denk dat we het goed doen.”

Daarnaast geven de informanten ook aan dat zij weinig problemen of knelpunten horen van studiebegeleiders of van sporters. Eén van de informanten zegt hierover wel:

“Wat ik merk is dat er een aantal faculteiten zijn waar ik nooit iets over hoor, maar wat ik ook merk is dat als het fout gaat de student vaak te laat is. Ik kreeg laatst ook een verzoek van een student: ik ga morgen op trainingstage en ik heb volgende week een hertentamen. Dan denk ik dus dan kan ik je niet meer helpen. Dan is het gewoon klaar. Dat is echt van 9 op de 10 keer dat de student te laat is. Misschien nog wel meer. Dat is ook wat er in de topsportregeling staat: zodra je merkt dat er zich problemen voor doen dat je je dan direct meldt. Maar het gebeurt zo vaak dat mensen op het laatste moment er aan denken dat ze nog iets moeten regelen. Maar ja, je moet het zelf doen en op tijd doen.”

Ook de informant van de VSU hoort weinig knelpunten van sporters en is daarom van mening dat het topsportvriendelijk onderwijs goed geregeld is:

“Het is in de afgelopen drie jaar 1 keer voorgekomen dat er een sporter bij ons kwam met een probleem, dus dat is echt een incident. Het is ook het meest logisch als de studenten eerst proberen dit op te lossen binnen de onderwijsinstelling en als het daar niet lukt bij ons te komen.”

De geïnterviewde topsportcoördinatoren geven aan de topsporters graag te willen begeleiden en ondersteunen. Zij vinden het werken met deze doelgroep erg leuk. Ze geven hierbij wel aan dat zij ondanks de topsportactiviteiten wel een minimale inzet verwachten van de studenten:

“Zij moeten toch ook hun studieresultaten halen, want voor ons zijn ze in eerste instantie gewoon studenten en pas op de tweede plaats topsporter.”

Een andere informant geeft ook aan dat het belangrijk is om de verwachtingen van sporters goed te managen, zodat zij niet verwachten dat ze net zoals bij Johan Cruyff opleidingen maar bijvoorbeeld één dag per week colleges hoeven te volgen en verder de hele week aan hun sport kunnen besteden:

“Je moet eerlijk zijn. Je kunt wel tegen sporters zeggen kom maar binnen, maar het moet wel reëel zijn en je moet ze faciliteiten kunnen bieden waar zij behoefte aan hebben. Als mensen meer dan de helft van het jaar weg zijn en je hebt veel praktijklessen dan moet je reëel inschatten wat wel en niet mogelijk is.”

Ondanks dat de informanten het topsportbeleid positief beoordelen zien zij ook wel enkele knelpunten voor topsportende studenten. Deze knelpunten zijn voornamelijk organisatorisch van aard zoals vrijstelling voor verplichte colleges of het uitstellen van tentamens. De sporters proberen knelpunten vaak zelf of met behulp van de studiebegeleider op te lossen. Daarnaast wordt er soms een beroep gedaan op de topsportcoördinator van de HU en topsportdecaan van de UU. De VSU houdt zich niet bezig met deze knelpunten en geeft aan slechts één keer bemiddeld te hebben voor een sporter die geen medewerking kreeg vanuit haar opleiding.

4.3.2.2 De planning

Het begeleiden van topsporters bij hun planning wordt door de topsportcoördinatoren gezien als één van de belangrijkste faciliteiten:

“Het is belangrijk om samen te kijken of de topsport en de studie gecombineerd kan worden. Sporters hebben een bepaalde regelmaat nodig tussen hun sport en studie. Op het moment dat er gestudeerd kan worden ga je extra voor je studie en op het moment dat er gesport moet worden dan moet er ruimte zijn dat je ook echt voor je sport kunt gaan. Ik kom bijvoorbeeld net bij de opleiding voor mond- en zorgkunde vandaan, daar zitten 2 olympische hockeysters. Zij waren net met hun SLB'er aan het plannen en opstarten hoe zij de komende tijd de trainingen van de nationale selectie, de vereniging en hun studie het beste kunnen plannen. Op die manier merk je dat dat een van de belangrijkste faciliteiten is die je een sporter biedt.”

Volgens de informanten op concernniveau wordt deze faciliteit goed geboden en is men hier tevreden over. De ervaringen van de studiebegeleiders en de topsporters over de planning van studie- en topsportactiviteiten zijn te lezen in paragraaf 4.3.3.1.

4.3.2.3 De aanwezigheidsplicht en het Bindend Negatief Studieadvies (BNS)

Een ontwikkeling in de afgelopen jaren is dat er steeds meer opleidingen verplichte college uren instellen. Bij invoering van het competentiegericht onderwijs waren veel mensen positief over dit systeem, omdat studenten meer vrijheid kregen. Volgens de topsportcoördinatoren wordt dit tegenwoordig echter weer steeds meer afgebakend en wordt de aanwezigheidsplicht voor studenten steeds groter:

“Bij de invoering van het competentiegericht onderwijs was ik heel positief, maar dat hele systeem is zo afgetimmerd door middel van toetsen en er zijn ook verplichte vakken en werkgroepen. Er is gewoon geen flexibiliteit binnen dit onderwijssysteem.”

Volgens één van de topsportcoördinatoren is de overgang van het voortgezet onderwijs naar het HBO of de universiteit erg groot voor sommige studerende topsporters:

“Ze gaan in een andere stad wonen, een studie volgen (met een ander leersysteem), bij een nieuwe sportvereniging trainen en topsport beoefenen. En dan moet je bij je studie ook nog steeds meer studiepunten behalen, dat lukt de meesten wel maar een enkeling ook niet.”

Een voorbeeld die hierbij werd genoemd is de studie rechten, waarbij vroeger veel vrijheid was voor studenten en waar volgens de informanten tegenwoordig 80% van de colleges verplicht zijn. Op concernniveau wordt dit gezien als een groot knelpunt:

“Het is voor topsporters wel vervelend dat je op deze aanwezigheidsplicht afgerekend kunt worden. Docenten kunnen gewoon zeggen: het hangt er tegen aan, maar ik heb je te weinig gezien, dus ik vind niet dat je het kunt halen.”

Dit is een landelijk beleidsmatig probleem en volgens de informanten is het aan de onderwijsinstelling en faculteit hoe zij hier mee om gaan en hoe streng zij dit uitvoeren. Dit geldt ook voor het Bindend Negatief Studieadvies (BNS). Zo geeft de topsportdecaan van de UU aan dat er bij de UU onder bepaalde voorwaarden studenten een aangehouden advies kunnen krijgen, dat houdt in dat ze er een half jaar langer over mogen doen om het bindend studieadvies limiet te mogen halen. Topsport wordt vaak wel gegrond daarvoor gezien. Maar dan wordt er wel verwacht dat de student enige inzet vertoont:

“Je ziet wel dat de BNS steeds hoger wordt. Nu bij sommige studies zelfs 37,5 ects. Maar toch vind ik dat topsporters toch wel 30 ects per jaar zouden moeten kunnen halen, anders ben je toch echt te veel met je sport bezig. Als je in een heel belangrijk sportjaar zou zitten zou je er over kunnen denken om je studie een jaar later te starten of een jaar stil te zetten.”

De ervaringen met dit knelpunt onder de studiebegeleiders en de topsporters zijn te lezen in paragraaf 4.3.3.7.

4.3.2.4 De moeilijk te combineren studies

De ene studie is beter te combineren met een topsportcarrière dan de andere studie. De VSU en de topsportcoördinatoren adviseren topsporters daarom soms bepaalde studies juist wel of niet te gaan volgen. Hierbij gaat het dan duidelijk over het maken van de keuze om topsport voor de studie te laten gaan:

“Eigenlijk is er hierbij een behoefteprobleem, omdat er dus meer behoefte is aan studies die goed te combineren zijn.”

4.3.2.5 De decentrale selectie

Er is een aantal opleidingen in Utrecht die gebruik maken van de decentrale selectie. Dit houdt in dat studenten door middel van loting worden geselecteerd voor hun opleiding. Voorbeeld van studies met decentrale selectie zijn: geneeskunde (UU), psychologie (UU), fysiotherapie (HU) en journalistiek (HU).

Bij de opleiding fysiotherapie van de HU zijn er afspraken gemaakt met de IB-Groep dat topsporters niet aan deze loting hoeven deel te nemen. Ieder jaar worden ongeveer 25 sporters geselecteerd die niet in het lotingsstelsel hoeven mee te draaien en sowieso mogen starten aan de opleiding. Dit is de enige fysiotherapie opleiding in Nederland die dit heeft en is daarmee uniek.

De andere studies in Utrecht met decentrale selectie hebben dit beleid niet. Hier moeten topsporters gewoon meedraaien in het proces van loting. Dit wordt door de informanten gezien als een knelpunt en gemiste kans om meer topsporters binnen te halen.

De rol die de VSU bij dit knelpunt zou kunnen spelen is moeilijk:

“We hebben nog niets gedaan, maar ik denk wel dat we daar een taak in zouden kunnen hebben. Het is alleen lastig qua beleid in zo'n logge organisatie. Dan moet je misschien wel naar de raad van commissarissen ofzo en dat maakt het wel lastig. Ik denk als je daaraan iets wilt veranderen dat je daar echt heel hard aan moet trekken. Zeker omdat er een reden is dat zij die regeling hebben. Zij willen goede studenten hebben en het doel van de onderwijsinstelling is dat de studenten afstuderen. Daar zit dus wel een spanning. Zoiets moet je hoog op beleidsniveau aanpakken. Ik weet ook niet of wij daarin wel sterk genoeg staan. We kunnen als gemeente en VSU zeggen en adviseren, maar het blijft het eigen beleid van de hogeschool en universiteit en hun doel is niet om topsporters binnen te halen maar om goede studenten te krijgen. Maar advies geven lijkt me zeker een goede.”

Dit citaat geeft duidelijk de spanning aan tussen de visie vanuit het onderwijs en vanuit de topsport.

4.3.2.6 Het draagvlak

Het topsportbeleid wordt op centraal niveau vastgesteld. Toch ben je bij de uitvoering afhankelijk van verschillende partijen op facultair niveau. Volgens de informanten op concernniveau ontstaat er steeds meer draagvlak voor topsporters doordat topsport steeds hoger op de agenda komt te staan:

“Het gaat samen met de ontwikkeling dat er steeds meer aandacht en interesse is voor topsport. Als een sporter zegt dat hij veel moet trainen, omdat hij bij internationale toernooien wil mee doen, dan heeft een docent daar tegenwoordig steeds meer feeling voor.”

Dit citaat komt overeen met de algemene verandering van het topsportklimaat en de topsportbeleving in Nederland. Desondanks zal een topsporter altijd afhankelijk zijn van de goodwill en feeling die docenten hebben met de sport, dat is volgens deze informanten onoontkoombaar:

“Het is heel wisselend of medewerkers open staan voor topsporters, maar dat houd je altijd met mensen. De ene persoon heeft meer feeling met sport en geeft alle medewerking en de ander docent kijkt alleen maar naar de resultaten voor zijn vak.”

Eén van de topsportcoördinatoren geeft iedere topsporter dan ook de tip om zich altijd te melden als topsporter bij de studiebegeleider en bij de docenten. Als zich dan problemen voor doen zijn zij op de hoogte en kan er niet worden gezegd dat zij het pas achteraf hoorden. Dit doet zij dus meer om knelpunten te voorkomen bijvoorbeeld bij regelmatige afwezigheid:

“Het is eenmaal moeilijk om achteraf goodwill te kweken.”

De informanten van de VSU en op concernniveau van de onderwijsinstellingen vinden dat de onderwijsinstellingen goed betrokken zijn bij de topsporters:

“Het is meer dan alleen hier heb je een roosterwijziging. Er wordt ook gezorgd voor financiële ondersteuning en bijvoorbeeld de boten van Orca zijn ook gesponsord door de UU. Dat geeft toch wel aan dat er vanalles gebeurt en er betrokkenheid is.”

Het is belangrijk om een sportminded College van Bestuur te hebben. De informanten geven aan dat dit belangrijk is bij de mogelijkheden van wat wel of niet geboden kan worden:

“Wij hebben de laatste 2 tot 3 jaar een sportminded voorzitter gehad in het College van Bestuur. Dit beïnvloed zeker de mogelijkheden wat er wel en niet kan. Je bent toch voor een deel van hen afhankelijk. Het is goed om steun te hebben voor alle belangen, dus ook voor die van topsporters.”

De ervaringen van de studiebegeleiders en de topsporters over het draagvlak binnen de onderwijsinstellingen is te lezen in paragraaf 4.3.3.5.

4.3.3 De ervaringen op uitvoerend niveau

Tijdens het onderzoek zijn acht topsporters en 5 studiebegeleiders van 3 universitaire- en 2 HBO opleidingen geïnterviewd. Alle topsporters vinden het volgen van een studie erg belangrijk voor hun maatschappelijke ontwikkeling Sommigen geven ook aan dit te doen om zich naast hun fysieke arbeid en uitdagingen ook geestelijk te willen verbeteren, om met andere mensen buiten hun sportwereld contact te hebben of om afleiding te hebben:

“Ik kan me geen ander leven voorstellen dat alleen maar uit trainen bestaat en de rest van de dag op mijn bed te liggen en videospelletjes te spelen. Maar daarbij staat mijn sport het ook niet toe dat ik zoveel verdien dat ik al mijn vaste lasten ermee kan betalen en ik een cursus ofzo zou kunnen volgen om op die manier mentaal bezig te zijn en me geestelijk te trainen. Dus een studie volgen is dan de oplossing. Ondanks dat dat soms lastig is, dat neem je dan op de koop toe.”

In deze paragraaf worden ervaringen van topsporters beschreven. Er zullen overeenkomsten en verschillen worden aangegeven tussen deze topsporters, maar ook tussen de verschillende opleidingen. Het is echter belangrijk bewust te blijven dat iedere topsporter anders is en deze beschreven ervaringen niet altijd te generaliseren zijn. Zo geeft één van de studieadviseurs aan:

“De ene topsporter heeft hele andere behoeften en voorzieningen dan de ander. Dus dat verschilt nogal. De ene topsporter is ook wat bewerklijker dan de ander, dat heeft soms al domweg te maken met trainingstijden enz. Ik bedoel de ene heeft 5 keer per week trainingen en heeft op handige momenten toernooien zoals in het weekend, waarbij ik dus weinig hoeft te regelen. Maar andere sporters trainen 2 keer per dag en vallen wedstrijden ongunstiger, dan moet er veel meer geregeld worden.”

4.3.3.1 De planning

Eén van de lastigste problemen bij het combineren van topsport en studie is het plannen van topsport- en studieactiviteiten. Als topsporter ben je soms meerdere weken achterelkaar in het buitenland, waardoor je colleges niet kunt volgen of zelfs niet bij tentamens aanwezig kunt zijn. Een dergelijke langere periode van afwezigheid is moeilijk in te halen. Vaak wordt dan geprobeerd vakken op een ander moment in het studiejaar te volgen, dit is echter ook niet altijd mogelijk. Er zijn studies waar sommige vakken slechts 1 keer per jaar worden gegeven.

Daarnaast gebeurt het regelmatig dat topsporters die in het voorjaar en de zomer veel toernooien draaien, problemen hebben met de vakken die aan het eind van het studiejaar worden gegeven:

“Ik ben bijna aan het eind van mijn studie, maar alle vakken die ieder jaar aan het eind van het studiejaar werden gegeven heb ik nu nog open staan. In april, mei en juni was ik gewoon zoveel in het buitenland, dan viel er niets te combineren. Ik moet nu dus nog een mix van tweede, derde en vierde jaars vakken volgen en aangezien ik die ook weer niet tegelijk kan volgen loop ik flinke studievertraging op.”

De meeste topsporters nemen de knelpunten echter wel voor lief. Zij maken bewust de keuze om hun topsport en studie te combineren, maar de topsport staat op de eerste plaats en de studie willen zij hier op aan passen:

“Het combineren van topsport en studie is te doen, maar je zult soms keuzes moeten maken. Het ene moment kies je voor je topsport en het andere moment voor je studie. Ik denk niet dat het mogelijk is om je studie geheel nominaal te laten verlopen. Dat moet je gewoon accepteren. Tja, en bij studeren heb je nu eenmaal nog altijd meer vrijheid dan als je gaat werken. Je loopt alleen wat vertraging op, dus dat moet je willen.”

De Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht hebben beiden regelingen voor topsporters dat zij bij studievertraging een financiële vergoeding van maximaal 1 studiejaar krijgen voor gemaakte studiekosten. De meeste topsporters vinden dit een zeer goede regeling en zijn hier erg tevreden over. Eén van de sporters met meer dan 1 jaar studievertraging geeft aan dat deze financiële vergoeding te weinig is en een andere sporter geeft aan dat het vervelend is om pas achteraf te weten hoeveel de financiële vergoeding is die je krijgt, omdat het aantal maanden moeilijk te bepalen is:

“Bijvoorbeeld als je 2 vakken van 10 weken moet inhalen die niet precies achterelkaar worden gegeven dan heb je dus eigenlijk meer dan 20 weken studievertraging, aangezien je langere tijd ingeschreven bent en collegegeld betaald.”

Ook als studerende topsporters co-schappen of stages moeten lopen zorgt dit voor planningsproblemen. Het is moeilijk om het vereiste aantal uren bij stages of co-schappen in de periode te behalen die noodzakelijk zijn. Dit kan veroorzaakt worden door langere afwezigheid in verband met trainingskampen of toernooien, maar ook doordat sporters niet full time aanwezig kunnen zijn in verband met hun trainingen. Hier blijkt echter dat er verschillen zijn tussen de topsporters en hun behoefte aan aanpassingen/faciliteiten. Bij de studie geneeskunde zijn twee topsporters geïnterviewd. Hierbij gaf één van de geïnterviewden aan part time co-schappen te gaan lopen:

“Bij mijn sport gaan de trainingen het hele seizoen door en heb je niet echt even een rustige periode waarin je de co-schappen kunt lopen. Full time co-schappen is dan echt niet te doen.”

De andere topsporter gaf aan haar co-schappen altijd full time te hebben gelopen:

“Ik wilde graag in de normale 6 weken mijn co-schappen lopen. Anders zou ik er 12 weken tegen aan lopen te hikken en moeite moeten doen om het 12 weken te combineren met de trainingen, terwijl ik nu in die 6 weken iets minder trainde, maar dat in die andere 6 weken weer helemaal goed maakte door extra te trainen.”

Ook bij andere opleidingen moeten stages gelopen worden en ondervinden topsporters problemen:

“Je bent als topsporter soms 3 weken achterelkaar weg. Niet iedere stageorganisatie wil dit.”

De mogelijkheden voor aanpassingen aan co-schappen en stages is volgens een informant officieel niet geregeld:

“Als je het via de officiële weg wilt doen, dan hoeft je het eigenlijk niet te proberen. Het staat nergens op papier en ze zijn dan niet zo flexibel dat ze deze aanpassing voor mij willen regelen. Maar als ik dan zelf ga praten met de persoon die er voor verantwoordelijk is dan lukt het wel.”

Daarentegen zijn de topsporters die co-schappen moeten lopen bij de studie geneeskunde wel blij met de speciale faciliteit voor topsporters om een dichtbijverklaring te kunnen krijgen, dit houdt in dat je je co-schappen in Utrecht mag lopen en dus niet bijvoorbeeld in Groningen wordt geplaatst.

Sommige studerende topsporters die tijdelijk moeite hebben om hun studie en topsport te combineren kiezen er voor om hun studie stop te zetten. Dit zijn voornamelijk de topsporters die op Olympisch en Paralympisch niveau sporten:

“Het half jaar voor de Olympische Spelen heb ik mijn studie stopgezet. Dat moest vanuit de bond, omdat we met het Nederlands team van maandag t/m woensdag intern gingen. We trinden vrijdags meestal ook, dus dan had je alleen donderdags vrij.”

De ervaringen bij het tijdelijk stopzetten van de studie zijn positief. De informanten geven aan dat dit goed en eenvoudig te regelen is. Bij deze optie hoeft niet gezocht te worden naar een goede combinatie van topsport en studie, maar bestaat de mogelijkheid om tijdelijk absolute voorrang te geven aan de topsport. Het voordeel bij het stopzetten van een studie is ook dat de studiefinanciering van de sporter wordt stopgezet, waardoor die langer behouden kan worden. Studiebegeleiders geven ook aan dat zij sporters soms adviseren om even voor één ding te kiezen:

“Ik heb al wel eens tegen sporters gezegd: je moet eens overwegen om je even op het een of het ander te storten, want blijkbaar is de combinatie niet mogelijk. Dat is een heftige beslissing, maar bij allebei half werk leveren heeft ook geen nut.”

De meeste sporters geven aan dat zij bij hun studiebegeleider terecht kunnen voor begeleiding bij het plannen. De meningen over deze hulp zijn echter verschillend. Eén van de informanten geeft aan:

“Ik bespreek voor elk semester mijn planning, dan ga ik ook echt naar de studieadviseur toe en dan laat ik zien welke vakken ik wil gaan volgen, welke dagen dat zijn en welke trainingdagen ik heb. Stel dat er dan dingen zijn die ik niet heb voorzien dat zij die dan wel voor mij zien en dat we die dan kunnen doorspreken. Dan hoor ik ook met welke docenten ik contact moet opnemen en dan krijg ik ook hun telefoonnummers enzo, dus dat is wel ideaal.”

Helaas zijn er ook topsporters met minder goede ervaringen:

“Ik heb weinig contact met mijn studieadviseur. Toen ik bij haar aanklopte met een knelpunt van een verplicht vak, zei ze dat ik dat vak maar naar volgend jaar moest verschuiven. Maar ik voor zie volgend jaar precies het zelfde probleem dan weer, dus het had gewoon geen nut om haar iets te vragen. Toen ben ik het zelf maar gaan regelen.”

Studiebegeleiders zijn vaak van mening dat sporters zelf erg goed kunnen plannen. Sommigen moeten iets worden gestuurd en moeten eerst inzien dat hun studie niet nominaal te volgen is:

“Vaak hebben ze over de verdeling en prioriteitenstelling wel hun eigen idee en plan en dat kan vaak ook wel. Ik heb wel een meisje gehad die moest en het hele jaar door full time hockeyen en ook full time studeren. Daar heb ik wel een half jaartje over gedaan om haar in te laten zien dat dat niet gaat werken. Als zij bijvoorbeeld eerst 3 weken weg is op trainingskamp en vervolgens een week een toernooi heeft, dan is ze ongeveer de helft van het onderwijsblok weg. Dat werkt dus gewoon niet. Dat kan ik niet voor haar repareren. Je zult toch een keer onderwijs moeten volgen en je toets moeten doen.”

Bijna alle topsporters gaven aan dat hun combinatie van studie en topsport niet ideaal is, maar dat het wel voldoende is om zo verder te gaan:

“Ik denk dat ik beter presteer aan beide kanten als ik het rustiger zou hebben. Maar het is niet anders. Ik wil ook niet iets opgeven. Tuurlijk als ik straks een jaar voor de Spelen ben dan wil ik ook echt wel een jaar m'n studie stopzetten, maar ik vind het wel allebei belangrijk. En misschien ben ik daardoor wel niet de echte topsporter. Die vinden sport alles en daarna zien ze het wel. Ik vind mijn studie ook gewoon heel belangrijk. Dus als ik het kan blijven combineren dan ben ik al lang blij.”

Een andere informant realiseert zich ook dat het lastig is om een ideale situatie te creëren:

“Er is eigenlijk geen ideaal plaatje, want het is niet eerlijk als jij minder werk zou hoeven doen dan een ander. Het is alleen niet reëel om te denken dat je dat nominaal kunt doen. Je bent gedeeltelijk beschikbaar voor je studie. Je moet eigenlijk wel je studie vertragen, want als je je topsport gaat vertragen en minder gaat trainen, dan ben je geen topsporter meer. De onderwijsinstelling moet dat ook inzien. Zij hebben soms niet in de gaten hoeveel belasting dat eigenlijk geeft.”

Over de belasting van studerende topsporters is meer te lezen in paragraaf 4.3.3.3.

4.3.3.2 De aangepaste roosters

Een andere belangrijke factor om topsport en studie te kunnen combineren is het verkrijgen van een aangepast rooster. De ervaringen van de studiebegeleiders en topsporters met aangepaste roosters zijn positief. Sporters die op grote faculteiten zitten krijgen over het algemeen de ruimte om zelf te bepalen welk college ze wanneer volgen en ze kunnen wisselen van werkgroepen, afhankelijk van hun eigen schema. Bij de kleinere opleidingen geeft één van de sporters aan geen aangepast rooster te hebben en het ook niet nodig te hebben. Zij volgt haar studie nog nominaal en moet soms een college missen, maar neemt dan aantekeningen van studiegenoten over. Een andere topsporter geeft aan dat hij zijn studie deeltijd is gaan volgen, zodat hij slechts 1 dag in de week college hoeft te volgen.

Het rooster van de topsportklassen bij fysiotherapie is ook aangepast. Deze sporters hebben alleen in de ochtenduren college, uiterlijk tot 14.00 uur. Op deze manier hebben zij 's middags en 's avonds voldoende tijd om te trainen. De studieloopbaanbegeleider geeft wel aan dat de opleiding helaas niet flexibel is voor topsporters die in de ochtenduren moeten trainen. De enige mogelijkheid voor deze sporters is om hun colleges die ze 's ochtends missen in te halen bij andere reguliere klassen. Deze regeling geldt overigens voor alle sporters uit deze topsportklassen. De geïnterviewden geven aan deze regeling te waarderen, maar dat de uitvoering soms lastig is:

“Ik volg niet vaak lessen bij andere klassen. Het kost veel tijd om dit uit te zoeken. Je moet dan op internet de roosters van andere klassen gaan uitpluizen. Het kan echt zijn in een ongunstig geval dat je van 10 klassen het rooster moet bekijken om een gunstig tijdstip te vinden dat jij ook kunt. Nou ja, dan ben je zo lang bezig en zeg ik al snel: laat maar zitten ik vraag wel aantekeningen van een studiegenootje ofzo. Daar zou toch een makkelijker systeem voor moeten komen, want dan doe je dit tenminste ook vaker.”

Eén van de topsporters bij fysiotherapie gaf ook aan dat zij moeite had met het wisselende rooster. Bij deze opleiding zijn er wekelijks nieuwe lesroosters:

“Het is daardoor moeilijk om structuur in je leven op te bouwen in combinatie met je trainingen.”

Uit de interviews blijkt ook dat het per periode afhankelijk is hoe makkelijk de studie en topsport te combineren zijn:

“Tijdens een wedstrijdperiode ben je erg druk met je sport. Je hoofd staat er dan niet naar om te studeren. Je moet dan heel goed kijken wat relevant is om te volgen en wat je zelf met zelfstudie kunt doen.”

Topsporters zijn gedreven mensen. Naast de vraag of de uren van studieactiviteiten en topsportactiviteiten gecombineerd kunnen worden is het ook belangrijk dat de sporter voldoende rust neemt. Bij studerende topsporters wil dit er regelmatig bij inschieten:

“Soms is het wel lastig. Dan heb ik een rustdag voor mijn sport en kan ik die uren mooi college volgen. Echter dat vergt toch ook energie. Vooral de week daarna merk ik dan dat ik minder uitgerust ben tijdens de trainingen. Dat is soms echt wel een nadeel als ik mezelf vergelijk met collega-sporters die niet studeren.”

4.3.3.3 De druk en overbelasting

Zoals hiervoor te lezen was hebben studerende topsporters het erg druk om al hun activiteiten op studie- en topsportgebied op elkaar af te stemmen. Vooral door de gedrevenheid en prestatiegerichtheid van topsporters is het daarbij belangrijk om in de gaten te houden of zij niet overbelast worden en of er niet te veel druk op hen wordt uitgeoefend door de verschillende partijen.

Tijdens het onderzoek zijn twee sporters geïnterviewd die hun topsportcarrière onlangs hebben beëindigd. Eén van de topsporters is gestopt met haar topsportcarrière, omdat zij haar studie en topsport niet kon combineren:

“Het was een opstapeling. Mijn sport liep niet zo lekker meer en ik had wat knelpuntjes bij mijn studie. Er zat te veel druk op de ketel. De sport glipte uit mijn handen en mijn studie glipte uit mijn handen. Ik kon dat mentaal niet meer hendelen. Tijdens trainingen ben je er eigenlijk niet goed bij met je hoofd en bij het studeren was ik er ook niet goed bij met mijn hoofd. Dat sluimert maanden door en dan werkt het op een gegeven moment gewoon niet meer.”

Tevens was er onder de nog actieve topsporters een sporter die gordelroosproblemen heeft gekregen en deze problemen aan overbelasting weet:

“Ik vind overbelasting wel een knelpunt bij mijn combinatie van topsport en studie. Ik heb daardoor gordelroos gekregen, waardoor ik 6 weken rustig aan moest doen en maar 3 uur per dag aanwezig kon zijn en de rest van de tijd sliep ik.”

Ook gaven meerdere topsporters aan tijdens de interviews dat zij soms perioden hebben waarin ze het eigenlijk even niet meer zien zitten, omdat ze zo druk zijn. Toch gebeurt het niet snel dat zij hun studie (tijdelijk) stop zetten of stoppen met hun topsportcarrière. Hiervoor ervaren zij de overbelasting en druk te laag.

Slechts één van de sporters gaf bij het interview aan ook druk te voelen vanuit haar ouders. Bij deze sporter blijkt duidelijk de invloed die ouders kunnen uitoefenen, in dit geval om onderwijs boven topsport te stellen:

“Ik krijg ook niet de ruimte vanuit huis om minder vakken te gaan volgen. Mijn ouders hameren op het belang om een studie te volgen. Ze stimuleren mij bij mijn topsport, maar mijn vader zit ook wel heel erg op de studie. Ik mag niet lanterfant.”

Meerdere sporters hebben bij dit onderzoek gezegd dat er vanuit de sportbond regelmatig druk wordt uitgeoefend op de sporter door te zeggen dat de sporter soms keuzes moet maken bijvoorbeeld als selectietrainingen samen vallen met colleges:

“Ze vinden het belangrijk dat je naast je topsportcarrière studeert, maar ondertussen verwachten ze wel van je dat je je voornamelijk richt op je sport.”

Eén van de studiebegeleiders die veel topsporters begeleidt geeft tevens aan dat zij bij sommige (jonge) topsporters faalangst ziet:

“Studenten komen hier jong binnen, vanaf 17 jaar. Die zijn dan de beloftes binnen de sport. Dan merk je vaak dat er faalangst is. De angst voor het presteren. Dat merk je ook terug in hun studie. Ik vind dat dat toeneemt en dat het onderwijs en de sport dit samen moeten aanpakken. Sporters moeten hierbij worden begeleidt.”

Het is lastig om te bepalen in hoeverre sporters onder druk worden gezet. Eén van de informanten gaf ook aan dat het een intrinsieke motivatie vanuit zichzelf is:

“Ik vind het lastig om alle lessen te volgen en tentamens te behalen. Het niveau kan ik prima aan, maar het is echt de studielast die te hoog is. Ik houd het niet bij en loop achterstand op. Als ik mijn studie in 4 jaar zou willen afronden zou ik echt de kantjes er af moeten lopen en dan ben ik straks klaar en denk ik: wat heb ik nu eigenlijk geleerd. Als sporter wil je ook overal gewoon goed in zijn, dat maakt het wel lastiger. Het is moeilijk om dat los te laten. Het is echt een druk die vanuit mij zelf komt. Tegenwoordig wil ik wel eens een vak verschuiven, maar vroeger was ik stapelgek geworden als ik dat deed. Het is puur een interne druk om goede prestaties neer te willen zetten.”

Een aantal topsporters geven wel heel duidelijk aan dat het een externe druk is:

“Mijn bondscoach zegt dat ik eigenlijk full time met mijn sport bezig moet zijn en mijn studiebegeleider zegt dat ik full time aan mijn studie moet besteden. Bij de opleiding hebben ze soms niet in de gaten hoeveel belasting het eigenlijk geeft. Ze zeggen: dan ga je toch sporten in je vrije tijd? Anderen werken die uren toch ook? Maar zo werkt het gewoon niet. Na het sporten ben je moe en als je moe bent kun je je moeilijker concentreren bij het lezen van een studieboek. Ik ervaar deze houding bij docenten en de studieleiding.”

Bij andere sporten wordt studeren wel gestimuleerd, maar ligt wel de prioriteit bij de sport:

“Bij ons wordt wel gestimuleerd om te studeren naast de sport, omdat ze dat belangrijk vinden. School moet echter wel in het teken staan van de sport. Eigenlijk moet de school zich maar aanpassen dat jij studeren kan en sporten kan. Ze verwachten dus wel van je dat je studeert. Alleen wanneer het er op aan komt is de sport wel belangrijker. Dat is ook wel logisch. Maar soms zou je ook wel rekening kunnen houden met elkaar. Dat heb ik zelf ook wel aangegeven bij mijn bond. Ik vind dat dat wel meer mag.”

4.3.3.4 De contacten

Het contact tussen de topsporters en de topsportcoördinatoren
De topsportcoördinatoren geven beiden aan het leuk te vinden om de topsporters op hun onderwijsinstelling te begeleiden en ondersteunen. Zij doen allebei de intakegesprekken met de topsporters. Vervolgens brengen zij de sporters in contact met de studiebegeleiders op de faculteiten. De meeste sporters geven aan dat zij nauwelijks contact meer hebben met de topsportcoördinatoren. Als zij nog contact hebben dan gaat dit voornamelijk over de financiële vergoedingen die op centraal niveau worden gefaciliteerd. De topsportcoördinatoren geven beiden aan dat sporters voornamelijk bij hun langs komen als zij problemen ervaren die niet zelf opgelost kunnen worden. De topsportcoördinator van de HU is nog wel betrokken bij de sporters, doordat zij regelmatig contact heeft met studieloopbaanbegeleiders en soms met de sporters.

De sporters geven over het algemeen ook aan geen behoefte te hebben aan meer/andere begeleiding vanaf centraal niveau:

*“Voor vragen kan ik bij de topsportcoördinator terecht. Ik heb ook wel eens hulp aangeboden gekregen van NOC*NSF, maar die kunnen ook weinig doen. Het meeste moet je toch met je studiebegeleider regelen. Het zijn allemaal studiespecifieke problemen en ik en mijn studiebegeleider zijn eigenlijk dan de enige die echt dat totaal overzicht hebben.”*

Eén van de informanten gaf echter wel aan dat hij in het eerste studiejaar wel graag meer voorlichting gehad zou willen hebben over de faciliteiten en eventueel ook ervaringen zou willen horen van andere topsporters. Overigens bleek tijdens de interviews dat een groot deel van de sporters niet geheel op de hoogte was van alle faciliteiten van de onderwijsinstellingen.

Het contact tussen sporters en studiebegeleiders

De studiebegeleiders vinden het allemaal erg leuk om de topsporters te begeleiden en ondersteunen bij hun studie. Volgens hen is het een leuke en gemotiveerde groep studenten:

“Topsporters zijn enthousiast en gedreven. Ze zijn heel doelgericht met hun studie bezig en hebben weinig andere studeerproblemen.”

Een andere studiebegeleider zei:

“Ze staan heel positief in het leven en onderscheiden zich van andere studenten omdat ze zo'n belangrijk doel nastreven in hun leven. Topsporters zijn wel pragmatisch, willen alles snel geregeld hebben en ze zijn het gewend om op een directieve manier te communiceren en benaderen.”

Zoals te lezen was in paragraaf 4.2 is het aantal uur dat studiebegeleiders besteden aan topsport heel verschillend van een halve dag per week tot 1 dag per jaar. De ervaringen die topsporters hebben met hun studiebegeleiders is zeer wisselend. Het meest extreme verschil was dat er bij één faculteit 2 informanten een totaal verschillend antwoord gaven. De eerste informant gaf aan dat zij geen idee had dat er een studiebegeleider bij haar faculteit is die topsporters begeleidt:

“Ik heb geen idee wie ik bij mijn faculteit hiervoor kan aanspreken. Ik ken de topsportcoördinator, that's it. Als ik voor bepaalde zaken uitstel ofzo nodig heb dan neem ik zelf contact op met de docent of met de examencommissie.”

Terwijl de tweede informant van dezelfde faculteit aangeeft:

“Ik bespreek voor ieder semester mijn plan door met mijn studiebegeleider. Dan weet ik zeker of ik niets over het hoofd zie. Ik hoor dan ook met welke docenten ik contact moet opnemen.”

Er zijn ook sporters die weinig contact hebben met hun studiebegeleider. Een voorbeeld hiervan is een sporter die met een planningsprobleem bij haar studiebegeleider kwam, maar niet tevreden was met het antwoord:

“Ik zat met een verplicht vak dat ik op dat moment niet kon volgen. Mijn studiebegeleider wilde dat ik het dan verzette naar volgend jaar, maar ik voorzie dan precies hetzelfde probleem. Ik ben toen maar zelf gaan zoeken naar een oplossing en heb het met de docent overlegd. Gelukkig wilde hij meewerken.”

Er is ook een student die aangeeft dat haar studiebegeleider heel slecht bereikbaar is:

“De studiebegeleiders van onze faculteit zijn telefonisch maar een paar uurtjes per week bereikbaar en er is dan geen wachtrij. Je krijgt dan dus de ingesprektoon en moet dan dus blijven bellen om er door heen te komen. Dat kan soms echt anderhalf uur duren voordat je er doorheen komt. Je kunt ze ook wel mailen, maar ze hebben een algemeen mailadres en je moet dan maar hopen dat het bij diegene terecht komt waarvoor het bedoeld is. Het is al wel eens voorgekomen dat een andere studiebegeleider reageerde, maar die wist te weinig van mijn situatie af waardoor ik nog niets aan zijn antwoord had. En ten slotte zou ik nog aan de balie langs kunnen gaan, maar ik kan ook niet iedere dag naar Utrecht komen als ik op Papendal train.”

Studiebegeleiders geven aan dat het heel verschillend is per sporter hoeveel ze begeleiden en welke faciliteiten de sporter nodig heeft:

“Er zijn wel grote verschillen. De ene sporter heeft een kort seizoen van een paar maanden waarin grote toernooien enzo zijn, terwijl anderen bijvoorbeeld hockeyers heel veel weg zijn ook midden in het jaar voor bijvoorbeeld een Champions Trophy. Dat constante is veel onhandige dan als je eenmalige een hap uit je studiejaar mist.”

Een andere studiebegeleider geeft ook aan dat het afhankelijk is van de begeleiding vanuit de sportbond:

“Je merkt aan de soort sport die iemand doet al of het gaat lukken of niet en of ik er veel begeleiding aan kwijt ben of niet. Ik zeg vaak bij de hockeybond zit geld en intellect. Die zijn erg goed georganiseerd. Die sporters weten goed waar ze aan toe zijn. Zij hebben dan alleen de moeite met het regelen van hun studie en weten ook goed van zichzelf hoe ze functioneren. Als je kijkt naar het voetbal dan zijn dat vaak, om het even kort door de bocht te zeggen, de vervelende ellendelingen, in ieder geval bij het mannenvoetbal. Zij zijn ook geen feedback gewend. Als het vaak even tegen zit haken ze af. En ik vind in de atletiekwereld dat er slecht gemanaged wordt en ook slechte psychologische begeleiding zit. En die studenten kosten mij dan veel meer werk.”

Op de vraag of de faculteit het ideaal plaatje biedt om topsport en studie te combineren geven de meeste studiebegeleiders aan dat zij denken dat het een redelijk ideaal plaatje is en dat ze er in ieder geval uitproberen te halen wat er in zit. Echter maakte iedere studiebegeleider wel opmerkingen zoals:

“Toch heeft ieder mens, dus ook een topsporter, 24 uur per dag te besteden, dus soms moet je water bij de wijn doen.”

en:

“Wij proberen topsporters zo goed mogelijk binnen de regels van de onderwijsinstelling te begeleiden. Wij gaan niet voor 100% met de sporters mee en houden ook oog voor de opleiding.”

De contacten met de examencommissies zijn ook geheel verschillend. Bij de ene opleiding wordt alles onderling geregeld en hoeven de sporters nooit aan te kloppen bij de examencommissie. Bij andere opleidingen gaat het alleen om grote uitzonderingssituaties, als er echt geen andere mogelijkheid is. Terwijl er ook opleidingen zijn waar sporters zelf voor ieder klein uitstel mailen naar de examencommissie.

Het contact tussen de studiebegeleiders en de topsportcoördinatoren

De studieadviseurs bij de UU geven aan niet echt begeleid te worden door de topsportdecaan. Hier is ook weinig behoefte aan, want zij weten dat als zij vragen of problemen hebben dat zij wel bij hun topsportdecaan terecht kunnen. Er is regelmatig een overleg tussen studieadviseurs waar de topsportdecaan ook bij aanwezig is:

“Ik heb echter bij dat overleg nog nooit met de topsportdecaan gesproken over de topsporters op mijn faculteit, maar wellicht komt dat omdat ik hier weinig problemen ervaar.”

De topsportcoördinator van de HU heeft wel regelmatig contact met de slb'ers. Zo geeft de slb'er van fysiotherapie aan dat zij één keer in de 3 maanden overleg heeft met de topsportcoördinator. Op deze manier blijft de topsportcoördinator op de hoogte van wat er op uitvoerend niveau speelt.

Een opvallend punt is dat bijna alle studiebegeleiders aangaven niet geheel op de hoogte te zijn van de centrale faciliteiten voor de topsporters. De meesten wisten wel dat er financiële regelingen zijn, maar hoe dit inhoudelijk in elkaar zit is onbekend. De meesten waren ook niet op de hoogte van faciliteiten zoals de gratis sportmogelijkheden voor topsporters. De studiebegeleiders geven aan dat zij het interessant zouden vinden hier informatie over te krijgen, maar dat zij als studiebegeleiders al over zoveel onderwerpen informatie krijgen en dat ze er niet te veel mee willen worden belast. Sommigen geven ook aan dat ze dit een taak vinden van de sporters zelf om op de hoogte te zijn van de geboden faciliteiten.

4.3.3.5 Het draagvlak

In paragraaf 4.3.2.6 is beschreven hoe het draagvlak op concernniveau wordt ervaren. Tevens is in de vorige subparagrafen het draagvlak op uitvoerend niveau al een aantal keer zijdelings genoemd. Aangezien dit draagvlak een veel terugkomend issue was tijdens de interviews wordt hier nog dieper op ingegaan in deze subparagraaf.

De meeste studiebegeleiders geven aan dat de ene docent meer open staat voor topsport dan de ander, maar dat het draagvlak over het algemeen goed is:

“In goed overleg kunnen we toch bijna alles met de docenten voor elkaar krijgen. Maar we maken wel onderscheid in wat er voor de student noodzakelijk is en wat de student liever wil. Als iemand zegt dat hij/zij iets liever wil, dan is dat gewoon niet altijd mogelijk. We kijken liever wat er echt noodzakelijk is voor de student en zorgen dan in ieder geval dat dat sowieso geregeld wordt. Dan moet je de minder noodzakelijke dingen maar accepteren zoals ze zijn. We proberen in ieder geval te laveren tussen alle bestaande regels en zo min mogelijk uitzonderingssituaties te creëren, want door de uitzonderingen creer je ook weer tegenzin vanuit docenten. Je kunt als topsporter wel liever het tentamen snel willen maken, maar als je bij de gewone herkansingsmogelijkheid aanwezig kunt zijn scheelt het weer werk voor de docent om een extra tentamen te moeten maken. Als je alleen om het noodzakelijke vraagt zullen docenten niet snel het gevoel krijgen dat ze overvraagd worden.”

Hieruit blijkt dat ook de individuele docent van groot belang is bij topsportvriendelijk onderwijs. Op papier kunnen zaken goed geregeld zijn, maar als docenten het beleid niet begrijpen en onderschrijven wordt het moeilijk uitvoerbaar.

Het genoemde voorbeeld van het extra maken van tentamens werd veel genoemd als knelpunt door sporters en studiebegeleiders. Op dit knelpunt wordt dieper in gegaan in paragraaf 4.3.3.6.

Studiebegeleiders geven ook aan dat zij soms worden benaderd door docenten met de vraag of een student inderdaad topsporter is en of deze student inderdaad recht heeft op bepaalde faciliteiten. Studieadviseurs zien dit verifiëren dan ook als een klein deel van hun taak bij het begeleiden van topsporters.

Meer dan de helft van de topsporters gaven aan dat de docenten niet voldoende op de hoogte zijn van het topsportbeleid van de HU en UU. Bij de ene sporter gaat het om incidentele gevallen, terwijl andere sporters er regelmatig mee worden geconfronteerd dat docenten niet weten welke speciale regelingen er zijn voor topsporters. Desondanks geven de meeste sporters aan dat zij in goed overleg met de docenten wel zaken kunnen bereiken:

“Dit kost echter wel veel regel en het beste is om persoonlijk bij mensen langs te gaan, maar daar heb je in je drukke schema van studie en sport eigenlijk ook niet altijd tijd voor.”

Het knelpunt volgens informanten is vaak niet eens onwil, maar ook onduidelijkheid en onbekendheid:

“Ik denk dat de communicatie beter zou kunnen. Ik krijg regelmatig de opmerking: Oh, mag je dat als topsporter? Als ik het uitleg vinden ze het prima, maar ze kennen het beleid gewoon niet en weten bijvoorbeeld niet dat ik niet altijd bij verplichte vakken aanwezig hoeft te zijn.”

Bij de grotere opleidingen komt het ook voor dat sporters niet alle zaken direct met de docenten kunnen regelen:

“Wij moeten naar de secretaresse mailen, dan nog naar de docent en soms ook nog naar de prof. Soms moet er dan ook nog een bevestigende mail van de studieadviseur komen en dan pas zegt er een keer iemand: Ja, het is goed. Dat soort dingen moeten volgens mij gewoon veel makkelijker kunnen. En als er een keer dan iets niet genoteerd staat dan wordt er stug mee omgegaan en heb je alsnog gewoon pech en is het niet geregeld. Je bent gewoon geen standaard student en het zou fijn zijn als je weg al iets is voorbereekt. Dan kun jij je energie steken in je trainingen in plaats van zaken voor je studie te regelen. Er moeten gewoon duidelijke afspraken komen wat wel en wat niet mag!”

Ondanks het topsportklassensysteem geven de topsporters en de studieloopbaanbegeleider bij fysiotherapie aan dat het draagvlak onder docenten nog niet ideaal is:

“Sommige docenten mogen ons gewoon niet, omdat ze vinden dat wij ons niet maximaal inzetten voor onze studie. Wij zitten in een sportklas en daar komt het regelmatig voor dat mensen zich niet goed voorbereiden op het college. Dan denken docenten ook: ik geef jullie geen aandacht, want jullie moeten je eerst maar eens beter voorbereiden. Daarbij staan wij ook bekend als een klas met studenten die zich maar kort kunnen concentreren. Ik denk soms dan ook wel dat het toch ook een voordeel zou kunnen zijn om lessen te volgen in reguliere klassen waar langer geconcentreerd wordt gewerkt en je meer kunt leren.”

De sporters en studieloopbaanbegeleider geven wel aan dat het draagvlak onder docenten gedeeltelijk te verbeteren is door een betere werkhouding van de sporters. Zo geeft een student aan:

“Soms door je goed in te zetten kun je dat negatieve beeld bij docenten ook weg nemen.”

Ook de studieloopbaanbegeleider geeft aan hier met de sporters aan te werken:

“Een aantal jaar geleden wilde veel docenten geen les geven aan de topsportklassen, omdat ze niets zouden doen en maar een beetje in hun stoel zouden hangen tijdens de lessen. Ik heb de afgelopen jaren heel veel gewerkt aan de houding van de topsporters en de manier van communiceren. Sporters worden altijd gecoacht en gezegd wat ze wanneer moeten doen. Ik probeer ze te leren dat zij zelf ook duidelijkheid moeten geven hoe andere hun kunnen helpen en hoe ze dat kunnen doen. Dit heeft er wel voor gezorgd dat er nu wel docenten zijn die graag les geven aan deze studenten. Maar wat moeilijk blijft is dat er druk ligt op docenten vanuit het onderwijssysteem. Docenten zijn daardoor geneigd te denken: jij komt hier studeren, dus dat sporten doe je er maar een beetje bij.”

Ondanks de topsportregelingen staat het onderwijsperspectief hier haaks op het topsportperspectief. Deze houding wordt door meer informanten bij andere opleidingen ervaren:

“Vooral studenten die nog tegen de top aan zitten of minder bekend zijn worden niet altijd serieus genomen. Docenten zijn zich er niet bewust van dat die sporters nu moeten investeren om straks bij de échte top mee te kunnen draaien. Het zijn vaak jongere docenten die zich erg verantwoordelijk voelen voor hun leerstof. Zij denken: als je niet in de les bent geweest kun je het niet weten.”

Eén van de informanten gaf aan dat er vanuit de onderwijsinstelling druk wordt uitgeoefend op docenten en studiebegeleiders:

“Faculiteiten en docenten worden afgerekend op studenten die binnen de vier jaar afstuderen en dus geen extra kosten voor de onderwijsinstelling met zich meebrengen. Topsporters passen hier niet binnen. Ik heb al wel eens te horen gekregen: je studenten doen er te lang over en er zijn te veel uitzonderingen. Daar werd ik echt niet blij van.”

4.3.3.6 De tentamenregeling

De HU en UU geven beiden aan tentamenvoorzieningen te hebben voor topsporters, waarbij uitstel en verplaatsing van tentamens mogelijk is. In de praktijk wordt dit meestal geregeld door sporters die niet bij een tentamen aanwezig te kunnen zijn de mogelijkheid te bieden om zijn tentamen tijdens de herkansingsmogelijkheid te laten doen. Bij sommige opleidingen moet hiervoor een uitzonderingssituatie worden gecreëerd omdat bij deze opleidingen officieel een 0 wordt gegeven als studenten het eerste tentamen niet maken. Een 0 betekent dan dat zij geen herkansingsmogelijkheid krijgen. Topsporters krijgen dan een uitzondering.

Indien de topsporters het tentamen tijdens de herkansingsmogelijkheid niet halen wordt er vervolgens gezorgd voor een extra herkansingsmogelijkheid (via de examencommissie).

Een deel van de topsporters vindt deze regeling prima en vindt het niet erg om het tentamen te maken tijdens de herkansing. Er zijn echter ook sporters die aangeven dat zij het vervelend vinden om een tentamen te missen en een paar weken of maanden te moeten wachten om pas hun tentamen te kunnen maken. Het verschilt per opleiding en docent of deze sporters dan al op een eerder moment een extra tentamen kunnen afleggen. In veel gevallen wordt dit niet gedaan, aangezien dit voor extra werk(druk) bij docenten zorgt. Hierbij is duidelijk een verschil in betekenisgeving op te merken tussen topsporters en onderwijsinstellingen (docenten):

“Ik kan nooit op vrijdag aanwezig zijn in verband met mijn sport. Maar er is een tentamen dat altijd op de vrijdag wordt afgenomen, dat vak kan ik dus eigenlijk niet doen. Want als je er niet bent bij het tentamen dan heb je gewoon dikke pech. Ook al heb je het hele vak alle colleges gevolgd, je hebt gewoon dikke pech. Ze hebben zoiets van: wees blij dat je hier kunt studeren en het is je eigen keuze als je prioriteit legt bij je topsport. Dat vind ik dan best moeilijk.”

Een oplossing die een aantal keer voor dit probleem werd genoemd is om het tentamen indien mogelijk mondeling af te nemen. Op die manier kost het minder tijd voor de docent. De meeste topsporters vinden dit een prima oplossing, maar niet iedere student voelt zich prettig bij deze toetsingsvorm.

Eén van de topsporters geeft ook aan dat je het docenten ook niet moeilijker moet maken dan het is en zelf kunt meedenken over oplossingen:

“Ik moest laatst ook voor een toernooi naar Japan. Ik moest vrijdagmiddag om 14.00 uur vertrekken, maar het tentamen begon om 13.00 uur. Ik heb niet gevraagd om een nieuw tentamen als ik terug was uit Japan, maar ik heb gevraagd of ik het tentamen die vrijdagochtend kon maken. We hebben het toen zo gepland dat ik klaar was toen de anderen begonnen, zodat ik geen contact met hun kon hebben. Ik kan het wel altijd op mijn ideale tijdstip willen, maar dan denkt een docent straks ook een keertje: ik vind het wel goed. Ook bij verslagen die ik moet inleveren terwijl ik eigenlijk in het buitenland ben, dan zorg ik gewoon dat ik het voor die tijd inlever en ga ik dus niet vragen voor uitstel. Het is net hoe moeilijk je ze het zelf wilt maken.”

Bijzonder was dat er bij één opleiding geen problemen zijn voor wat betreft de tentamens. Bij deze opleiding staan alle tentamenvragen in een databank opgeslagen en is er een medewerker die uit deze databank vragen selecteert voor een eerste, tweede en derde tentamenmoment. Op deze manier wordt er geen extra druk op docenten gelegd. Dit is geen speciale voorziening voor topsporters, maar werkt zeer goed voor deze doelgroep.

4.3.3.7 De aanwezigheidsplicht en het Bindend Negatief Studieadvies (BNS)

In paragraaf 4.3.2.3 werd aangegeven dat op concernniveau problemen werden gezien bij de hoge eisen aan de verplichte aanwezigheid tijdens colleges en het Bindend Negatief Studieadvies (BNS). Op uitvoerend niveau wordt aangegeven dat dit in de praktijk zelden een knelpunt is. Bij de faculteit rechten die op concernniveau werd genoemd als een faculteit waar de aanwezigheidsplicht voor problemen zorgt, blijkt in de praktijk uitzondering te worden gemaakt voor studenten die niet aanwezig kunnen zijn tijdens verplichte colleges. Bij deze en andere faculteiten die deze regeling voor topsporters aanbieden wordt dan vaak verwacht dat studenten vervangende opdrachten inleveren, zodat gecontroleerd wordt of zij de stof beheersen.

Uit de interviews blijkt wel dat het verschillend is per faculteit hoeveel aanwezigheidsplicht er wordt geëist en hoe makkelijk of moeilijk het is om hier vrijstelling voor te krijgen. Ook blijkt dit bij sommige faculteiten via de studiebegeleider geregeld te moeten worden, terwijl het bij andere faculteiten direct bij de docent geregeld moet worden. Hierbij is het dan weer afhankelijk van de goodwill en medewerking van de docent.

Eén van de sporters geeft aan dat ze in het topsportbeleid van de onderwijsinstelling mist dat dit standaard geregeld is:

“Ik zou me voor kunnen stellen dat er in het topsportbeleid wordt vermeldt dat grotere afwezigheid wordt gedoogd, mits de topsporter goede studieresultaten behaalt. Ik ben namelijk afwezig met een reden en niet omdat ik langer in mijn bed wil liggen na een avond in de kroeg.”

Het probleem van een Bindend Negatief Studieadvies blijkt in de praktijk zelden voor te komen. De studiebegeleiders zijn op de hoogte van de regeling voor een aangehouden advies, waarbij de student een extra poging krijgt om zijn studiepunten te behalen. Twee studiebegeleiders gaven aan ooit een topsporter gehad te hebben die uiteindelijk stopte met hun studie in verband met een BNS. Bij één daarvan was duidelijk dat de sport en studie niet te combineren waren. De reden waarom de andere topsporter stopte met zijn studie is niet bekend.

4.4 De behoeften voor het optimaliseren van het topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht

4.4.1 De behoeften op concernniveau

Tijdens de 19 interviews is gevraagd naar de behoeften die er nog zijn om het hoger onderwijs in Utrecht te optimaliseren. Op concernniveau werden hiervoor een aantal zaken aangegeven.

4.4.1.1 De urenbesteding topsportcoördinator

Eén van de aandachtspunten die de topsportcoördinator van de HU aan gaf was dat zij voor al haar werkzaamheden eigenlijk meer tijd zou willen hebben. Momenteel kan zij 1 dag per week aan topsport besteden en zij geeft aan dat zij voor al haar werkzaamheden anderhalve dag nodig zou hebben. Vooral als er ook nog meer werkzaamheden komen rondom de NTC's in Utrecht.

4.4.1.2 De standaardisering BNS-procedure voor topsporters

Een andere behoefte die op concernniveau naar voren kwam had te maken met het Bindend Negatief Studieadvies:

“Als een topsporter niet aan de eisen van de studie kan voldoen en een BNS krijgt, dan zou het mooi zijn als we daar een standaard procedure voor zouden hebben bijvoorbeeld dat zo'n iemand er 2 jaar over mag doen om die punten van het BNS te halen. Vroeger klopte je daarvoor even bij iemand aan en dan was het geregeld, maar tegenwoordig staat alles vast in regeltjes. Dit moeten we nog zeker gaan aanpakken.”

4.4.1.3 De samenwerking met partners

De topsportcoördinator van de HU geeft in haar interview aan dat de HU graag meer zou willen meewerken bij de organisatie van evenementen in de stad. Zij zou het erg mooi vinden als er studenten ingezet zouden kunnen worden bij het organiseren van bijvoorbeeld het EYOF in Utrecht.

Ten slotte werd in de interviews ook genoemd dat de samenwerking met partners nog verder verbeterd zou kunnen worden. Het voorbeeld dat hierbij werd genoemd is het verbeteren van de huisvesting voor topsportende studenten in samenwerking met de gemeente Utrecht:

“Vroeger hadden we in Utrecht immers ook een speciaal Olympic House voor topsporters, dus waarom nu niet meer?”

4.4.2 De behoeften van studiebegeleiders

4.4.2.1 De faciliteiten voor topsporters

Ondanks de knelpunten die tijdens de interviews naar voren kwamen vonden de vijf studiebegeleiders het moeilijk behoeften van topsporters te noemen. Aangezien de meesten niet geheel op de hoogte waren van alle huidige faciliteiten vonden zij het ook moeilijk om de behoeften te noemen. Zij zijn van mening dat de faciliteiten voor de studerende topsporters behoeftedekkend zijn en zij van de sporters geen vragen krijgen over faciliteiten die niet aanwezig zijn.

Sommige studiebegeleiders kwamen twijfelend met het idee dat er op de Uithof meer trainingsfaciliteiten gerealiseerd kunnen worden. Maar daarbij vroegen de meesten zich ook direct af of de sporters hier wel gebruik van zouden maken.

Eén van de informanten geeft zelfs aan dat er wat haar betreft geen extra faciliteiten hoeven te komen voor topsporters:

“Tja, tuurlijk zou ik wel eens dingen makkelijker willen of dat ze toetsen kunnen doen op momenten dat de sporters graag willen. Maar doordat wij juist proberen de sporters zoveel mogelijk gewoon mee te laten draaien en weinig uitzonderingssituaties willen maken is het beter geen extra faciliteiten op te zetten want dat gaat ten koste van de bereidheid van de docenten.”

In dit citaat is te zien dat het perspectief van onderwijsinstellingen soms afwijkt van dat van de topsporters. Hier wordt vanuit het onderwijsperspectief geredeneerd, terwijl de meeste topsporters de combinatie vanuit het topsportperspectief benaderen.

4.4.2.2 Het topsportbeleid

Op de vraag aan de studiebegeleiders of zij voor zichzelf nog behoeften hebben bij het begeleiden en ondersteunen van topsporters kwamen er een aantal zaken naar voren waaronder het opzetten van een duidelijk topsportbeleid.

Volgens een informant zou het topsportklimaat binnen de onderwijsinstellingen verbeterd kunnen worden door een duidelijk topsportbeleid op te zetten. Dit geeft helderheid voor iedereen. Nu hangt het volgens deze geïnterviewde af van de studiebegeleider of een opleiding topsportvriendelijk is of niet en dat zou volgens haar niet zo mogen zijn:

“Ik vind dat er een duidelijker topsportbeleid zou mogen zijn, dus wat je met je sporters wil. Ik vind eigenlijk dat er een goede notitie zou moeten zijn over het topsportbeleid met daarin wat er van een decaan verwacht wordt en wat van een studiebegeleider en welke competenties hangen daar aan. Ik denk dat dat dezelfde competenties zijn als bij een gewone studiebegeleider, maar wel dat je feeling houdt met de sport en dat je ook weet dat de topsporters een directieve manier van benaderen nodig hebben. Bovendien denk ik ook dat het goed zou zijn aan te geven welke uitzonderingen je per faculteit zou willen regelen. Topsportbeleid is dat een student kiest voor studie en sport, maar dat dat soms ook de keuze kan zijn voor sport en studie. Als iemand tegen een Olympische Spelen zit, dan denk ik dat is een ervaring die je nooit meer over kunt doen, dan denk ik ga daarvoor. Je opleiding is leuk, maar dat kan ook nog over 2 jaar. Dat neemt vast niet iedereen mij in dank af. Want tja, als je langer over je studie doet kost het ook de onderwijsinstelling geld. Ik vind dat daar geld voor vrij gemaakt zou moeten worden en dat is er niet. Dus wat doet het management. Die zet je de pin op de neus, want die zegt: er zijn te veel uitzonderingen in jouw opleiding. Dus je zit constant in die spagaat.”

4.4.2.3 De samenwerking met de sportsector

Op de website van de HU staan de topsportvoorzieningen vermeld. Een voorziening die hier wordt genoemd is het contact onderhouden en samenwerken met coaches, trainers, sportbonden, Olympische Steunpunten en NOC*NSF. In de interviews met de medewerkers en sporters komt naar voren dat het contact tussen de onderwijsinstellingen en de sportwereld niet of nauwelijks plaats vindt. Een aantal studiebegeleiders geeft aan behoefte te hebben aan deze samenwerking:

“Er is geen overleg tussen de sport en het onderwijs, dat mis ik wel. De sport is te veel met zichzelf bezig en heeft geen interesse hoe het op de opleiding gaat. Gebeurtenissen in de sport kunnen invloed hebben op iemands studieresultaten en andersom, het is daarom goed om van elkaar te weten wat er speelt.”

De studieloopbaanbegeleider van de opleiding fysiotherapie gaat een paar keer per jaar naar trainingen en/of sportwedstrijden van haar studenten:

“Ik ben al wel eens bij een atlete mee geweest naar de training om eens te praten met haar trainer. Als je dan over haar studie en sport spreekt kom je soms op zaken die aan beide kanten herkenbaar is en soms ook niet. Maar het is goed om te weten. Een ander voorbeeld was een zwemster. Het was een verlegen en introvert meisje en ik vroeg me wel eens af hoe dat zou gaan met haar positie binnen de fysiotherapie waarbij je initiatief moet nemen. Ik ben bij een zwemwedstrijd van haar geweest. Haar eigen race ging prima, daarna moest een teamgenoot van haar zwemmen en toen zag ik dat dit meisje de longen uit haar lijf schreeuwde. Dan denk ik: oké, dat komt wel in orde. Dat is goed om te zien van je studenten en geeft vertrouwen. Tja, ik vind dat gewoon leuk en ik vind dat begeleiden niet op houdt bij de voorkeur.”

4.4.2.4 De uitleg over prestatie- en motivatiesystemen

Uit de interviews blijkt dat docenten soms moeite hebben met de faciliteiten die worden geboden voor topsporters. Eén van de studiebegeleiders geeft daarom aan dat docenten meer uitleg moeten krijgen over prestatie- en motivatiesystemen van topsporters (kan ook interessant zijn voor studenten in het algemeen). Deze studiebegeleider vindt dat docenten onvoldoende weten over de investeringen die topsporters moeten leveren:

“Als sporters net tegen die top zitten aan te hikken of minder bekend zijn moeten zij veel in hun sport investeren. Mensen zijn snel geneigd dat niet zo belangrijk te vinden, want ze zitten toch niet in het nationaal team? Tevens wordt gedacht dat je dat ook wel naar je studie kunt doen. Terwijl ik denk dat kan dus niet. Die sporter moet nu op deze jonge leeftijd investeren om straks te kunnen oogsten. Het vertrouwen is er niet bij docenten als topsporters even minder tijd hebben voor hun studie of hun studie tijdelijk stop zetten. Het zou echt een verbetering zijn als we docenten informatie kunnen geven over topsport en presteren of over topsport en studie. Ik vind dat dit op overkoepelend niveau zou moeten worden georganiseerd voor alle faculteiten. Ook door het beter communiceren van het topsportbeleid kan dit gaan leven onder docenten.”

4.4.3 De behoeften van topsporters

4.4.3.1 De huisvesting

Alle acht sporters zijn gevraagd naar hun behoeften en naar hun ideaal plaatje om topsport en studie te kunnen combineren. Naast het verbeteren van de knelpunten die staan omschreven in paragraaf 4.3.3 zijn er ook nog een aantal andere zaken genoemd waar de sporters behoefte aan hebben.

De behoefte die het meeste werd genoemd was huisvesting in Utrecht, waardoor topsport en studie beter te combineren zullen zijn. Veel topsporters vergelijken de Utrechtse situatie dan met de situaties in andere steden in Nederland zoals Amsterdam of een situatie die ze kennen in het buitenland bijvoorbeeld in Frankrijk of Amerika. Volgens de informanten zijn er in Amsterdam een aantal flats die speciaal geregeld zijn voor huisvesting van topsporters en in Frankrijk krijgen topsporters huisvestingsmogelijkheden in de accommodatie van de internationale studenten. Deze woningen zijn dichtbij de universiteit, zodat de sporters weinig reistijd hebben.

De sporters geven hierbij aan dat huisvesting in Utrecht moeilijk te vinden is en ook zeer prijzig is. Tevens moet je als student rekening houden dat je niet overal kunt gaan wonen, dit in verband met lawaaierige studentenhuizen:

“Het zou ideaal zijn als er in Utrecht woningen tegen sociale woningbouwpreizen of studentenhuizen komen voor topsporters. Ik heb wel eens gehoord dat de universiteit 150 topsporters heeft en als je dan de Hogeschool ook mee pakt, dan zou daar toch flink gebruik van gemaakt kunnen worden.”

4.4.3.2 De organisatie/structuur

Uit de resultaten in paragraaf 4.3.3 bleek al dat veel sporters het vervelend vinden om veel te moeten regelen en uitleggen. Als behoefte geven ze dan ook bijna allemaal aan dat er meer duidelijkheid moet komen binnen de onderwijsinstellingen en dat zij hierbij graag begeleiding krijgen:

“Ik vind het best moeilijk dat je zo ongeveer iedere scheet moet regelen. Je moet aan zoveel kleine dingetjes denken en zoveel mails sturen. In de ideale situatie zou er een studiebegeleider zijn alleen voor topsport. Die weet dan alle ins en outs en zorgt voor meer persoonlijk contact met de sporter en kan zorgen voor meer begrip en hulp van docenten. De studiebegeleider nu is een schat van een vrouw, maar zij heeft zoveel studenten te begeleiden.”

Een andere topsporter geeft ook aan dat er organisatorisch een verbetering gemaakt zou kunnen worden door een studiebegeleider te hebben met meer uren voor topsport. Op die manier kan er meer aandacht worden besteed aan docenten en deze studiebegeleider zou ondersteuning kunnen bieden aan het topsportbeleid en de regels van een examencommissie.

4.4.3.3 De sportfaciliteiten

Tijdens de interviews zijn kort de sportfaciliteiten van de topsporters ter sprake gekomen. De meeste studenten gaven aan zelf niet echt behoefte te hebben aan extra sportfaciliteiten, omdat dit bij hun sportvereniging of sportbond goed geregeld is. Opvallend is ook dat geen van de geïnterviewde topsporters gebruik maakt van de huidige sportfaciliteiten van Olympos (UU) en de sportfaciliteiten op de faculteit gezondheidszorg (HU).

Desondanks geeft een aantal sporters aan dat het misschien wel mooi zou zijn om meer sportfaciliteiten op de Uithof te vestigen en dat bij meer bekendheid sporters daar meer gebruik van gaan maken:

“Ik doe al mijn trainingen op Papendal, maar als hier een atletiekbaan zou zijn en ik zou hier als eerste jaars binnen komen en dat weten dan zou ik mijn trainingsplanning wel anders indelen en meer in Utrecht gaan trainen. Dat maakt de combinatie met studeren toch makkelijker en misschien zou ik dan ook wel in Utrecht gaan wonen. Je hoeft je trainer niet iedere training te zien en je kunt af en toe ook op een schema trainen, dan zou zo'n atletiekbaan op de Uithof ideaal zijn.”

Slechts één sporter gaf aan zelf behoefte te hebben aan extra sportfaciliteiten. Hij vertelde dat hij graag op zijn eigen faculteit een mini krachthonk/lopende band zou willen hebben waardoor hij in tussenuren zou kunnen sporten.

4.5 De topsportcarrière versus de maatschappelijke carrière

4.5.1 Het belang van een maatschappelijke carrière

Tijdens dit onderzoek blijkt dat de medewerkers van de onderwijsinstellingen op concernniveau en uitvoerend niveau vinden dat studie en topsport te combineren zijn, maar dat een topsporter die gaat studeren zich daar ook voor moet inzetten:

“Zij horen dezelfde studieresultaten te behalen dan de andere studenten, want voor ons zijn ze in eerste instantie gewoon student en op de tweede plaats topsporter.”

Alle medewerkers geven aan dat hierbij soms lastige keuzes gemaakt moeten worden bijvoorbeeld om de studie tijdelijk stop te zetten als ze in een belangrijk sportjaar weinig tijd hebben voor hun studie. Afgezien van één studiebegeleider vinden alle medewerkers dat de maatschappelijke carrière van de sporters ook zeer belangrijk is. Deze ene studiebegeleider is echter van mening dat het plezier van de sporter voor op hoort te staan en dat de sporter moet doen wat hij/zij graag wil doen.

Studiebegeleiders geven ook andersom aan dat het goed voor een student is om zich op een ander vlak te ontwikkelen:

“Ik vind het best belangrijk dat studenten die later arts worden nu ook met andere dingen bezig zijn dan alleen maar met geneeskunde. Of dat op hoog niveau sporten is, of musiceren of bestuurswerk, ik vind dat ze daar de ruimte voor moeten krijgen. Je kunt studenten hebben die in 6 jaar klaar zijn, maar je kunt je afvragen of die persoon een goed allround persoon is. Je bent arts geworden, maar ben je ook mens geworden? Als arts kom je met veel mensen in aanraking en ik denk dat het dan goed is als je als arts ook wat bagage hebt. Dus ik stimuleer studenten wel als zij aangeven iets er bij naast te willen gaan doen zoals topsport, bestuurswerk of vrijwilligerswerk.”

Alle topsporters vinden het volgen van een studie erg belangrijk voor hun maatschappelijke ontwikkeling:

“Het heeft veel voordeel om je ook op andere vlakken te ontwikkelen, zodat je na je topsportcarrière gewoon een nieuwe carrière kunt beginnen en het dus niet op houdt. Iedereen kan in een zwart gat vallen, maar door je studie wordt die kans wel kleiner.”

Sporters zijn zich bewust van het plezier in hun studie/vak:

“Ik wil het gewoon allebei kunnen doen. Sporten is leuk en doe ik tot mijn 30ste, maar daarna moet ik nog 35 jaar met plezier werken, dus mijn maatschappelijke carrière vind ik ook belangrijk. Als er goed voor je gezorgd wordt en je een opleiding kunt volgen zonder dat je problemen krijgt met je sport, dan kun je met een gerust hart je sportcarrière uitvoeren zonder dat je je druk hoeft te maken om bijzaken. Dat scheelt energie en die kun je dan gebruiken voor je trainingen.”

De financiële leefsituatie van dit moment of de toekomst kan ook invloed hebben op de keuzes van topsporters:

“Als topsporter heb je geen tijd voor een bijbaan en als je geen A-status hebt wordt het moeilijk om financieel rond te komen. Vaak zie je dan dat ouders of sponsors bijschieten. Het is ook belangrijk om je bewust te zijn van het leven na de topsport. Als je pas na je topsportcarrière gaat studeren kun je problemen krijgen met andere verplichtingen zoals het (financieel) onderhouden van een gezin. Het wordt dan lastig om nog 4 jaar te gaan studeren.”

Sommige sporters geven ook aan te studeren om zich naast hun fysieke arbeid en uitdagingen geestelijk te willen verbeteren, om met andere mensen buiten hun sportwereld contact te hebben of om afleiding te hebben. Ten slotte geven de sporters ook aan dat de maatschappelijke carrière belangrijk is als back-up als je door blessures of andere fysieke problemen geen topsport meer kunt beoefenen.

Desondanks geven ze allemaal aan dat hun sport op de eerste plaats komt en hun studie op de tweede plaats:

“De sport staat bij mij zeker op 1 en mijn studie op 2. Dat wordt ook alleen maar steeds meer, omdat ik ambities heb om nog meer te gaan trainen en meer toernooien mee te gaan draaien. Ik volg zoveel mogelijk vakken en doe mijn best die te halen. Ik laat mijn studie niet links liggen, maar het blijft een (belangrijke) bijzaak naast mijn sport.”

Slechts één van de geïnterviewde sporters geeft aan prioriteit te leggen bij haar studie. Deze sporter is ook het afgelopen jaar gestopt met haar topsportcarrière, aangezien deze niet te combineren was met haar studie:

“Er was voor mij geen toekomst in de sport, in ieder geval niet op financieel gebied. Alleen als je bij de echte wereldtop behoort kun je van de sport leven, maar ik zag mij niet binnen de komende 4 jaar op dat niveau komen. Ik heb wel perioden gehad dat mijn topsport op 1 stond, maar ik heb uiteindelijk toch de keuze gemaakt om voor mijn studie en maatschappelijke carrière te gaan. Als je de hersenen er voor hebt dan is het zonde als je daar niets mee doet.”

De rol van de studiebegeleider bij het stellen van prioriteiten en het maken van keuzes is divers. Er zijn studiebegeleiders die zeggen:

“Sporters hebben zelf vaak wel hun eigen ideeën over hoe ze met hun maatschappelijke carrière om willen gaan en welk belang ze daaraan hechten. Ik treed eigenlijk voornamelijk faciliterend op als er ergens een probleempje is. Ik adviseer hen eigenlijk weinig bij de keuze of ze meer of minder zouden moeten sporten of studeren. Ik vind dat volledig de beslissing van de topsporter.”

Toch geeft een andere studiebegeleider aan:

“Soms komen sporters wel bij mij op gesprek. Ook als ze problemen hebben bij hun sport die invloed heeft op hun studie. Ik heb ook wel eens een sporter naar huis gestuurd met een keuzevraag over wat hij nu precies wil.”

4.5.2 Het grensvlak tussen topsport en studie

Een belangrijke vraag bij het aanbieden van topsportvriendelijk onderwijs is hoever kun je als onderwijsinstelling gaan bij het aanbieden van de topsportmogelijkheden: waar ligt de grens en is er wel een grens te bepalen?

Het is een vraag die moeilijk te beantwoorden is, ook na de interviews van dit onderzoek. Het algemene antwoord luidde meestal:

“Topsporters kunnen niet alles eisen, maar de opleiding kan en mag niet verwachten dat de student alleen maar met zijn studie bezig is.”

Alle medewerkers gaven ook aan zich bewust te zijn dat een topsportcarrière maar tijdelijk is en dat dit de reden is waarom veel sporters prioriteit leggen bij hun sport.

Twee medewerkers gaven de norm van 30 ects aan als harde grens voor topsporters om een keuze te maken voor hun studie of hun sport. Andere medewerkers gaven aan dat de docent eigenlijk de grens is/bepaald:

“Wij houden in de gaten wat een docent zou kunnen bieden aan medewerking. Het gaat er om te kijken wat de sporter nodig heeft en wat de opleiding en de docenten kunnen bieden. Dat zijn dus eigenlijk twee grenzen die je in de gaten houdt en die zo dicht mogelijk bij elkaar moeten komen.”

Weer een andere medewerker geeft aan dat er voor het bepalen van een grens gekeken moet worden naar het aantal uur dat een sporter aanwezig kan zijn bij een vak:

“Als je niet of nauwelijks aanwezig kunt zijn, dan houdt het toch wel een beetje op. Sommige studenten zeggen wel eens: ik leer het wel zelf uit het boek. Maar dan mis je toch wel een stukje context, niet alles kan met zelfstudie worden gedaan.”

Het ideaal plaatje is lang niet altijd mogelijk volgens de medewerkers van de onderwijsinstellingen:

“Als je zaken gaat combineren kun je eigenlijk niet spreken over een ideaal plaatje. Tja, wanneer is iets ideaal? We kunnen wel zoeken naar de meest ideale oplossing. Wat de sporter uiteindelijk doet en kiest is aan hem/haar zelf.”

Een informant bij de gemeente Utrecht geeft ook aan dat er bij de combinatie van topsport en studie een spanning is voor sporters, maar ook voor instellingen hoe zij hier mee om moeten gaan. Zij geeft hierbij wel aan:

“Ik denk dat het makkelijker wordt als je zegt: wij hebben het commitment met dit thema, topsport is belangrijk voor de stad, voor onze instelling en voor de sporter als individu. Dan is het niet meer alleen van geval tot geval iets regelen, maar dan wordt het meer een algemeen beginsel.”

Een informant bij de gemeente Utrecht geeft tevens aan dat ook de sportwereld hier een rol in speelt:

“Het is de kracht van topsport om ergens helemaal voor te gaan. Die mentaliteit moet je waarschijnlijk wel hebben, maar dit kan ook doorslaan in een rigiditeit. Zo van: de trainingstijden staan vast en je moet ten aller tijden aanwezig zijn, anders wek je de suggestie niet de goede mentaliteit te hebben of zullen je prestaties minder worden.”

4.5.3 Samenwerking en afstemming

Er wordt gesproken over topsportvriendelijk onderwijs. Hierbij wordt vaak gekeken vanuit het topsportperspectief: het onderwijs hoort zich aan te passen aan de topsport bijvoorbeeld door colleges te plannen die niet tegelijk vallen met sporttrainingen. Tijdens dit onderzoek is echter ook gevraagd naar het onderwijsperspectief en de mogelijkheden van de sportsector om zich aan te passen aan het onderwijssysteem.

Eén van de informanten geeft aan:

“Ons topsportvriendelijk onderwijs betekent niet dat wij ons aanpassen aan de sport. Het gaat er meer om dat wij kijken welke gaten en mogelijkheden er zijn om problemen te ondervangen. Wij passen zeker niet het onderwijs aan, indien mogelijk wel het programma.”

Er zijn meerdere medewerkers van de HU en UU die aangeven dat het steeds moeilijker wordt om topsport en studie te combineren:

“De sport past zich niet aan aan het onderwijs. Dat gaat juist de andere kant op. Vooral bij teamsporten merk je dat het steeds moeilijker wordt. Zij moeten steeds vaker gezamenlijk trainen en deze trainingen zijn steeds vaker overdag. Er ligt steeds meer focus op hun sport.”

Veel medewerkers geven dan ook aan dat de sport meer na zou kunnen denken over een betere samenwerking en afstemming tussen sport en studie. Over deze samenwerking wordt gezegd:

“In overleg kunnen wij transparant zijn naar elkaar: wat kunnen we elkaar bieden. Ook opleidingen zijn verschillend en het hoeft voor een sportbond en sporter dus geen algemeen verhaal te worden, maar er kunnen concreet zaken worden afgesproken.”

En over een betere afstemming zegt een informant:

“In de sport zou meer nagedacht kunnen worden over deze afstemming. Wij moeten soms aanpassingen regelen voor slechts 1 student, terwijl zij in de sport te maken hebben met een team of ploeg waar meer personen bij zitten. Als hun trainingstijd wordt gepland op een gunstig tijdstip dan kunnen alle studerende sporters ook gewoon hun opleiding volgen zonder veel roosteraanpassingen.”

Eén studiebegeleider geeft ook een soort van machteloosheid weer met de volgende uitspraak:

“Ik heb al wel eens aan een sporter gevraagd: probeer eens die of die dag vrij te vragen bij je coach, zodat we hier wat makkelijker kunnen schuiven. Toen kreeg ik als reactie: Dat kan ik niet maken, want dan zegt de coach: voor jou drie anderen in het selectieteam.”

Slechts één studiebegeleider geeft aan dat zij ervaring heeft met een bondscoach die de planning van zijn sporters (gedeeltelijk) afstemt op de onderwijsplanning van deze sporters. Dit was echter een sport waarbij getraind wordt in tweetallen en waar het dus makkelijker is om zaken af te stemmen dan bij teamsporten. Ook uit de interviews van dit onderzoek blijkt dat vooral teamsporters moeite hebben om hun studie- en topsportactiviteiten op elkaar af te stemmen.

Tevens bleek ook uit een interview met een informant van de gemeente Utrecht dat er bij sommige sporten wel wordt meegedacht hoe de topsportactiviteiten met de studie gecombineerd kunnen worden. Bij het opzetten van het NTC Waterpolo gaf een bondscoach aan dat er bij de trainingstijden rekening gehouden moest worden met de onderwijsschema's van de sporters. De nationale dames waterpoloploeg had voor Beijing namelijk trainingsuren van 10.00-12.00 uur en van 14.00-16.00 uur. Met deze trainingstijden is het nauwelijks mogelijk om een studie te volgen. Deze medewerker bij de gemeente Utrecht geeft tevens aan dat op het LOOT-onderwijs in Utrecht samenwerkingsverbanden worden gelegd met sportverenigingen zoals FC Utrecht en U-ball. Hierbij worden trainingen direct voor of na schooltijd gepland en wordt er geregeld dat de topsportklas bijvoorbeeld pas om 9 uur 's ochtends hoeft te beginnen op school.

Ondanks dat de meeste medewerkers van de onderwijsinstellingen aangeven dat een betere samenwerking met de sportsector wenselijk is geeft ook een informant aan:

“Ik vind niet dat het voeren van gesprekken met sportbonden en trainers tot mijn taken behoort. Ik heb te maken met de student en zijn studiewereld. Ik heb geen neiging om mij met de sportwereld te bemoeien.”

Als sporter is het goed om ook mee te denken over de mogelijkheden hoe topsport en studie beter op elkaar kunnen worden afgestemd. Zo zegt één van de geïnterviewde sporters:

“Het is goed om hier over na te denken en te beseffen dat niet alles om jou draait. Als sporter mag je ook best wel flexibel zijn en je moet zeker geen misbruik maken van de aangeboden faciliteiten.”

De geïnterviewde sporters vinden het moeilijk aan te geven of de sport zich kan aanpassen. Teamsporters geven aan dat het moeilijk is om selectietrainingen aan te passen aan individuele situaties. Individuele sporters kunnen dit beter plannen:

“Ik train altijd 's avonds. Alleen 's middags doe ik krachttrainingen en die kan ik wel verschuiven. Soms doe ik ook wel eens trainingen individueel op een schema en zonder trainer, die is niet heilig. Als ik zeg dat ik naar school moet dan weten ze ook echt wel dat dat zo is en is dat prima. Maar dat zal ook wel komen, omdat alles nu goed loopt. Als mijn sport er echt onder zou leiden zou het wel anders worden denk ik. Vanuit de sportbond zeggen ze wel wat vaker dat ik keuzes moet maken als er een training samen valt met colleges.”

Toch kan de afstemming tussen sport en studie ook beter volgens een informant:

“Eerder kreeg ik de weekschema's van mijn trainer pas op zondagavond. Ik kon dan niet alle trainingen meer goed inplannen naast mijn college uren, daar was het gewoon te laat voor. Ik heb daar toen over gesproken en nu krijg ik mijn weekschema's meestal zo'n 3 weken van te voren en kan ik het beter plannen.”

De samenwerking met de partner Randstad is slechts door één informant genoemd. Deze informant was hierover zeker tevreden:

“Wij trainen op Papendal. Daar zit ook een studieloopbaanbegeleider van Randstad. Je kunt haar altijd aanspreken als je vragen of problemen hebt. Zij kan helpen bemiddelen richting je studie of richting je sport. Soms als we elkaar toevallig spreken vraagt ze ook hoe het gaat, dus het is ook een soort van coachen wat zij doet. Zij kan zorgen voor interactie tussen je studie en je sport. Ik vind het goed werken.”

4.6 De belangen van topsportvriendelijk hoger onderwijs

4.6.1 De belangen van de onderwijsinstellingen

Belangrijk voor onderwijsinstellingen is om studenten binnen vier jaar af te laten studeren, aangezien dit geld voor hun oplevert. In beginsel hebben zij dan ook geen baat bij studerende topsporters die studievertraging oplopen en er regelingen worden getroffen waardoor zij langer over hun studie kunnen doen.

Tijdens alle interviews is gevraagd naar het belang voor de HU en UU om toch topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden. De voornaamste reden die werd genoemd is de publiciteitswaarde:

“Ze geven daarmee aan dat ze sport belangrijk vinden. Dat geeft een gezonde uitstraling.”

“De sporters zijn goede uithangborden. Het is goed voor het imago.”

“De HU kan het ook inzetten als een stukje profilering. Je kunt je hiermee in de markt zetten.”

“De HU heeft doelgroepenonderwijs hoog in het vaandel staan en daar hoort dit ook bij.”

“We hebben publiciteit kunnen geven aan onze Olympische sporters. Daar zijn we trots op.”

“Ik kan zeggen ik ben topsporter, maar ik kan ook zeggen: ik ben topsporter en heb tevens de mogelijkheden om te studeren aan de Universiteit Utrecht.”

Deze publiciteit kan echter ook negatief uitpakken. Zo vertelt een topsporter:

“Ik zeg in krantenartikelen wel eerlijk hoe ik er over denk. Ze vragen best vaak: goh, kun je je sport wel met je studie combineren en waar studeer je dan? Ik vertel dan dat ik in Utrecht studeer en dat ik dat erg leuk vind om naast mijn sport te doen, maar ik vertel ook eerlijk dat dat niet erg makkelijk is en dat de opleiding niet zo veel kan doen met speciale faciliteiten.”

Een tweede reden die een aantal keer is genoemd is dat onderwijsinstellingen op deze manier meer studenten binnen kunnen halen en dan vooral topsportende studenten die vaak zeer gemotiveerde studenten zijn en goede cijfers behalen:

“Als topsporters zien dat er hier zeer topsportvriendelijk onderwijs is dan zal er een extra groep topsporters aangetrokken kunnen worden. Utrecht ligt lekker centraal en zij zullen hier dan ook graag naar toe komen. Mond-op-mond reclame kan hierbij ook goed werken.”

Dat topsportvriendelijk onderwijs meer topsporters aantrekt wordt door veel informanten beaamt:

“Dat zie je ook bij de Johan Cruyff opleidingen. Iedereen wil daar wel naar toe als hun opleiding daar wordt aangeboden. Dus ik denk wel dat topsportvriendelijk onderwijs aantrekkingskracht heeft op topsporters.”

Uit het onderzoek blijkt tevens dat het topsportklassensysteem van de opleiding fysiotherapie ook goed werkt en een aantrekkingskracht heeft op studerende topsporters uit heel Nederland. Er wordt een paar keer gesuggereerd dat het wellicht goed zal zijn om bij meer opleidingen een topsportklassensysteem in te voeren.

Op de vraag of de onderwijsinstellingen zich voldoende bewust zijn van hun belang om topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden zijn de antwoorden wisselend. Volgens een informant zijn ze zich hier van bewust, maar is het lastig er ook iets mee te doen doordat de onderwijsinstellingen zo groot en log zijn met meerdere accommodaties. Daar is volgens deze informant tijd en geld voor nodig om dit te verbeteren. Een informant van de gemeente Utrecht geeft aan dat samenwerking ook kan zorgen voor meer mogelijkheden bijvoorbeeld bij de hulding van de Olympische en Paralympische sporters en het topsportsymposium. De afstemming hiervan zou nog verder verbeterd kunnen worden.

Sporters geven zelf aan dat zij wellicht gebruikt zouden kunnen worden voor de public relations van de onderwijsinstelling, maar dat zij hier nauwelijks voor gevraagd worden. De meesten geven aan bereid te zijn om de onderwijsinstelling hierbij te helpen. Desondanks zijn er ook studenten die zich zelf niet de ideale student noemen, omdat zij niet altijd aanwezig zijn. Zij kunnen echter wel aangeven dat zij door middel van de extra voorzieningen in staat zijn om hun studie en topsport te combineren.

4.6.2 De belangen van de gemeente Utrecht en de VSU

Tijdens dit onderzoek is ook gekeken naar de belangen en mogelijkheden voor de stad Utrecht. De medewerker van de VSU gaf tijdens het interview aan dat er topsporters uit andere regio's naar Utrecht komen verhuizen, omdat zij hier willen studeren. Door het bieden van goede faciliteiten kan deze aantrekkingskracht nog groter worden gemaakt. Tevens geeft zij aan:

“Door hen goede faciliteiten te bieden en hen tevreden te houden zullen zij wellicht in de stad blijven.”

Het voornaamste belang dat ook voor de stad Utrecht werd genoemd door alle informanten was de publiciteitswaarde van de topsport. De meesten noemden hierbij de hulding van de Olympische en Paralympische topsporters uit Beijing als voorbeeld:

“De stad kan hier trots op zijn en het geeft ook aanzien. Van mij mag hier nog wel meer aandacht aan worden besteed.”

Volgens een informant is het ook belangrijk dat de gemeente Utrecht laat zien dat zij durft te investeren in een doelgroep van talenten die pas over een paar jaar zullen oogsten en dan pas een belangrijke functie zullen innemen. Je kunt daar pas over een aantal jaar voldoening uit halen.

De VSU en de gemeente Utrecht zijn aan het nadenken over projecten rondom topsportambassadeurs in de stad Utrecht. Volgens een informant zou er gekeken kunnen worden of dit ook specifiek op topsport en onderwijs toegepast kan worden. Tevens geeft een topsporter aan in zijn interview dat de topsporters ingezet kunnen worden bij sportstimuleringsprojecten, zodat ook gestreefd kan worden naar het doel om meer inwoners te laten sporten.

Twee informanten gaven aan graag een CTO/NTC in Utrecht te hebben, zodat zij minder reistijd zouden hebben:

*“Het NOC*NSF is bezig het topsportklimaat in Nederland te verbeteren. Het is een goed visitekaartje voor een gemeente om bij deze ontwikkeling betrokken te worden. Om topsport te kunnen leveren moet je talenten kunnen ontwikkelen. Bij CTO's kun je deze talenten veel makkelijker neerzetten en begeleiden.”*

4.7 De rolverdeling

4.7.1 De rol van de gemeente Utrecht

In paragraaf 4.6.2 is te lezen welke belangen de gemeente Utrecht heeft bij topsportvriendelijk onderwijs in haar stad. Vervolgens is het ook goed om na te denken over de rol en taken die de gemeente in kan nemen om dit topsportvriendelijk onderwijs verder te optimaliseren. Veel informanten vonden het moeilijk om een rol voor de gemeente te omschrijven. Het is geen organisatie waar zij veel mee te maken hebben, aangezien zij met praktische vragen en problemen aankloppen bij de VSU. Meerdere informanten gaven dan ook een reactie zoals:

“Ik zie geen rol voor de gemeente Utrecht, ik mis daar niets en volgens mij is daar ook niets in te winnen.”

Sommige informanten gaven ook aan dat de onderwijsinstellingen onafhankelijke instellingen zijn die niet gestuurd kunnen worden door de gemeente. Toch zijn er tijdens de interviews een aantal zaken naar voren gekomen.

Ten eerste gaven de informanten aan dat de gemeente Utrecht zou kunnen zorgen voor woningen tegen sociale woningbouwrijzen of speciale topsportstudentenhuizen. De gemeente is hier al mee bezig voor het NTC Waterpolo, maar ook voor andere sporters is dit een veelgenoemde behoefte.

Ten tweede geven een aantal informanten aan dat de gemeente Utrecht wellicht financiële ondersteuning zou kunnen bieden, zodat de topsportcoördinatoren en studiebegeleiders meer uren kunnen besteden aan het opzetten en uitvoeren van het topsportbeleid op de onderwijsinstellingen:

“Door een dergelijke financiële stimulans kun je er voor zorgen dat de onderwijsinstellingen actiever bezig gaan met het topsportbeleid.”

Tevens noemde een topsporter dat hij graag meer financiële ondersteuning zou willen krijgen bijvoorbeeld door middel van een studiebeurs voor topsporters. Hij geeft aan hier best iets voor terug te willen doen op het gebied van sportstimulering.

Dezelfde topsporter geeft tevens aan dat de gemeente ook op facilitair niveau kan ondersteunen onder andere door het realiseren van mini krachthonken/lopende banden per faculteitsgebouw en een gratis openbaar vervoersysteem voor topsporters in de stad.

Een taak die een studiebegeleider noemde bij haar interview was de mogelijkheid om te zorgen voor topsportvriendelijke stageplaatsen bij de gemeente of andere Utrechtse organisaties.

Ten slotte werd nog een punt genoemd dat de gemeente Utrecht waarschijnlijk weinig op uitvoerend niveau zou kunnen betekenen voor de onderwijsinstellingen. Op bestuurlijk niveau zou zij wel invloed kunnen proberen uit te oefenen op de onderwijsinstelling:

“Samen met de VSU zou de gemeente Utrecht een standpunt kunnen innemen over problemen zoals de decentrale selectie. De gemeente Utrecht en de VSU kunnen de onderwijsinstellingen dan wellicht op bestuurlijk niveau proberen te beïnvloeden.”

Een informant van de gemeente Utrecht geeft zelf ook aan dat de eerste stap richting het hoger onderwijs is dat er bestuurlijk overleg moet plaatsvinden. Vervolgens kan het dan op ambtelijk (concreter) niveau worden opgepakt:

“We moeten eerst kijken in hoeverre onze ambities overeen komen, dan kunnen we concreter gaan kijken naar zaken zoals accommodaties, huisvesting en sportmedische begeleiding.”

4.7.2 De rol van de VSU

De topsporters en medewerkers van de onderwijsinstellingen hebben tijdens hun interviews aangegeven dat zij geen nieuwe of andere rol voor de Vereniging Sport Utrecht zien. Een informant bij de gemeente Utrecht geeft slechts aan dat dit in de loop van de tijd zich verder uit zal moeten kristaliseren.

De medewerker van de VSU geeft zelf nog wel aan dat zij misschien samen met de gemeente Utrecht invloed zouden kunnen gaan uitoefenen op bestuurlijk niveau om problemen zoals de decentrale selectie aan te pakken.

4.7.3 De rol van onderwijsinstellingen

De rol van de onderwijsinstellingen hoeft niet anders volgens de informanten. De omschreven ervaringen en behoeften hebben een goed beeld gegeven wat er nog anders zou kunnen bij de onderwijsinstellingen. Eén van de informanten gaf tevens aan dat een landelijk tevredenheidsonderzoek een middel kan zijn om te laten zien dat de topsportfaciliteiten op de Utrechtse onderwijsinstellingen goed geregeld is.

De informanten van de gemeente Utrecht geven aan dat het belangrijkste van topsportvriendelijk onderwijs de goede faciliteiten zijn. Daarnaast geeft een informant aan dat de onderwijsinstellingen de topsporters niet als lastig moet zien en de faciliteiten als een gunst zien voor individuele talenten. Het kan ook gezien worden als iets positiefs. Het imago van de onderwijsinstellingen kan worden verbeterd en het is een kans om te laten zien dat je sport en gezondheid voor je studenten belangrijk vindt. Sporters kun je gebruiken als rolmodel binnen een opleiding of onderwijsinstelling:

“Wij hebben in Nederland niet dat model zoals in Amerika waar de link tussen sport en onderwijs zo groot is en waar topsporters worden gezien als rolmodel en daarom goed gefaciliteerd worden. Een dergelijke uitstraling krijg je niet van zelf, maar kun je in samenwerking met anderen wel maken.”

Een informant geeft tevens aan dat studenten voor hun faciliteiten iets terug kunnen doen in de vorm van pr-zaken of door middel van bijvoorbeeld mentorschappen van eerste jaars of iets dergelijks. Ten slotte wordt nog aangegeven dat onderwijsinstellingen misschien een rol zouden kunnen spelen bij het zoeken van geschikte stageplaatsen of werkplekken waar topsporters terecht kunnen. De concrete invulling hiervoor is niet omschreven.

5. De discussie

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is te lezen hoe de uitkomsten van het empirisch onderzoek in hoofdstuk 4 zich verhouden tot de probleemstelling (hoofdstuk 2) en de gevonden literatuur (hoofdstuk 3). In paragraaf 5.2 zal in worden gegaan op de diverse perspectieven van onderzoeksdoelgroepen op de combinatie van topsport en studie. Paragraaf 5.3 gaat in op het beleid op het gebied van topsport en onderwijs van de diverse partijen. Vervolgens gaat paragraaf 5.4 in op de overbelasting en druk die dit spanningsveld van topsport en studie met zich mee brengt en paragraaf 5.5 laat zien hoe moeilijk het is om grenzen te bepalen bij dit spanningsveld. In paragraaf 5.6 wordt aandacht besteed aan de samenwerking tussen het onderwijs en de sportwereld en ten slotte wordt in paragraaf 5.7 in gegaan op de belangen en rolverdeling van de diverse onderzoeksdoelgroepen.

5.2 De diverse perspectieven op de combinatie topsport en onderwijs

Nederland heeft de ambitie uitgesproken om mondiaal bij de beste tien topsportlanden te willen behoren. Ook de gemeente Utrecht besteed naast haar sportstimuleringsbeleid steeds meer aandacht en financiën aan topsport. Op landelijk en lokaal niveau wordt gestreefd naar een verbeterd topsportklimaat. Het verbeterde topsportklimaat moet leiden tot hogere topsportprestaties, waarmee een (veronderstelde) bijdrage geleverd kan worden aan de nationale of lokale trots en de (inter)nationale uitstraling.

Een uiting van de algemene verandering van het topsportklimaat in Nederland is dat er steeds meer aandacht en interesse is voor topsporters en hun prestaties. Het algemene beeld is dan ook dat het draagvlak voor het aanbieden van topsportfaciliteiten verbetert.

Uit het empirisch onderzoek blijkt echter dat de diverse onderzoeksdoelgroepen verschillende perspectieven hebben op de (on)mogelijkheden en faciliteiten voor de combinatie van topsport en studie. Tevens kan geconcludeerd worden dat het creëren van topsportvriendelijk onderwijs meer een issue is voor de sport dan voor het onderwijs. Topsporters zoeken (vanuit intrinsieke motivatie of externe druk) eerder naar aanpassing van hun studie aan de topsport, terwijl vanuit het onderwijs eerder wordt gezocht naar aanpassing van de topsport aan de studie. Bij topsporters staat meestal de studie op de tweede plaats, terwijl onderwijsinstellingen wel faciliteiten willen bieden maar ook zeker vinden dat topsporters een minimale inzet voor hun studie moeten tonen. Meerdere medewerkers gaven aan dat zij de sporters in eerste instantie zien als student (en daarom ook dezelfde studieresultaten horen te behalen) en ten tweede als topsporter. De focus blijkt vaak vooral gericht te zijn op die ene kant van het onderwijsbelang waardoor er een gebrekkig inlevingsvermogen en weinig kennis aanwezig is over die andere kant van het topsportbelang. Deze eenzijdige benadering geldt echter ook voor de sportwereld. Zij hechten veel belang aan de sport en vinden de opleiding van sporters een bijzaak, hierdoor zijn zij van mening dat de opleiding zich moet aanpassen aan de topsporter.

De knelpunten en behoeften van topsporters om de topsport en studie te kunnen combineren bleken in dit onderzoek divers te zijn. Er zijn verschillen tussen teamsporters en individuele sporters, maar ook zijn er verschillen tussen de diverse sporttakken. Daarnaast blijken de (on)mogelijkheden om topsport en studie te combineren afhankelijk te zijn van de opleiding en de bijbehorende onderwijsvorm. Binnen deze diversiteit is echter wel een aantal gezamenlijke knelpunten te herkennen. Deze zijn te lezen in de tabel op de volgende pagina.

Knelpunten uit literatuuronderzoek	Knelpunten uit empirisch onderzoek
1. Er is geen uniformiteit en duidelijkheid. Topsporters zijn vaak afhankelijk van de medewerking en welwillendheid van de onderwijsinstellingen en vooral docenten. Vaak wordt veel beloofd, maar is de praktijk minder makkelijk. Assertiviteit en zelfstandigheid van topsporters is belangrijk om faciliteiten te regelen.	1. Er is geen uniformiteit en duidelijkheid. Er is onvoldoende draagvlak onder de medewerkers van de onderwijsinstellingen waardoor de mate waarin het topsportbeleid wordt toegepast verschillend is per faculteit en zelfs per docent. Topsporters moeten zelf assertief zijn en veel kunnen regelen. (topsporters en studiebegeleiders)
2. Er is onvoldoende begeleiding en duidelijkheid bij de keuze van opleidingen met topsportvriendelijk onderwijsaanbod. Opleidingen die slecht te combineren zijn zouden nationaal geregistreerd moeten worden.	2. Er zijn studies die moeilijk te combineren zijn met een topsportcarrière in verband met bijvoorbeeld practica of stages/co-schappen. (topsportcoördinatoren en VSU)
3. De reisafstand tussen wonen, studeren en trainen kan te ver zijn.	3. De eisen aan studenten worden steeds hoger. Steeds meer opleidingen maken gebruik van aanwezigheidsplichten en stellen hogere eisen door middel van het Bindend Negatief Studieadvies. (topsportcoördinatoren en VSU)
4. Er is geen sprake van een goed doorlopende leerlijn.	4. Er zijn een aantal studies met decentrale selectie. Bij de opleiding fysiotherapie zijn er uitzonderingssituaties voor topsporters. Dit zou ook gewenst zijn bij andere studies met decentrale selectie. (topsportcoördinatoren en VSU)
5. Er is onvoldoende financiële ruimte voor individuele begeleiding en extra onderwijscapaciteit. Naar schatting doet de helft van de topsporters langer dan vier jaar over hun studie en zorgt zodoende voor een kostenpost voor onderwijsinstellingen.	5. Studie- en topsportactiviteiten zijn lastig te plannen. Door lange afwezigheid en het verschuiven van vakken wordt vaak studievertraging opgelopen. (topsporters)
	6. Een aantal topsporters ervaart overbelasting en druk vanuit het onderwijs en/of sport. Bij de een is dat incidenteel en bij anderen is dat een continu aanwezige druk.
	7. Een aantal topsporters is niet tevreden over de begeleiding van de studiebegeleiders of vindt dat deze niet goed bereikbaar zijn.
	8. Bij het verplaatsen van tentamens wordt vaak te makkelijk verwezen naar het herkansingstentamen, ook al is deze pas een paar maanden later.

Tijdens het onderzoek gaven diverse topsportcoördinatoren en studiebegeleiders verschillende visies op het combineren van topsport en studie. Opmerkelijk is dat deze medewerkers van onderwijsinstellingen wel een aantal knelpunten zien, maar weinig belangstelling tonen om het onderwijs topsportvriendelijker te maken. Regelmatig wordt aangegeven dat de topsporters zoveel mogelijk normaal moeten meedraaien en er zo weinig mogelijk uitzonderingsgevallen moeten worden gecreëerd.

5.3 Het beleid rondom topsport en onderwijs

Uit de geraadpleegde literatuur blijkt dat het topsportklimaat beïnvloedt kan worden door goed topsportbeleid op meso- en micro niveau. Hieronder valt ook het beleid rondom topsport en onderwijs. Het kan hierbij gaan om landelijk beleid bijvoorbeeld rondom talentidentificatie en -ontwikkeling of de atletische en post atletische carrière (pijler 4 en 5 van het spliss-model), maar ook om beleid op lokaal niveau zoals de Utrechtse ambitie om topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden. Tijdens het empirisch onderzoek blijkt echter ook dat het beleid van onderwijsinstellingen en het beleid(perspectief) vanuit sportbonden van groot belang zijn voor topsporters die de combinatie van topsport en onderwijs (willen) maken.

5.3.1 Het gemeentelijk beleid

De Afdeling Sport van de gemeente Utrecht heeft drie topsportambities in haar beleidsnota opgenomen, waaronder de ambitie om topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden aan talenten en topsporters in de stad. Vooral binnen het vervolgonderwijs wil de gemeente Utrecht dat dit verder wordt uitgebouwd.

Uit het empirisch onderzoek blijkt dat er afgezien van het opzetten van het NTC Waterpolo nog weinig concrete stappen zijn gezet om het topsportvriendelijk hoger onderwijs te optimaliseren. Zaken die voor het NTC Waterpolo worden opgezet zoals faciliteiten rondom huisvesting en afspraken met onderwijsinstellingen zijn in eerste instantie alleen bedoeld voor de waterpoloërs. Eén van de informanten van de gemeente geeft aan dat dit later wellicht kan worden uitgebouwd voor andere sporters.

Veel geïnterviewde topsporters geven aan dat er behoefte is aan huisvesting dichtbij hun onderwijsinstelling en trainingslocatie, zodat de combinatie van topsport en studie verbeterd kan worden. Veel informanten geven aan dat dit een taak zou kunnen zijn voor de gemeente Utrecht.

Ondanks het onderschrijven van het belang dat topsporters zich maatschappelijk moeten kunnen ontwikkelen is de eenzijdige benaderingen door de onderzoeksdoelgroepen voor de mogelijkheden om de combinatie van topsport en onderwijs te optimaliseren opmerkelijk. De Afdeling Sport wil het Utrechts (hoger) onderwijs topsportvriendelijker maken, maar zoekt daarbij geen contact en samenwerking met de Afdeling Onderwijs. Daarentegen toont de Afdeling Onderwijs ook geen interesse en aandacht aan deze talentvolle groep van scholieren en studenten die hun opleiding wil combineren met een topsportcarrière.

5.3.2 Het beleid van de onderwijsinstellingen

Talenten en topsporters die zich maatschappelijk willen ontwikkelen moeten in ieder geval de mogelijkheid worden geboden om onderwijs te volgen. Hier zijn echter geen landelijke regels voor vastgelegd en iedere onderwijsinstelling volgt hierin dan ook haar eigen weg. De Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht bieden beide topsportfaciliteiten aan voor studenten die topsport bedrijven. De meeste faciliteiten van beide onderwijsinstellingen komen met elkaar overeen. Tevens blijkt bij beide instellingen dat het aanbod van faciliteiten niet alleen gebruikt mag worden door de échte topsporters met een A-, B- of HP-status, maar ook door talenten met een NT-, IT of beloftestatus. Het blijft moeilijk te bepalen of deze brede aanpak het beste is of dat de ondersteuning en begeleiding aan een klein groepje échte toppers intensiever moet worden. Op landelijk en lokaal niveau wordt steeds meer beleid ingericht op prioritering (investeren in een kleine groep sporters met de meeste (medaille)kansen. Echter kijkend naar het thema dat Utrecht het podium voor talent wil zijn zullen ook jonge aanstormende talenten deze kansen moeten krijgen. Uit het empirisch onderzoek is hierover geen data naar voren gekomen. Desondanks is het goed hiervan bewust te zijn.

Uit het literatuur- en empirisch onderzoek blijken de (on)mogelijkheden om topsport en studie te combineren sterk afhankelijk te zijn van de persoon van de onderwijsinstelling/faculteit waar de topsporter mee te maken heeft en niet verankerd te zijn in het onderwijsbeleid (waardoor dit persoonsonafhankelijk wordt). Er is hier dan ook sprake van een beleidsprobleem waarbij het beleid onvoldoende duidelijkheid geeft en er wildgroei van mogelijkheden en faciliteiten ontstaat. Een informant geeft daarbij aan dat het goed zou zijn om in het beleid op te nemen wat er van een topsportcoördinator en studiebegeleider verwacht wordt en welke competenties daarmee samen hangen.

Een belangrijke partij die tijdens dit onderzoek naar voren kwam zijn de individuele docenten van de onderwijsinstellingen. Docenten zullen het beleid van de onderwijsinstelling moeten begrijpen en onderschrijven. Er kan vanalles op papier geregeld zijn, maar als er geen begrip en draagvlak is zal de uitvoering van het beleid stuk lopen. Dit is vooral van belang bij specifieke regelingen en uitzonderingen voor topsporters waarbij docenten extra worden belast.

Het is echter ook goed om te zorgen voor duidelijkheid over het beleid onder de topsporters. Ten eerste omdat zij dan weten waar ze aan toe zijn en welke medewerking ze van de onderwijsinstellingen (op concern- en facultair niveau) kunnen verwachten. Maar daarentegen kan ook worden aangegeven wat van een topsporter verwacht wordt. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de minimale studie inzet van de sporters (zie paragraaf 5.5) en de medewerking van topsporters aan promotionele activiteiten van de onderwijsinstelling.

5.3.3 Het beleid vanuit de sportwereld

Tijdens het literatuuronderzoek kwam naar voren dat er steeds meer beleid wordt ontwikkeld voor talentontwikkeling en de ontwikkelingen binnen de (post) atletische carrière (pijler 4 en 5 van het spliss-model). Een belangrijke ontwikkeling daarbij is het opzetten van de Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO's) en de Nationale Trainings Centra (NTC's). Hieruit blijkt dat de sportwereld zich bewust is van het belang dat topsporters zich maatschappelijk ontwikkelen. Desondanks komt uit het empirisch onderzoek naar voren dat er vanuit de sport(bonden) weinig medewerking of samenwerking plaatsvindt met het onderwijs.

Meerdere informanten hebben aangegeven dat er vanuit de sport meer nagedacht kan worden over de combinatie van topsport en onderwijs. Sportbonden zien graag dat sporters zich ook maatschappelijk ontwikkelen, maar volgens de informanten mogen de sporters daar niet te veel tijd en energie aan besteden. Dit zorgt dan ook voor een moeilijke balans tussen topsport en studie. Een aantal informanten geeft aan dat een verbeterde samenwerking tussen het onderwijs en de sport kan zorgen voor een betere combinatie van topsport en studie.

5.4 De overbelasting en druk

5.4.1 De overbelasting en druk op topsporters

Studerende topsporters hebben een zeer volle planning door al hun studie- en topsportactiviteiten. Topsporters zijn over het algemeen gedreven en prestatiegerichte mensen die op beide gebieden goed willen presteren. Uit het literatuuronderzoek komt tevens naar voren dat de omgeving en de sportgerelateerde en niet sportgerelateerde transitie (psychologische-, sociale-, opleidings-, beroeps- en financiële veranderingen) die de topsporter in zijn leven doorloopt invloed hebben op de topsportcarrière.

Het is belangrijk dat men zich bewust is van de invloed die de omgeving en transitie hebben op talenten en topsporters. Het is goed om in de gaten te houden of de sporters niet te veel druk wordt opgelegd of overbelast worden. Door te veel druk en overbelasting kunnen drop outs ontstaan. Onder de geïnterviewde sporters was één gestopte topsporter die het combineren van topsport en studie niet kon realiseren. Tevens zegt één informant fysieke problemen te hebben gekregen door overbelasting en gaven meerdere sporters aan soms zware periodes te hebben waarin ze het tijdelijk niet zagen zitten om deze combinatie te maken.

De druk die sporters voelen is soms een interne druk (de wil om goed te presteren) en soms een externe druk vanuit de sport, het onderwijs of de ouders.

De topsporters ervaren overbelasting en druk vanuit de onderwijsinstellingen doordat zij niet altijd de medewerking krijgen bijvoorbeeld bij vrijstellingen van aanwezigheidsplicht of het verplaatsen van tentamens. Ook de druk om geen Bindend Negatief Studieadvies te krijgen of om binnen de (gefinancierde) vier of vijf jaar af te studeren is groot. Daarnaast ontstaat druk vanuit de sport(bond) als wordt gezegd dat de sporter prioriteiten moet stellen bij de sport en full time moet gaan trainen. Tevens zijn er ouders die invloed uitoefenen op de topsporter om prioriteit te leggen bij ofwel de topsport ofwel de studie.

De combinatie van externe druk en intrinsieke motivatie zorgt voor een toenemende druk om zaken te combineren die steeds moeilijker te combineren zijn. Dit kan leiden tot overbelasting en zelfs drop outs van topsporters. Er is een onverenigbare druk van twee kanten (onderwijs en topsport) waarbij de topsporter het gevoel heeft het nooit helemaal goed te kunnen doen en altijd een partij zal moeten teleurstellen. Dit gevoel om de situatie niet meer in eigen hand te hebben en te kort te schieten veroorzaakt stress.

De druk onder sporters is in eerste instantie op te lossen door topsport en studie beter op elkaar af te stemmen door middel van goed beleid. Als de druk van beide kanten echter steeds groter blijft worden, zal de combinatie wellicht niet meer gemaakt kunnen worden en zullen zowel onderwijsinstellingen als topsporters moeten gaan kiezen. Onderwijsinstellingen moeten dan kiezen of zij wel een combinatiemogelijkheid willen blijven aanbieden of dat er een keuze gemaakt moet worden om ofwel het één ofwel het ander te doen. Hierbij is het van belang te beseffen dat de studie kan worden uitgesteld, maar de topsportcarrière niet.

5.4.2 De druk op het onderwijs

Naast de druk en overbelasting die bij de topsporters is te zien kwam in dit onderzoek ook naar voren dat er druk ligt op het onderwijs. De onderwijsinstellingen krijgen geld voor iedere student die in de voorgeschreven 4 jaren afstudeert (of bij (dier)geneeskunde in 6 jaar). Onderwijsinstellingen hebben daarom in beginsel geen baat bij studerende topsporters die studievertraging oplopen en waarvoor speciale regelingen worden getroffen zodat zij langer over hun studie kunnen doen. Uit het onderzoek blijkt dat dit probleem invloed heeft op uitvoerend niveau en druk veroorzaakt bij studiebegeleiders en docenten. Zij worden afgerekend op de studieresultaten van de studenten. Opvallend is dat de topsportcoördinatoren op concernniveau zich hier niet van bewust zijn (of dit in ieder geval niet hebben benoemd).

De onderwijsinstellingen zullen zich bewust moeten worden dat als zij faciliteiten en regelingen aanbieden aan topsporters dat dit ook consequenties heeft op andere vlakken zoals het toenemend aantal studenten dat langer studeert. Als onderwijsinstellingen in hun beleid opnemen dat zij topsportvriendelijk willen zijn, zullen zij ook moeten respecteren dat er uitzonderingsgevallen zijn en studiebegeleiders en docenten hier niet op af rekenen.

5.5 Het bepalen van grenzen

De topsporters die tijdens dit onderzoek zijn geïnterviewd geven aan dat hun topsportcarrière voor hen het belangrijkste is en op één staat. Desondanks vinden zij studeren ook zeer belangrijk. Redenen die zij hiervoor geven zijn onder andere dat zij zich zelf ook geestelijk/mentaal willen ontwikkelen, contacten met mensen buiten hun sport willen onderhouden, het zorgen voor een leuk vakgebied/baan na de topsportcarrière, het verkleinen van de kans op het zwarte gat na je topsportcarrière, het hebben van een inkomen en het zorgen voor een back-up als je door blessures of fysieke problemen geen topsport meer kunt beoefenen.

De medewerkers van de onderwijsinstellingen op concern- en facultair niveau geven aan dat topsport en studie te combineren zijn, maar dat de topsporters toch zeker een minimale inzet moet tonen voor de studie. Zij begrijpen dat de topsportcarrière tijdelijk van aard is en dat sporters daarom voorrang geven aan de topsport. Desondanks geven zij aan dat sporters die geen minimale inzet kunnen tonen hun studie (tijdelijk) moeten stopzetten. Waar de grens van deze minimale inzet ligt blijft een lastige vraag. Sommige studiebegeleiders noemen als grens het behalen van een minimale eis van 30 ects of het aanwezig zijn van een minimum aantal uren per onderwijsblok.

Een andere lastige grens om te stellen binnen dit spanningsveld is het bepalen hoe ver een onderwijsinstelling wil meewerken aan de topsportcarrière van haar studenten en hoe ver zij daarbij wil gaan met het aanbieden van speciale faciliteiten en uitzonderingssituaties. De medewerking van faculteiten en individuele docenten blijft afhankelijk van het onderwijstype en de goodwill van de docenten en de medewerkers van de faculteit. Door een goed topsportbeleid kan de onderwijsinstelling duidelijk maken hoe ver zij (en dus ook de docenten en medewerkers) kan en wil gaan voor de studerende topsporters. Volgens informanten zou hierdoor meer duidelijkheid en draagvlak worden gecreëerd.

Door de druk die vanuit de topsport en het onderwijs op de studerende topsporters wordt gelegd is het steeds lastiger om de combinatie te blijven maken. Sommige topsporters en studiebegeleiders verbinden hieraan de conclusie dat niet naar een ideale combinatie moet worden gestreefd, maar naar een (eventueel tijdelijke) keuze voor ofwel studie ofwel topsport.

5.6 De samenwerking tussen de onderwijs- en sportwereld

Zoals eerder is omschreven wordt er steeds meer geïnvesteerd in topsport. Van topsporters wordt ook verwacht dat zij steeds meer investeren in hun sport, onder andere door full time te gaan trainen en prioriteit te leggen bij hun sport. Het combineren van topsport en studie wordt hierdoor steeds moeilijker. Door het opzetten van CTO's en NTC's wordt meer aandacht besteed aan de combinatie van topsport en onderwijs. Voor sporters die echter niet bij deze centra trainen blijkt er weinig tot geen contact te zijn tussen het onderwijs en de sportwereld.

De informanten geven tijdens de interviews duidelijk aan dat de sport zich nauwelijks aanpast aan het onderwijs, dit is vooral het geval bij teamsporters die steeds vaker als nationale teams samen trainen. Deze trainingen zijn vaak overdag tijdens uren dat ook onderwijs wordt gegeven. Veel informanten geven aan dat er in de sport nagedacht zou moeten worden over een betere samenwerking en afstemming met het onderwijs. Hierbij moet wel beseft worden dat ook studiebegeleiders hierdoor meer uren bezig zullen zijn met topsport en ook zal er draagvlak onder studiebegeleiders voor deze taak moeten komen, want niet iedere studiebegeleider vindt het voeren van gesprekken met sportbonden en/of trainers tot de begeleiderstaken behoren.

5.7 De belangen en rolverdeling

De belangen van de topsporters zijn duidelijk. Afgezien van één gestopte topsporter zetten alle topsporters hun topsport op één en hun studie op de tweede plaats. Dit botst echter soms doordat medewerkers van de onderwijsinstellingen vinden dat topsporters een minimale inzet moeten tonen. Zij zien studerende topsporters in eerste instantie als student en op de tweede plaats als topsporter. Ondanks dat dit af en toe botst en er knelpunten zijn blijven de meeste studerende topsporters deze combinatie maken.

Er zijn echter nog meer partijen met allemaal hun eigen belangen. Onderwijsinstellingen hebben als belang dat hun studenten afstuderen, maar met het aanbieden van topsportvriendelijk onderwijs (kunnen) zij streven naar een combinatie van topsport en onderwijs, zodat beide belangen tegelijkertijd worden gediend. De twee voornaamste redenen die werden genoemd waren de publiciteitswaarde en het zorgen voor aantrekkingskracht om meer (topsport) studenten binnen te halen. Deze belangen van de onderwijsinstellingen hoeven niet te botsen met de belangen van andere partijen. Wel geven informanten aan dat de onderwijsinstellingen nog onvoldoende doen met deze belangen. Een informant geeft aan dat onderwijsinstellingen topsporters niet moeten zien als iets lastigs en hun faciliteiten niet moeten bieden als gunst. De onderwijsinstellingen kunnen hiermee uitstralen dat ze trots zijn op hun studenten en dat zij sport en gezondheid belangrijk vinden. Volgens veel informanten is hier meer uit te halen. De meeste sporters geven aan bereid te zijn hier een bijdrage aan te leveren. Er moet wel beseft worden dat de HU en UU grote logge instellingen zijn met meerdere accommodaties. Het zal tijd en geld kosten om hierin te investeren. Tevens zal geïnvesteerd kunnen worden in samenwerking met partners. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking met de gemeente Utrecht bij het organiseren van de huldiging van de Olympische en Paralympische sporters.

De gemeente Utrecht heeft als ambitie topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden en daagt het vervolg onderwijs uit dit verder uit te bouwen. Tijdens dit onderzoek is aan de informanten gevraagd welk belang de gemeente Utrecht zal hebben bij het aanbieden van het topsportvriendelijk onderwijs. De belangrijkste reden die ook voor de stad Utrecht wordt genoemd is de publiciteitswaarde. Als tweede reden wordt genoemd dat topsportvriendelijk onderwijs aantrekkingskracht heeft op topsporters uit andere regio's. Hierdoor kunnen er meer topsporters in Utrecht komen en dit is goed voor het topsportprofiel van de gemeente. Tevens zullen (een deel van) deze topsporters na hun studie in Utrecht blijven wonen als zij hier goede topsportfaciliteiten hebben. Ten slotte wordt nog aangegeven dat topsporters kunnen worden ingezet als rolmodel in de stad of specifiek op de onderwijsinstelling om zo mensen (meer) te laten sporten.

Deze belangen van de gemeente Utrecht zijn niet tegenstrijdig met belangen van andere partijen. Voor veel informanten was het wel moeilijk aan te geven welke invloed de gemeente Utrecht zou kunnen uitoefenen op het topsportvriendelijk hoger onderwijs in haar stad. Veel informanten hebben geen direct contact met de gemeente en denken dat de gemeente geen invloed kan uitoefenen op onafhankelijke onderwijsinstellingen. De gemeente zal dan ook realistisch moeten zijn in haar eigen ambities. Een goede afstemming van topsport en studie is primair een taak van de onderwijsinstellingen, topsporters en topsportorganisaties. De gemeente kan slechts een bescheiden (faciliterende) rol spelen om dit proces te bevorderen. In het onderzoek zijn een aantal randvoorwaarden naar voren gekomen die de gemeente Utrecht op zich kan nemen zoals huisvesting van studerende topsporters in woningen tegen sociale woningbouwpreizen of in speciale topsportstudentenhuisen, financiële ondersteuning van onderwijsinstellingen zodat topsportcoördinatoren en studiebegeleiders meer uren kunnen besteden aan het opzetten en uitvoeren van goed topsportbeleid, financiële ondersteuning voor topsporters bijvoorbeeld in de vorm van een topsportstudiebeurs, gratis openbaar vervoer of mini krachthonken per faculteit en het zorgen voor topsportvriendelijke stageplaatsen bij de gemeente Utrecht en andere Utrechtse bedrijven en organisaties. Ten slotte werd nog aangegeven dat de gemeente Utrecht en de VSU op bestuurlijk niveau invloed zouden kunnen uitoefenen op onderwijsinstellingen, zodat zij zich ook meer bewust worden van het belang van topsportvriendelijk onderwijs.

6. De conclusie en aanbevelingen

6.1 Inleiding

Aan de hand van de onderzoeksdata en de bijbehorende literatuur uit de vorige hoofdstukken wordt in dit hoofdstuk de uiteindelijke conclusie weergegeven en worden aanbevelingen gedaan.

In paragraaf 6.2 wordt de conclusie besproken aan de hand van de deelvragen van dit onderzoek. Vervolgens zijn in paragraaf 6.3 de aanbevelingen te lezen.

6.2 De conclusie

De conclusie die in deze paragraaf wordt weergegeven is het antwoord op de centrale vraagstelling van dit onderzoek:

Met welke knelpunten worden topsporters, onderwijsinstellingen en de gemeente Utrecht geconfronteerd bij het afstemmen van de eisen die het topsportregime en het onderwijsregime stellen, welke betekenissen worden hierbij door de verschillende actoren toegekend aan topsport en studie, welke belangen zijn daarmee verbonden en welke mogelijkheden zien zij voor het optimaliseren van de afstemming tussen beide regimes?

De beantwoording van deze centrale vraag wordt gedaan aan de hand van de 6 deelvragen. Iedere deelvraag wordt besproken in een subparagraaf.

6.2.1 Het spanningsveld rondom topsport en studie

Deelvraag 1 van dit onderzoek luidt:

Welk spanningsveld is er rondom het combineren van topsport en studie?

Uit het literatuur- en empirisch onderzoek komt naar voren dat er een spanningsveld is rondom de combinatie van topsport en studie. De leeftijd waar talenten zich ontplooiën tot topsporters valt samen met de leeftijd wanneer jongeren gaan studeren. Een studerende topsporter wordt beïnvloed door de omgeving en de transities die hij in zijn leven doormaakt. Gebeurtenissen en ontwikkelingen binnen de studie beïnvloeden de topsportcarrière en andersom beïnvloedt de topsport ook de wijze waarop de sporter zijn studie volgt.

In de literatuur komt dit spanningsveld naar voren. Van Bottenburg (2009) geeft aan:

“Enerzijds vullen topsport en onderwijs elkaar aan: op beide gebieden ontwikkelen jonge mensen hun competenties en krijgen talenten de kans om zich te ontplooiën en zich met anderen te meten. Anderzijds concurreren topsport en onderwijs met elkaar: beide vragen om een zekere overgave aan het regime dat voor beide systemen is ingericht. Deze regimes stellen dwingende eisen aan de talenten waaraan zij in hun levensfase tegelijkertijd moeten beantwoorden, maar die in de praktijk steeds moeilijker zijn te combineren (Van Bottenburg 2009, p. 73).”

Het empirisch onderzoek laat ook zien dat de combinatie van topsport en studie moeilijk te maken is. Het creëren van topsportvriendelijk onderwijs blijkt meer een issue te zijn vanuit de sport, dan vanuit het onderwijs. In paragraaf 5.2 is te lezen dat in de huidige situatie een spanningsveld wordt gecreëerd door de diverse perspectieven en eenzijdige benaderingen van dit probleem door de verschillende partijen. Het onderwijs en de sport hebben verschillende prioriteiten en ideeën binnen deze combinatie. Bij topsporters staat hun topsportcarrière op de eerste plaats en hun studie op de tweede plaats. Hun topsportcarrière staat voorop, maar zij willen zich ook graag maatschappelijk ontwikkelen. Hierbij komt ook de externe druk vanuit de sportwereld dat topsporters steeds meer full time moeten gaan trainen. Zij zijn daarbij van mening dat het onderwijs zich behoort aan te passen. Daarentegen verwachten de onderwijsinstellingen (de docenten en medewerkers) dat de sporters, ondanks hun topsportcarrière, toch een minimale inzet tonen voor hun studie. Zij willen dat er zo min mogelijk uitzonderingsgevallen worden gecreëerd. Hierdoor ontstaat een spanningsveld in de huidige situatie, maar ook een verschil in perspectief voor de (on)mogelijkheden om dit in de toekomst te optimaliseren.

6.2.2 De topsporters

Deelvraag 2 van dit onderzoek luidt:

Welke betekenissen geven topsporters aan de combinatie van topsport en studie en welke belangen en behoeften hebben ze om hun topsportcarrière te kunnen combineren met een HBO- of Universitaire opleiding?

Uit het literatuuronderzoek komt naar voren dat (jonge) topsporters een aantal motivatieredenen hebben om aan topsport te doen, namelijk de prestatie-motivatie (behoefte aan een begeerlijk geachte status/positie in de ogen van anderen en de behoefte om uit te blinken) en de affiliatiemotivatie (behoefte aan vriendschap, gezelligheid en om ergens bij te horen) (Visscher en Gemser, 1997).

Het empirisch onderzoek geeft een goed beeld van de motivatieredenen waarom topsporters naast hun topsportcarrière willen studeren. Alle geïnterviewde topsporters vinden het volgen van een studie erg belangrijk voor hun maatschappelijke ontwikkeling. Sommigen geven ook aan dit te doen om zich naast hun fysieke arbeid en uitdagingen ook geestelijk te willen verbeteren, om met andere mensen buiten hun sportwereld contact te hebben of om afleiding te hebben. Tevens geven de sporters aan dat de financiële leefsituatie van dit moment of van de toekomst invloed heeft op de keuze om naast hun topsportcarrière te gaan studeren. Ten slotte geven de sporters nog aan dat een maatschappelijke carrière belangrijk is om na het stoppen met topsport niet in een zwart gat terecht te komen of als back-up achter de hand te hebben als je door blessures of fysieke problemen moet stoppen met topsport.

Desondanks geven alle geïnterviewde topsporters (afgezien van één gestopte topsporter) aan dat bij hun topsport op een staat en de studie op de tweede plaats komt. De studie is een 'belangrijke' bijzaak naast de topsportcarrière. Een belangrijke reden om de topsportcarrière (meestal) prioriteit te geven hangt samen met het feit dat de studie (tijdelijk) kan worden stop gezet en later weer kan worden opgepakt. Het volgen van een studie kan ook nog op latere leeftijd worden gedaan. Dit terwijl het omgekeerd moeilijk is om de topsport (tijdelijk) op een laag pitje te zetten of op latere leeftijd weer op te pakken.

Topsporters ervaren druk en overbelasting vanuit hun omgeving (onderwijs, sportwereld en ouders) om zowel de topsport als de studie de volle aandacht te geven. Deze externe druk samen met een perfectionistische instelling en de intrinsieke motivatie bij topsporters om alles goed te willen doen, terwijl de eisen die zowel topsport als onderwijs stellen juist zijn opgeschroefd zorgen er voor dat de combinatie van topsport en studie steeds moeilijker te combineren zijn. Als zodanig kan er gemakkelijk een onvereenigbare druk worden uitgeoefend van twee kanten (onderwijs en topsport), waardoor de topsporter het gevoel krijgt het nooit helemaal goed te kunnen doen en altijd een partij zal moeten teleurstellen. Dit gevoel dat de topsporter de sport- en studiesituatie niet meer naar eigen hand kan zetten en te kort te schieten, kan een belangrijke veroorzaker zijn van stress, overbelasting en in sommige gevallen zelfs van drop outs.

Deze druk en overbelasting kunnen volgens de informanten uit het onderzoek worden verminderd door ten eerste een beter topsportbeleid van onderwijsinstellingen en ten tweede door betere samenwerking en afstemming tussen het onderwijs, de sportwereld en andere partners zoals de gemeente. Hierdoor kunnen de knelpunten die in de tabel van paragraaf 5.2 zijn omschreven (gedeeltelijk) worden weggenomen. In paragraaf 6.3 zijn ook de behoeften rondom het topsportbeleid van onderwijsinstellingen en de samenwerking en afstemming tussen de partijen te lezen.

6.2.3 Het Utrechts hoger onderwijs

Deelvraag 3 van dit onderzoek luidt:

Welke betekenissen geven Utrechtse HBO- en Universitaire onderwijsinstellingen aan de combinatie van topsport en studie, welke belangen hebben ze bij het aanbieden van topsportvriendelijk onderwijs en welke mogelijkheden zien ze om dit te optimaliseren?

In Nederland bestaan naast de reguliere onderwijsinstellingen ook een aantal onderwijsinstellingen die speciale topsportvriendelijke opleidingen aanbieden zoals de Johan Cruyff University en de Randstad Topsportacademie. Het verschil tussen deze opleidingen en de reguliere opleidingen is dat de speciale topsportopleidingen de topsportcarrière op de eerste plaats zet en het onderwijs daaraan aanpast. De reguliere onderwijsinstellingen bieden hun studenten de mogelijkheid om naast hun studie aan topsport te doen. Hier is dus een andere prioritering binnen de combinatie van topsport en studie. De Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht behoren tot de reguliere onderwijsinstellingen en bieden hun studenten faciliteiten om naast hun studie op hoog niveau te sporten.

Tijdens het onderzoek gaven diverse topsportcoördinatoren en studiebegeleiders van de onderwijsinstellingen verschillende visies op het combineren van topsport en studie. Opmerkelijk is dat deze medewerkers van onderwijsinstellingen wel een aantal knelpunten zien, maar weinig belangstelling tonen om het onderwijs topsportvriendelijker te maken. Regelmatig wordt aangegeven dat de topsporters zoveel mogelijk normaal moeten meedraaien en er zo weinig mogelijk uitzonderingsgevallen moeten worden gecreëerd. Tevens vinden een aantal informanten dat de topsporters als student toch ook zeker een minimale inzet voor hun studie moeten tonen.

Ondanks dat op concernniveau wordt aangegeven dat de onderwijsinstellingen topsportvriendelijk zijn geven een aantal studiebegeleiders op uitvoerend niveau en een aantal topsporters aan dat er op het gebied van het topsportbeleid van de onderwijsinstellingen, het verbeteren van organisatorische zaken en het vergroten van het draagvlak onder docenten en medewerkers kan zorgen voor een betere combinatie van topsport en studie. Tevens zou een betere samenwerking en afstemming met de sportwereld en andere partners zoals de gemeente Utrecht invloed kunnen hebben op de combinatie van topsport en studie.

Onderwijsinstellingen hebben in beginsel geen baat bij studerende topsporters die langer over hun studie doen en daardoor meer geld kosten. Desondanks zijn er volgens de informanten ook wel belangen die de onderwijsinstellingen (kunnen) nastreven. Het belangrijkste belang is de publiciteitswaarde en als tweede de aantrekkingskracht om nieuwe (topsport)studenten binnen te halen. De informanten gaven aan dat de onderwijsinstellingen nog onvoldoende doen met deze belangen. Onderwijsinstellingen moeten topsporters niet zien als iets lastigs en moeten hun faciliteiten niet bieden als gunst. De onderwijsinstellingen kunnen hiermee uitstralen dat ze trots zijn op hun studenten en dat zij sport en gezondheid belangrijk vinden. Volgens veel informanten is hier meer uit te halen. De meeste sporters geven aan bereid te zijn hier een bijdrage aan te leveren. Er moet wel beseft worden dat de HU en UU grote logge instellingen zijn met meerdere accommodaties. Het zal tijd en geld kosten om hierin te investeren.

6.2.4 De belangen van topsporters en onderwijsinstellingen

Deelvraag 4 van dit onderzoek luidt:

In welk opzicht kunnen de belangen van topsporters en onderwijsinstellingen botsen en hoe kan dit worden voorkomen?

In de vorige drie subparagrafen staan de belangen van topsporters en onderwijsinstellingen omschreven en ook welke spanningen dit oplevert. De topsporters willen een mooie topsportcarrière en willen zich daarnaast maatschappelijk ontwikkelen (zie ook 6.2.2). De belangen van onderwijsinstellingen zijn de publiciteitswaarde en het aantrekken van nieuwe (topsport)studenten. Deze belangen van topsporters en onderwijsinstellingen hoeven niet te botsen. Topsporters kunnen zo gefaciliteerd en begeleidt worden dat zij hun topsportcarrière en maatschappelijke carrière tegelijk kunnen ontplooien. Daarnaast kunnen de onderwijsinstellingen deze studerende topsporters inzetten voor promotionele activiteiten. Topsporters hebben aangegeven zich hier beschikbaar voor te willen stellen.

In de praktijk verloopt dit vaak minder soepel, omdat men zich niet altijd bewust is van elkaars belangen en zaken te eenzijdig benaderen. Het zou dan ook goed zijn als er meer en betere samenwerking en afstemming zou komen tussen de onderwijs- en sportwereld. Dit geldt zowel op concern- en uitvoerend niveau.

Op concernniveau kan samengewerkt worden om het beleid goed op elkaar af te stemmen zodat er draagvlak ontstaat. Op uitvoerend niveau kunnen concrete zaken worden afgestemd. Een goed voorbeeld is de studieloopbaanbegeleidster van de opleiding fysiotherapie van de HU. Zij is zeer betrokken bij de topsporters die zij begeleidt. Zij bezoekt soms trainingen en wedstrijden van deze topsporters en spreekt dan met trainers of begeleiders uit de sport.

Het is echter ook goed dat de verschillende partijen zich bewust zijn dat niet alles aangepast kan worden. Veel informanten gaven aan dat er eigenlijk geen ideale combinatie is voor topsport en studie. Een aantal geïnterviewde medewerkers van de HU en UU gaven daarbij aan dat er misschien wel gekeken moet worden naar een grens voor topsporters om bijvoorbeeld een minimum aantal studiepunten te behalen of om een bepaald aantal uren aanwezig te moeten zijn. In een topsportbeleid kan worden aangegeven wat de school aan topsporters biedt, maar er zou ook gekeken kunnen worden naar hetgeen van de topsporters verwacht mag worden. Aangezien topsporters aangeven in de interviews dat zij moeite hebben om trainingen en colleges te plannen zou het wellicht beter zijn om een minimum aantal studiepunten te behalen om gebruik te maken van de topsportfaciliteiten van de onderwijsinstelling.

Door de druk die vanuit de topsport en het onderwijs op de studerende topsporters wordt gelegd is het steeds lastiger om de combinatie te blijven maken. Een consequentie daarvan is dat sommige topsporters en studiebegeleiders hieraan de conclusie verbinden dat niet naar een ideale combinatie moet worden gestreefd, maar naar een (eventueel tijdelijke) keuze voor ofwel studie ofwel topsport. Het is goed deze ontwikkeling in de gaten te houden. Indien de situatie ontstaat waarbij de topsport en studie niet meer naast elkaar, maar na elkaar moeten worden gedaan moeten wellicht de topsportfaciliteiten hieraan worden aangepast. Alle partijen hechten echter veel belang aan de maatschappelijke ontwikkeling van de topsporters. Het is dan ook goed om in eerste instantie deze situatie na te streven.

6.2.5 De gemeente Utrecht

Deelvraag 5 van dit onderzoek luidt:

Welke betekenissen geeft de gemeente Utrecht aan de combinatie van topsport en studie, welke belangen heeft zij bij topsportvriendelijk onderwijs in Utrecht en welke mogelijkheden ziet zij om invloed uit te kunnen oefenen op het optimaliseren van het Utrechts topsportvriendelijk hoger onderwijs?

Eén van de topsportambities van de gemeente Utrecht is het aanbieden van topsportvriendelijk onderwijs in de stad. Vooral bij het vervolgonderwijs wil zij dat dit verder wordt uitgebouwd. Utrecht heeft een quickscan laten uitvoeren naar de mogelijkheden om een CTO op te zetten. Hieruit bleek het topsportprofiel van de stad nog onvoldoende aantrekkingskracht te hebben om meerdere sportbonden naar de stad te halen. Vervolgens is er voor gekozen om in april 2009 te starten met een NTC Waterpolo. Wellicht zullen er in de toekomst nog meer NTC's of RTC's in de stad komen. Deze centra zorgen voor betere faciliteiten en begeleiding van topsporters bij de combinatie van topsport en studie. Daarnaast kunnen deze centra ook invloed uitoefenen op het (top)sportimago van de stad. Tevens is er in 2008 een imago- en identiteitsonderzoek uitgevoerd naar de groeimogelijkheden van de LOOT-school het Leidsche Rijn College. Naar aanleiding van dit onderzoek werd geadviseerd om meer gestructureerde samenwerkingsverbanden aan te gaan met (top)sportverenigingen en te zorgen voor een meer sportminded schoolbeleid en –directie.

Uit dit empirisch onderzoek komt naar voren dat binnen het hoger onderwijs in Utrecht ook nog winst te behalen is om het onderwijsaanbod topsportvriendelijker te maken. De Afdeling Sport van de gemeente Utrecht geeft aan deze maatschappelijke ontwikkeling van topsporters belangrijk te vinden en hen dan ook deze mogelijkheid wil bieden. Opvallend hierbij is dat ook bij de gemeente een eenzijdige benadering wordt gehanteerd. De Afdeling Sport zoekt geen contact en samenwerking met de Afdeling Onderwijs. Daarentegen toont de Afdeling Onderwijs ook geen interesse en aandacht aan deze talentvolle groep van scholieren en studenten die hun opleiding wil combineren met een topsportcarrière.

De belangen die de gemeente Utrecht heeft bij goede combinatiemogelijkheden van topsport en onderwijs in haar stad komen overeen met de belangen van de onderwijsinstellingen om meer topsporters aan te trekken en het zorgen voor publiciteit. Tevens bestaat de mogelijkheid dat topsporters die in Utrecht goede faciliteiten hebben na hun studie in de stad blijven hangen. Ten slotte kunnen topsporters worden ingezet als rolmodel voor de Utrechtse inwoners. De gemeente Utrecht kan dus door het aanbieden van een goede combinatie van topsport en onderwijs het topsportklimaat in de stad verbeteren. Door het verbeterde topsportklimaat wordt gestreefd naar betere topsportprestaties, waarmee een (veronderstelde) bijdrage geleverd kan worden aan de lokale trots en (inter)nationale uitstraling van de stad.

De invloed die de gemeente Utrecht kan uitoefenen op de onafhankelijke onderwijsinstellingen is beperkt. De gemeente zal dan ook realistisch moeten zijn in haar eigen ambities. Een goede afstemming van topsport en studie is primair een taak van de onderwijsinstellingen, topsporters en topsportorganisaties. De gemeente kan slechts een bescheiden (faciliterende) rol spelen om dit proces te bevorderen. Door overleg en samenwerking kan de gemeente Utrecht de onderwijsinstellingen stimuleren het onderwijs topsportvriendelijker te maken. Zoals Één van de informanten van de gemeente aan gaf is het goed om eerst op bestuurlijk niveau overleg te hebben en draagvlak te creëren. Vervolgens kan op ambtelijk niveau overleg en samenwerking worden gezocht om praktisch te kijken op welke manier faciliteiten en begeleiding kunnen worden geoptimaliseerd. De VSU kan hierbij natuurlijk een belangrijke (intermediaire) rol spelen.

In het onderzoek zijn een aantal randvoorwaarden naar voren gekomen die de gemeente Utrecht op zich kan nemen zoals huisvesting van studerende topsporters in woningen tegen sociale woningbouwprestaties of in speciale topsportstudentenhuizen, financiële ondersteuning van onderwijsinstellingen zodat topsportcoördinatoren en studiebegeleiders meer uren kunnen besteden aan het opzetten en uitvoeren van goed topsportbeleid, financiële ondersteuning voor topsporters bijvoorbeeld in de vorm van een topsportstudiebeurs, gratis openbaar vervoer of mini krachthonken per faculteit en het zorgen voor topsportvriendelijke stageplaatsen bij de gemeente Utrecht en andere Utrechtse bedrijven en organisaties.

6.2.6 De invloed van topsportbeleid op het Utrechts hoger onderwijs

Deelvraag 6 van dit onderzoek luidt:

In hoeverre kan het hoger onderwijs in Utrecht voor topsporters worden geoptimaliseerd door middel van topsportbeleid?

De Afdeling Sport van de gemeente Utrecht heeft in haar beleidsnotitie 2007-2010 "Sport in het hart" de ambitie uitgesproken topsportvriendelijk onderwijs aan te willen bieden aan topsporters. Uit het onderzoek is echter gebleken dat er concreet nog geen plannen zijn hoe deze ambitie ten uitvoer moet worden gebracht. Het zou goed zijn om deze ambitie concreter te maken en op bestuurlijk en ambtelijk niveau contact en samenwerking te zoeken met de onderwijsinstellingen en de sportwereld. De gemeente kan deze ambitie immers niet op eigen houtje realiseren. Ook is het goed om te overleggen met de Afdeling Onderwijs van de gemeente in hoeverre zij willen meewerken en een rol kunnen spelen in het optimaliseren van het topsportvriendelijk onderwijs in Utrecht.

Uit het onderzoek is echter ook gebleken dat het beleid(sperspectief) van de onderwijsinstellingen en de sportwereld ook van belang zijn om de combinatie van topsport en onderwijs te optimaliseren. Het topsportbeleid van onderwijsinstellingen kan volgens een aantal topsporters en medewerkers op facultair niveau nog verder worden verbeterd en verduidelijkt. Het topsportbeleid dat op concernniveau wordt opgezet zou nog specifiek gemaakt kunnen worden en eventueel ruimte kunnen geven aan faculteiten om dit verder in te vullen en toe te passen op de eigen faculteit, maar dit wel duidelijk op papier te zetten. Het gaat hierbij om speciale regelingen, maar ook om procedures die doorlopen moeten worden bijvoorbeeld bij speciale regelingen om stages of co-schappen te lopen. Een dergelijk goed topsportbeleid geeft duidelijkheid voor zowel docenten en medewerkers als voor topsporters. Een goede communicatie van het topsportbeleid is ook van groot belang, hierdoor kan begrip en draagvlak worden gecreëerd. Het is daarbij ook goed dat op concernniveau wordt beseft dat de onderwijsinstelling ook daadwerkelijk achter dit topsportbeleid staat en daarbij onder andere rekening houdt dat er een aantal topsporters zijn die langer over hun studie zullen doen. Docenten en medewerkers op uitvoerend niveau mogen hier dan ook niet op worden afgerekend alsof deze studenten mindere studieresultaten behalen.

Als onderwijsinstellingen een goede uitvoering van het topsportbeleid willen hebben zal wellicht nagedacht kunnen worden over de functie van de studiebegeleiders. Topsporters gaven een aantal keer aan dat dit nog verbeterd zou kunnen worden. Er werd aangegeven dat studiebegeleiders niet altijd goed bereikbaar zijn en soms te veel naar het onderwijsbelang kijken bijvoorbeeld door geen uitzonderingsgevallen te willen creëren (onder andere bij het verzetten van tentamens). Het zou goed zijn als studiebegeleiders (meer) feeling en betrokkenheid hebben met de sport. Informanten gaven aan dat studiebegeleiders wellicht meer uren zouden kunnen krijgen om topsporters te begeleiden, maar ook om te zorgen voor meer begrip, draagvlak en duidelijkheid van het topsportbeleid van de onderwijsinstelling onder de docenten en om te zorgen voor een betere samenwerking en afstemming met sportbonden en -verenigingen. Eén van de informanten gaf aan dat het goed zou zijn als de onderwijsinstelling de competenties van een topsportstudiebegeleider in haar beleid zou opnemen.

Het beleid van sportbonden (en eventueel sportverenigingen) zijn in dit onderzoek niet bestudeerd. Wel is naar voren gekomen dat er weinig contact en samenwerking is tussen de onderwijsinstellingen en de sportwereld. Ook in de sportwereld wordt dit eenzijdig benaderd. Het is goed als topsporters zich ook maatschappelijk willen ontwikkelen, maar van hen wordt wel verwacht dat zij de prioriteit leggen bij de sport en hun studie daaraan aanpassen. Informanten in dit onderzoek geven aan dat ook vanuit de sportwereld meer nagedacht kan worden hoe de combinatie van topsport en studie geoptimaliseerd kan worden. Wellicht kunnen de VSU en de gemeente dit contact en de samenwerking stimuleren.

6.3 De aanbevelingen

Naar aanleiding van het literatuur- en empirisch onderzoek wordt in deze paragraaf een aantal aanbevelingen gegeven:

1. Het zou goed zijn als de gemeente Utrecht, Afdeling Sport een concreet plan maakt hoe de ambitie om topsportvriendelijk onderwijs in de stad aan te bieden kan worden uitgevoerd. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen welke knelpunten en behoeften er zijn om de combinatie van topsport en studie te maken. De gemeente Utrecht kan nu bepalen op welke manier zij (samen met de VSU) de onderwijsinstellingen kan en wil ondersteunen. Wellicht kan de Afdeling Sport hierbij overleggen in hoeverre de Afdeling Onderwijs van de gemeente Utrecht hierbij een rol kan spelen. Vervolgens kunnen de onderwijsinstellingen pro actief worden benaderd met concrete voorstellen. Het kan hierbij gaan om financiering om bijvoorbeeld topsportcoördinatoren en studiebegeleiders meer uren te laten besteden aan topsport, maar ook om praktische zaken zoals het realiseren van trainingsfaciliteiten.
2. Bij het maken van concrete plannen zoals omschreven onder punt 1 kan de gemeente Utrecht, Afdeling Sport ook kijken naar faciliteiten die zij kan bieden en die los staan van de samenwerking met de onderwijsinstellingen. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld huisvesting voor studerende topsporters en het aanbieden van gratis stadsvervoer (topsporters hebben niet altijd meer een studenten OV-jaarkaart en de topsport NS privilegepas van NOC*NSF is alleen in de trein geldig). Ondanks dat Utrecht nog geen CTO kon worden in 2009 kan de gemeente Utrecht wel streven naar verbeterde topsportfaciliteiten om topsport, onderwijs en huisvesting dichtbij elkaar te brengen. Door deze faciliteiten goed te organiseren is het wellicht ook aantrekkelijk voor sportbonden om hier NTC's, RTC's of zelfs in de loop van de tijd een CTO te vestigen.
3. Tijdens het onderzoek kwam naar voren dat het beleid(perspectief) vanuit de sportwereld ook van belang is bij het optimaliseren van de combinatie van topsport en studie. Verder onderzoek naar dit thema zou goed zijn. Hierbij kan op wetenschappelijk vlak gekeken worden naar de literatuur die betrekking heeft op de toenemende druk op de sportsector en de topsporters (bijvoorbeeld literatuur over het prolympisme). Daarbij zou empirisch onderzoek uitgevoerd kunnen worden onder sportbonden en eventueel (top)sportverenigingen om te bestuderen welke betekenis zij geven aan de combinatie van topsport en studie, welk belang zij hierbij hebben en welke (on)mogelijkheden zij zien om dit verder te optimaliseren.

4. Ondanks dat de onderwijsinstellingen niet de opdrachtgever van dit onderzoek zijn is de laatste aanbeveling van dit rapport wel gericht op deze partij. Het zou goed zijn als de onderwijsinstellingen op concernniveau zich (meer) bewust worden van het spanningsveld rondom het combineren van topsport en studie en dat de onderwijsinstelling hier door middel van het opzetten en het uitvoeren van goed topsportbeleid deze combinatie kan optimaliseren. Het zal goed zijn om een duidelijker en concreter topsportbeleid op te stellen. De communicatie over dit beleid zal echter nog net zo belangrijk zijn om draagvlak en begrip te krijgen onder de docenten en medewerkers. Studiebegeleiders zouden hier ook een belangrijke rol in kunnen krijgen, maar hiervoor is het dan wel belangrijk dat zij achter het beleid staan en feeling hebben met en betrokken zijn bij de sport.

Afkortingslijst

In het onderstaande overzicht zijn de gebruikte afkortingen uit dit rapport volledig weergegeven:

A-status	= een topsportstatus van NOC*NSF dat je bij de beste 8 van de wereld behoort
B-status	= een topsportstatus van NOC*NSF dat je bij de beste 16 van de wereld behoort
CTO	= Centra voor Topsport en Onderwijs
HP-status	= een topsportstatus van NOC*NSF als High Potential talent
HU	= Hogeschool Utrecht
IT-status	= een International Talentstatus van NOC*NSF
LOOT	= Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport
NOC*NSF	= Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie
NT-status	= een National Talentstatus van NOC*NSF
NTC	= Nationaal TrainingsCentra
RTC	= Regionaal TrainingsCentra
SLB'er	= Studieloopbaanbegeleider bij de Hogeschool Utrecht
UU	= Universiteit Utrecht
VSU	= Vereniging Sport Utrecht

Literatuurlijst

Geraadpleegde literatuur:

- Baarda D.B., Goede M.P.M. de (2001), Basisboek methoden en technieken, Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek, Groningen: Stenfert Kroese
- Blom S. en Duijvenstijn P. (2008), Combineren topsport en studie: een inventarisatie van situatie en knelpunten rond de combinatie van topsport en onderwijs, Amsterdam: DSP Groep
- Bosscher V. de en Knop P. de (2002), Succesbepalende factoren in topsport: vergelijkende voorstudie tussen Vlaanderen en Nederland, in: Geneeskunde en sport, 5, p. 25-30
- Bottenburg M. van (2006), Topsport, in: Breedveld K. en Tiessen-Raaphorst A., Rapportage sport 2006, Den Haag: SCP, p. 269-296
- Bottenburg M. van (2008), Topsport, in Breedveld K., Kamphuis en Tiessen-Raaphorst A., Rapportage sport 2008, Den Haag: SCP, p. 257-280
- Bottenburg, M. van (2009), Op jacht naar goud, Ontwikkelingen in het topsportklimaat in Nederland (1998-2008), Nieuwegein: Arko Sports Media
- Bruinsma C., Janssens H., Aryan D., Van der Lee V. (1991), Topsport, opvoeding en onderwijs – een empirisch onderzoek naar factoren die van invloed zijn op de topsportbeoefening, 's-Gravenhage: Distributiecentrum (DOP), Amsterdam: Vrije Universiteit
- Maks M.O. en Wetering K.H.J. van de (2008), Rapport quick scan CTO Utrecht, BMC
- Stuiveling S.J. en De Brauw W.M. (2008), Topsport in Nederland, 's-Gravenhage: Algemene Rekenkamer
- Visscher C. en Gemser M.T. (1997), Invloed van ouders en onderwijs, Arnhem: NOC*NSF
- Weick K.E. (1995), Sensemaking in organizations, London: SAGE Publications
- Wylleman P. en Lavallee D. (2003), A developmental perspective on transitions faced by athletes, In: M. Weiss (ed), Developmental sport and exercise psychology: a lifespan perspective, Morgantown, WV: FIT

Geraadpleegde beleidsstukken:

- Beleidsnotitie 2007-2010 "Sport in het hart", Utrecht: gemeente Utrecht, Afdeling Sport
- Masterplan Talentontwikkeling 2006-2010, Arnhem: NOC*NSF
- Nota 2006-2010 "Samen voor sport", Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en sport

Geraadpleegde internetsites:

- Hogeschool Utrecht, Voorzieningen topsport, <http://www.hu.nl/Zwevend/ZwevendCorporate/ZwevendStudiekeizers/Voorzieningen+topsport.htm>, 24-02-2009
- Universiteit Utrecht, Topsportregeling van de Universiteit Utrecht, <http://www.uu.nl/NL/onderwijs/hetutrechtseonderwijs/studentenvoorzieningen/topsportenstudie/Pages/default.aspx>, 24-02-2009
- NOC*NSF, Voorzieningen voor topsporters, <http://www2.sport.nl/boek.php3?artid=4>, 12-02-2009
- Stichting LOOT, Wat zijn LOOT-scholen, <http://www.stichtingloot.nl/mainitems.php?pid=3>, 31-01-2009

Bijlage 1: Topiclijsten per onderzoeksdoelgroep

Interview VSU:

- Algemene vragen VSU
 - welke ondersteuning en begeleiding wordt geboden aan topsporters en talenten (welke taken heeft informant)
 - Hoeveel topsporters en talenten worden begeleid?
- Ervaringen met topsportvriendelijk hoger onderwijs
 - Welke taken heeft VSU op dit vlak?
 - Hoe is de huidige situatie van topsportvriendelijk hoger onderwijs in Utrecht (hebben jullie hierover contact met sporters en onderwijsinstellingen, wat zijn hun knelpunten en hoe worden deze knelpunten aangepakt)?
 - Wat vind je van de huidige rol van de gemeente Utrecht op het gebied van topsportvriendelijk hoger onderwijs?
- Behoeften en mogelijkheden van topsportvriendelijk hoger onderwijs
 - Welke oplossingen zijn gewenst bij hiervoor genoemde knelpunten? / Welke behoeften hebben topsporters? / Wat is het ideaal plaatje?
 - In hoeverre wil en kan het hoger onderwijs voldoen aan deze behoeften? / Zijn er voor het hoger onderwijs knelpunten om topsportvriendelijk onderwijs aan te bieden?
- Betekenisgeving en belangen topsportvriendelijk hoger onderwijs
 - Welk belang hechten jullie aan de combinatie van topsport en onderwijs (prioritering)?
 - In hoeverre begeleiden jullie topsporters/talenten bij hun maatschappelijke carrière?
 - Als we praten over topsportvriendelijk onderwijs impliceren we eigenlijk dat het onderwijs zich moet aanpassen aan de topsport of denk je dat de topsport zich ook zou kunnen/moeten aanpassen aan het onderwijs?
 - Welke belangen heeft het hoger onderwijs in Utrecht bij het aanbieden van topsportvriendelijk onderwijs? Is het hoger onderwijs zich hier van bewust en doen ze hier iets mee?
 - Vindt je dat de gemeente Utrecht ook belang heeft bij topsportvriendelijk hoger onderwijs in haar stad? Is de gemeente zich hier voldoende bewust van en doen ze hier iets mee?
 - Kan de gemeente het topsportvriendelijk hoger onderwijs helpen/stimuleren/verbeteren?

Interviews topsportcoördinator Hogeschool Utrecht en topsportdecaan Universiteit Utrecht:

- Algemene vragen:
 - Welke taken en hoeveel uur werkzaam als topsportcoördinator?
 - Hoeveel topsporters en talenten worden begeleid/ondersteund?
- Ervaringen:
 - In hoeverre staat onderwijsinstelling open voor topsporters?
 - Biedt onderwijsinstelling voldoende mogelijkheden om topsporters goed te begeleiden?
 - Welke faciliteiten zijn er voor talenten en topsporters?
 - Welke knelpunten zijn er voor topsporters en/of voor de onderwijsinstelling?
- Behoeften en mogelijkheden:
 - Zijn de faciliteiten behoeftedekkend voor topsporters?
 - Hoe kunnen knelpunten worden opgelost? / Wat is ideaal plaatje? / Kan onderwijsinstelling knelpunten zelf oplossen of zijn externen hier voor nodig?
 - Hoe verlopen contacten met de topsporters, de VSU en de gemeente?
- Betekenisgeving en belangen:
 - Waarom vindt de onderwijsinstelling topsportvriendelijk onderwijs belangrijk?
 - Heeft de onderwijsinstelling ook belang bij topsportvriendelijk onderwijs?
 - Is de onderwijsinstelling zich voldoende bewust van dit belang en wordt hier ook daadwerkelijk gebruik van gemaakt?
 - Denkt u dat gemeente Utrecht belang heeft bij topsportvriendelijk onderwijs in haar stad en hoe zou zij hier invloed op kunnen uitoefenen (dit stimuleren)?
 - Als we praten over topsportvriendelijk onderwijs impliceren we eigenlijk dat het onderwijs zich moet aanpassen aan de topsport. Vind jij dat de topsport zich eigenlijk ook meer/beter zou kunnen/moeten aanpassen aan het onderwijs?

Interviews topsporters:

- Algemene vragen:
 - Topsportachtergrond
 - Studie achtergrond
- Ervaringen topsportvriendelijk hoger onderwijs
 - Overgang van voortgezet naar vervolg onderwijs (begeleiding VSU, keuze onderwijsinstelling, instroom onderwijsinstelling)
 - Welke faciliteiten gebruik je en hoe zijn ervaringen hiermee?
 - Contact topsportcoördinator en studieadviseur?
 - Contact met VSU (op vlak van topsport en onderwijs/maatschappelijke carrière)
 - In hoeverre zijn er knelpunten voor ideale combinatie van topsport en studie?
- Behoeften en mogelijkheden topsportvriendelijk hoger onderwijs:
 - Zijn er faciliteiten die je mist? / Zouden dingen anders kunnen/moeten?
 - Zie je oplossingsmogelijkheden om knelpunten op te lossen?
- Belangen en betekenisgeving:
 - Waarom is topsportvriendelijk onderwijs belangrijk?
 - Hoe positioneer/prioriteer je je topsport en studie?
 - Welke waarde hecht je aan je maatschappelijke carrière?
 - Denk je dat de onderwijsinstelling belang heeft bij topsportvriendelijk onderwijs, waarom en merk je daar iets van?
 - Denk je dat de stad Utrecht belang heeft bij topsportvriendelijk onderwijs in haar stad, waarom en merk je daar iets van? / Hoe zou gemeente hier invloed op kunnen uitoefenen (stimuleren)?

Interviews studieadviseurs Universiteit Utrecht en Studie Loopbaan Begeleiders Hogeschool Utrecht:

- Algemene vragen:
 - Taak/functie, aantal studenten, aantal topsporters
 - Hoeveel uur besteedt u aan de begeleiding van topsporters?
- Ervaringen en knelpunten:
 - Hoe is het om topsporters te begeleiden?
 - Zijn er verschillen tussen topsporters?
 - Hoe is de houding van faculteit/opleiding/examencommissie/docenten ten opzichte van topsporters.
 - In hoeverre is er begeleiding/ondersteuning vanuit concernniveau?
 - Verdere ervaringen met knelpunten?
- Behoeften en mogelijkheden:
 - Zijn faciliteiten behoeftedekkend voor topsporters? / Worden er zaken gemist? / Zouden er dingen anders moeten/kunnen?
 - Hoe kunnen eerder genoemde knelpunten worden opgelost?
 - Biedt uw faculteit het ideale plaatje voor de combinatie topsport en studie?
- Belangen en betekenisgeving
 - In hoeverre hebben topsporters moeite met combinatie topsport en studie en adviseren jullie bij de keuzes/prioritering?
 - In hoeverre zijn er grenzen te stellen? / Tot hoever kan een opleiding gaan bij het aanbieden van topsportvriendelijk onderwijs?
 - Impliceert topsportvriendelijk onderwijs dat onderwijs zich moet aanpassen aan de topsport. Vindt u dat dit ook andersom zou moeten/kunnen?
 - Waarom is topsportvriendelijk onderwijs belangrijk? / Welke waarde hecht u aan maatschappelijke ontwikkeling van topsporters?
 - Welk belang van topsportvriendelijk onderwijs voor onderwijsinstelling?
 - Welk belang van topsportvriendelijk onderwijs voor de stad Utrecht?

Interview medewerkers gemeente Utrecht, Afdeling Sport:

- Algemeen:
 - Waarom aandacht voor topsport?
 - Waarom podium voor talent?
 - Topsportambities in beleidsnota?
- Betekenisgeving en belangen:
 - Waarom vindt gemeente topsportvriendelijk onderwijs belangrijk?
 - Welke waarde hecht je aan combinatie topsport en onderwijs?
 - Waarom wil gemeente dit aanpakken? / Wat is het belang voor gemeente?
 - Welk belang hebben HU en UU?
 - Impliceert topsportvriendelijk onderwijs niet te veel dat onderwijs zich moet aanpassen aan de topsport?
- Ervaringen:
 - In hoeverre bekend met faciliteiten van onderwijsinstellingen?
 - Waar denk je dat knelpunten liggen en welke behoeften zullen er zijn?
 - Denk je dat er een spanningsveld is rondom deze combinatie?
 - Zie je oplossingsmogelijkheden om dit te optimaliseren?
- Taken-rolverdeling:
 - In hoeverre is aanpakken van hiervoor genoemde knelpunten/behoeften/oplossingen een taak van onderwijsinstellingen?
 - In hoeverre kan de VSU een rol spelen bij topsportvriendelijk onderwijs?
 - Gemeente wil onderwijs uitdagen topsportvriendelijk onderwijs uit te bouwen. In hoeverre gebeurt dit en hoe kan dit verder worden uitgebouwd?
 - Welke taak-rol kan de gemeente spelen bij het optimaliseren van topsportvriendelijk onderwijs?

Interview medewerker gemeente Utrecht Afdeling Onderwijs:

- Algemeen:
 - Welke ambities heeft gemeente op onderwijsgebied?
 - Thema podium voor talent?
 - Zijn er naast topsportvriendelijk onderwijs nog speciale regelingen voor talenten op bijvoorbeeld musicaal vlak? Zo ja, sinds wanneer en hoe is dit geregeld? Zo nee, waarom is hier geen beleid voor?
 - In hoeverre heeft de gemeente, Afdeling Onderwijs contact met HU en UU?
- Huidig topsportvriendelijk onderwijs:
 - Hoe staat Afdeling Onderwijs tegenover topsportvriendelijk onderwijs?
 - In hoeverre is er volgens u topsportvriendelijk onderwijs in Utrecht? / In hoeverre op hoogte van LOOT onderwijs en topsportfaciliteiten op vervolg onderwijs?
 - In hoeverre bekend met knelpunten van topsportvriendelijk onderwijs?
- Optimaliseren±
 - Afdeling Sport wil topsportvriendelijk onderwijs optimaliseren, is Afdeling Onderwijs hier ook voorstander van? Waarom wel-niet?
 - Heeft de gemeente voldoende mogelijkheden en middelen om onderwijsinstellingen te stimuleren of sturen?
 - Wie is verantwoordelijk voor optimaliseren? / Bij wie ligt de taak om dit te optimaliseren?
 - Waar liggen grenzen volgens u? / Wat zijn (on)mogelijkheden voor onderwijsstelsel om topsportvriendelijk te zijn?

Bijlage 2: Het spliss-model

Het topsportklimaat is maakbaar of in ieder geval beïnvloedbaar. Uit empirisch onderzoek is naar voren gekomen dat er 100 succesbepalende factoren zijn waarmee het topsportklimaat beïnvloed kan worden. In het spliss-model zijn deze beleidsmatig te beïnvloeden factoren gegroepeerd en teruggebracht tot tien prestatiebepalende factoren. Iedere pijler betreft een beleidsonderdeel die mede bepalend wordt geacht voor de kans op internationaal topsportsucces:

1. De financiële ondersteuning:
Het verbeteren van het topsportklimaat in een land kost geld. In het spliss-model wordt er vanuit gegaan dat landen die meer effectief en efficiënt investeren dan hun concurrerende landen de kans op topsportsucces vergroten.
2. De organisatie van het topsportbeleid
De kans op topsportsucces kan worden vergroot door een organisatiestructuur met een duidelijke taakverdeling tussen de verschillende actoren in de topsport en een goede coördinatie, afstemming van middelen en onderlinge communicatie.
3. De sport- en topsportcultuur
In een land waar vroegtijdig meer kinderen met sport en bewegen in aanraking komen, meer mensen actief sporten en aan wedstrijden/competities deelnemen, is de kans groter dat talenten worden geïdentificeerd en zich kunnen ontplooien. In een land met een topsportcultuur is bovendien belangstelling voor topsport onder brede lagen van de bevolking, in het bedrijfsleven en bij de media, met als gevolg dat er draagvlak is voor ondersteuning van de topsport.
4. Het talentidentificatie en talentontwikkelingssysteem
Door een goed talentidentificatiesysteem krijgen jonge mensen optimaal de kans om hun talent in de vele takken van sport te ontdekken en ontplooien. Vervolgens vindt een periode plaats van gemiddeld tien jaar waarin een talent zich ontwikkelt tot topsporter. In deze fase van talentontwikkeling bepalen goede voorwaarden mede de kans op doorstroming naar de wereldtop.
5. De atletische carrière en de post atletische carrière
Een deel van de talenten haalt de internationale top. De kans op internationaal succes neemt toe naarmate deze talenten zich maximaal op topsport kunnen toelagen. Hiervoor zijn specifieke voorzieningen, faciliteiten en begeleiding noodzakelijk. Deze moeten er ook voor zorgen dat de topsporters een balans kunnen vinden tussen enerzijds de hoge eisen die de topsport stelt en anderzijds hun sociale leven, het onderwijs dat zij volgen en de voorbereidingen op het leven na hun topsportcarrière.
6. De trainingsfaciliteiten
Optimale trainingsprogramma's zijn noodzakelijk voor goede topsportprestaties. Hiervoor moeten voldoende trainingsfaciliteiten aanwezig zijn, met voor topsport geschikte accommodaties en materialen.
7. De voorzieningen en opleiding van coaches
Op alle niveaus is zowel de kwaliteit als de kwantiteit van topcoaches van belang. De kans op succes kan worden vergroot door het creëren van goede opleidingsmogelijkheden, werkomstandigheden en toekomstperspectieven voor topcoaches. Op deze manier kunnen zij zich volledig inzetten voor de toptalenten en topsporters en kunnen zij zich meten met de beste internationale vakgenoten.
8. De internationale competitie
Indien de nationale competitie in eigen land van internationaal niveau is, er regelmatig internationale toernooien in eigen land worden georganiseerd en de mogelijkheden voor topsporters worden verbeterd om aan internationale wedstrijden en competities deel te nemen wordt de kans op internationaal topsportsucces groter.
9. Research & development
Topsport vraagt in toenemende mate om research & development. Dit betreft kennisontwikkeling op gebieden zoals materialen, voeding lucht- en waterweerstand, technische analyses, medische zaken, talentidentificatie, beleidseffectiviteit en concurrentieanalyses.

10. De media en sponsoring

Het bedrijfsleven is altijd betrokken geweest bij de mediasport. De laatste decennia is de media-aandacht voor topsport toegenomen. Hierdoor kregen niet meer alleen de sporten zoals voetbal en wielrennen aandacht, maar ook sporten zoals schaatsen en volleybal. In het oorspronkelijke spliss-model was deze pijler als omgevingsvariabele buiten het model gehouden (Bosscher et al., 2006). Desondanks kan worden beargumenteerd dat deze pijler door beleid kan worden beïnvloed zoals bij de vorming en exploitatie van het Olympisch team.

(Van Bottenburg, 2009)

Bijlage 3: Definitie topsporter

De definitie van een topsporter, gangbaar binnen de sportsector, luidt:

“Je bent topsporter als je internationaal op het hoogste senioreniveau (Europese Kampioenschappen, Wereld Kampioenschappen en Paralympische/Olympische Spelen) meedoet, binnen een erkend topsportonderdeel (www.nocnsf.nl).”

Topsporters moeten een zogeheten status hebben. De procedure en criteria (prestatienorm) op basis waarvan een topsporter een status kan krijgen, zijn bepaald door NOC*NSF in overleg met de sportbonden. Sporters kunnen op grond van deze status in aanmerking komen voor bepaalde, bijvoorbeeld financiële, voorzieningen. Alleen NOC*NSF kan aan topsporters een status verlenen. NOC*NSF onderscheidt een A-status en een B-status. Om een A-status te behalen of bevestigen moet een sporter bij de eerste acht op een wereldkampioenschap of de Olympische Spelen zijn geëindigd en voor een B-status bij plaats 9 tot en met 16. Voor de paralympische sporters worden de meetmomenten en prestatienormen op maat vastgesteld. Een alternatief voor plaatsing bij de eerste acht is als een sporter zich nomineert voor de Olympische of Paralympische Spelen. In uitzonderlijke gevallen, bij sporters met een perspectief op snelle aansluiting bij de mondiale top acht en met een reële kans op een positie bij de mondiale top drie, kan NOC*NSF een sporter voor maximaal vier jaar de status van high potential (HP) verlenen. De HP-status kan niet worden verleend aan sporters die een teamsport beoefenen. Nederland had in 2007 gemiddeld 526 A-sporters, 220 B-sporters en 26 high potentials.

“Als vuistregel geldt dat het bereiken van de internationale top in de sport gemiddeld ongeveer acht tot tien jaar en 10.000 uur training vereist (Blom 1985; Starkes 2000 in Breedveld en Tiessen-Raaphorst, 2008, p. 281).” “Het sportverleden van de Nederlandse topsporters bevestigt dit. Gemiddeld hadden topsporters met een A- of B-status in 2003 dertien jaar trainingservaring in hun tak van sport (Van Bottenburg, 2003 in Breedveld en Tiessen-Raaphorst, 2008, p. 281).”

“Een topsportcarrière ziet er doorgaans als volgt uit: een jonge sporter traint bij een vereniging en valt daar op door de bovengemiddelde aanleg voor de betreffende tak van sport. De leeftijd waarop potentiële talenten worden ontdekt verschilt, maar in de meeste takken van sport moet men toch al op de basisschool of eerste jaren van het voortgezet onderwijs met sport in verenigingsverband zijn begonnen. Als een sporter als talent ontdekt is, wordt hij of zij meestal uitgenodigd voor centrale of regionale trainingen met talenten van de eigen leeftijd. Als een talent zich positief ontwikkelt, leidt dat vervolgens tot een uitnodiging voor het meedoen aan internationale wedstrijden in de eigen leeftijdsgroep. Met het klimmen der jaren wordt het aantal keren dat getraind moet worden en de intensiteit van de trainingen groter. In de meeste takken van sport wordt op de leeftijd van 17 of 18 jaar dagelijks getraind en zijn er periodes met trainingskampen. Sport wordt dan doorgaans nog naast een schoolopleiding beoefend. Als een talent vervolgens het nationaal niveau bij de senioren heeft bereikt, komt er een moment dat, om de wereldtop te halen, sport de hoofdactiviteit moet worden. Opleiding en werk worden nevenactiviteit. Het Stipendium is dan voor veel sporters een noodzaak om die keuze te kunnen maken. Als de keuze is gemaakt om op internationaal niveau mee te doen is gemaakt, wordt de sportvereniging van de sporter doorgaans minder bepalend voor zijn of haar uiteindelijke succes. Succes wordt dan mede afhankelijk van de centrale trainingen van de sportbonden en de programma's van de bondscoach. De stap van nationaal topniveau naar de internationale top is groot en betekent in de meeste takken van sport dat het bedrijven van topsport voor een sporter gedurende een aantal jaren de hoofdactiviteit wordt (Stuiveling en De Brauw, 2008, p. 15).”